



EIROPAS KULTŪRAS MANTOJUMA DIENAS 2017

VĒSTURISKU
NOTIKUMU
VIETAS



Izdevuma sagatavošanā izmantoti Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Pieminekļu dokumentācijas centra materiāli.

Tekstu autori: J. Asaris, A. Āboltniņš, E. Lūsēna, J. Meinerts, J. Urtāns, S. Zirne. Sagatavojot tekstus izmantoti Eiropas kultūras mantojuma dienu rīkotāju materiāli. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija pateicības visiem, kuri palīdzēja un piedalījās izdevuma tapšanā.

Materials from State Inspection for Heritage Protection of Republic of Latvia Monuments Documentation Centre are used in this edition.

Texts written by J. Asaris, A. Āboltniņš, E. Lūsēna, J. Meinerts, J. Urtāns, S. Zirne using materials provided by organisers of European Heritage Days events. State Inspection for Heritage Protection of Republic of Latvia expresses gratitude to all those who have contributed in the creation of this edition.

Konsultants/ Adviser: J. Asaris

Dizains/ Graphic design: Sandra Betkere

Vāka foto/ Cover photo: J. Dambis

Iespiests/ Printing: Apgāds MANTOJUMS

Tulkojums/ Translation: SIA SERRES

Izdevuma koordinēšana/ Technical coordination: Alma Kaurāte-Java



Latvija
100 

© Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, 2017

ISBN 978-9934-8630-2-8

SATURS/TABLE OF CONTENTS

IEVADS/FOREWORD	8	ALŪKSNES VIDUSLAIKU PILS UN LIELAIS ZIEMEĻU KARŠ/ ALŪKSNE MEDIAEVAL CASTLE AND THE GREAT NORTHERN WAR	38
AKMENS LAIKMETA APMETNES DVIETES PALIENĒ / STONE AGE SETTLEMENTS IN THE DVIETE VALLEY	10	MŪRMUIŽAS KAUVAS PIEMIŅAS VIETA/ THE ANCIENT GRAVES OF MŪRMUIŽA AND THE BATTLE OF GEMAUERTHOF	40
KĀBEĻU KALNS/KĀBELE HILL	12	SUITU KULTŪRTELPA ALSUNGĀ/SUITI CULTURAL ENCLAVE AT ALSUNGA	42
ĀRAIŠU ARHEOLOGISKAIS PARKS UN ARHEOLOGA J. APALA IEGULDĪJUMS/ ĀRAIŠI ARCHEOLOGICAL PARK AND THE WORK OF ARCHAEOLOGIST J. APALS	14	PIEMINEKLIS M. LUTERAM PIE GULBENES BAZNĪCAS/ MONUMENT TO M. LUTHER NEXT TO GULBENECHURCH	44
TĒRVETES PILSKALNS/TĒRVETE CASTLE MOUND	16	ACADEMIA PETRINA/ACADEMIA PETRINA	46
DIGNĀJAS PILSKALNS/DIGNĀJA CASTLE MOUND	17	LIEPĀJAS SV. TRĪSVIENĪBAS BAZNĪCA/LIEPĀJA HOLY TRINITY LUTHERAN CHURCH	48
MEŽOTNES PILSKALNS AR SENPILSĒTU/ MEŽOTNE CASTLE MOUND AND ANCIENT SETTLEMENT	18	SUNĀKSTES MĀCĪTĀJMUIŽA, STENDERU KAPU KALNS UN SUNĀKSTES BAZNĪCA/ STENDER'S HILL AND SUNĀKSTE CHURCH	50
GAUJAS LĪBIEŠU VALDNIKA KAUPU VĒSTURISKĀS VIETAS TURAIĀ UN KRIMULDĀ/ HISTORICAL SITES ASSOCIATED WITH THE GAUJA LIVONIAN RULER CAUPO IN TURAIDA AND KRIMULDA	20	PREIĻU MUIŽAS APBŪVE UN BORHU DZIMTA/ THE PREIĻI MANOR BUILDINGS AND THE BORCH FAMILY	52
RĪGAS DOMA BAZNĪCAS DĀRZS/RĪGA DOME CATHEDRAL GARDEN	22	ZUNDAS RIJA – PIRMĀ TEĀTRA IZRĀDE LATVIEŠU VALODĀ/ ZUNDAS KILN HOUSE – THE FIRST THEATRE PERFORMANCE IN THE LATVIAN LANGUAGE	54
EMBŪTES PILSKALNS UN VIDUSLAIKU PILS/ EMBŪTE CASTLE MOUND AND MEDIAEVAL CASTLE	24	ĒGIPTES VĒSTURISKĀ MIESTA APKAIME/ THE HISTORIC VILLAGE OF ĒGIPTĒ AND VICINITY	56
DURBES KAUVAS VIETA/THE BATTLEFIELD OF DURBE	25	LĪKSNAS MĀCĪTĀJMUIŽA/LĪKSNA RECTORY	58
LUDZAS VIDUSLAIKU PILS UN ĶIŠUKALNS/ ĶIŠUKALNS HILL AND THE MEDIAEVAL LUDZA CASTLE	26	KUBALU SKOLA UN HARMONIJU MEISTARS A. DINSBERGS/ KUBELE (KUBALU) SCHOOL AND HARMONIUM MASTER A. DINSBERG	60
LIMBAŽU VIDUSLAIKU PILS - RĪGAS ARHIBĪSKAPU REZIDENCE/ THE MEDIAEVAL LIMBAŽI CASTLE – RESIDENCE OF THE ARCHBISHOPS OF RĪGA	28	TUKUMA EVANĢĒLISKI LUTERISKĀS BAZNĪCAS MĀCĪTĀJMUIŽAS PARKS UN MĀCĪTĀJU KAPSĒTA/ TUKUMS EVANGELICAL LUTHERAN CHURCH'S RECTORY PARK AND CEMETERY	62
VALMIERA- HANZAS SAVIENĪBAS PILSĒTA/ VALMIERA – A CITY OF THE HANSEATIC LEAGUE	30	1863.GADA POĻU SACELŠANĀS MARIENHAUZENAS (VIĻAKAS) MUIŽĀ/ THE 1863 POLISH UPRISING AT MARIENHAUSEN (VIĻAKA) MANOR	64
KULDĪGAS LIVONIJAS ORDEŅA PILS UN KURZEMES-ZEMGALES HERCOGISTE/ KULDĪGA'S LIVONIAN ORDER'S CASTLE AND THE DUCHY OF COURLAND-SEMIGALLIA	32	DZEJNIEKA RAIŅA DZĪVES VIETA "TADENAVA"/ THE POET RAINIS' PLACE OF RESIDENCE IN TADENAVA	66
NABEĻKALNS- ROBEŽKALNS/NABEĻKALNS-ROBEŽKALNS HILL	34	DZEJNIEKA RAIŅA DZĪVES VIETA "JASMUIŽA"/ THE POET RAINIS' PLACE OF RESIDENCE IN JASMUIŽA	68
RUBENES LUTERĀŅU BAZNĪCA UN DRAUDZES SKOLA/ THE LUTHERAN CHURCH AND SCHOOL IN RUBENE	35	VALKAS LATVIEŠU SKOLOTĀJU SEMINĀRS UN TĀS DIREKTORA Ā.TĒRAUDA DARBĪBA/ THE VALKA LATVIAN TEACHERS' SEMINAR AND ITS DIRECTOR Ā. TĒRAUDS	70
ĶONIŅCIEMS-KURŠU ĶONIŅU BRĪVCIEMS/ ĶONIŅCIEMS – A FREE VILLAGE OF THE SO-CALLED KINGS OF COURLAND	36		

PIRMO KURZEMES DZIEDĀŠANAS SVĒTKU NORISES VIETA DOBELES PILSDRUPĀS/ DOBELE CASTLE RUINS – VENUE OF FIRST KURZEME SINGING FESTIVAL	72	IECAVAS BRĪVĪBAS PIEMINEKLIS/IECAVA FREEDOM MONUMENT PIEMINEKLIS 10. AIZPUTES KĀJNIEKU PULKA KARAVĪRIEM/ MONUMENT FOR SOLDIERS OF THE 10 TH AIZPUTE REGIMENT	105 106
A.PUMPURA LIELVĀRDES MUZEJS/A. PUMPURS LIELVĀRDE MUSEUM	74	JĒKABPILS TAUTAS NAMS (AIZSARGU NAMS)/ JĒKABPILS PEOPLE'S HALL (AIZSARGI HALL)	108
MĀKSLINIEKA Ģ. ELIASA DZIMTAS MĀJAS "ZĪLĒNI" / THE FAMILY HOME OF ARTIST Ģ.ELIASS	75	RAKSTNIECES Z. MAURIŅAS DZĪVES VIETA GROBIŅĀ/ RESIDENCE OF PHILOSOPHER Z. MAURIŅA	110
LĪGATNES PAPĪRFABRIKAS CIEMATA VĒSTURISKAIS CENTRS / THE LĪGATNE PAPER FACTORY VILLAGE'S HISTORICAL CENTRE	76	KAUCMINDES MĀJTURĪBAS SKOLA /KAUCMINDE HOME ECONOMICS SCHOOL	112
SMILTENES MĀCĪTĀJA MĀJA. MĀCĪTĀJA K. KUNDZIŅA DARBA VIETA/ SMILTENE PARSONAGE PLACE OF WORK OF PASTOR K. KUNDZIŅŠ	78	LĪVU TAUTAS NAMS/LIVONIAN COMMUNITY HALL	113
CĒSU APRINĶA SKOLA/CĒSIS COUNTY SCHOOL	80	Ž. LIPKES MEMORIĀLS/Ž. LIPKE MEMORIAL	114
DZEJNIEKA E.VEIDENBAUMA DZĪVESVIETA "KALĀČI" / KALĀČI – RESIDENCE OF POET EDUARDS VEIDENBAUMS	82	SALASPILS MEMORIĀLS/SALASPILS MEMORIAL CONCENTRATION CAMP SITE	116
BRĀĻU DRAUDZES "RIŅĢU" SAIEŠANAS NAMS/ THE BRETHREN CONGREGATION'S RIŅĢI MEETING HALL	84	LATVIJAS CENTRĀLĀS PADOMES DARBĪBA VENTSPILĪ 1943. -1945. GADĀ UN PRETOŠANĀS KUSTĪBAS AKTIVITĀTES PĒCKARA PERIODĀ/ THE LATVIAN CENTRAL COUNCIL'S ACTIVITIES IN VENTSPILS FROM 1943-1945 AND THE RESISTANCE MOVEMENT'S ACTIVITIES IN THE POST-WAR PERIOD	118
LUDZAS LIELĀ SINAGOGA/LUDZA'S GREAT SYNAGOGUE	86	ZVĀRDES BAZNĪCAS DRUPAS UN RĪTEĻU KAPI/ ZVĀRDE CHURCH RUINS AND RĪTEĻI CEMETERY	120
AINAŽU JŪRSKOLA/AINAŽI MARITIME SCHOOL	88	RAKSTNIEKU E. VIRZAS UN E. STĒRSTES DZĪVES VIETA "BILLĪTES" / BILLĪTES – MEMORIAL HOUSE OF E. VIRZA UN E. STĒRSTE	122
LŪZNAVAS MUIŽA UN KERBEDZU DZIMTA/ LŪZNAVA MANOR AND THE KIERBEDŽ FAMILY	90	UNESCO PASAULES MANTOJUMA ZĪME DOMA LAUKUMĀ RĪGĀ/ UNESCO WORLD HERITAGE SYMBOL IN DOME SQUARE, RĪGA	124
DZEJNIEKA F. BĀRDAS DZĪVES VIETA "RUMBIŅI" /RUMBIŅI, THE HOME OF F. BĀRDA	92	OBJEKTU SADALĪJUMS PA REĢIONIEM/TABLE OF CONTENTS BY REGIONS	126
SARKAŅU PAMATSKOLA/SARKAŅI PRIMARY SCHOOL	94		
RAKSTNIEKA A. UPĪŠA DZĪVES VIETA SKRĪVEROS/ THE AUTHOR A. UPĪTS PLACE OF RESIDENCE IN SKRĪVERI	96		
ROMĀNA "ZAĻĀ ZEME" PIEMIŅAS VIETAS SKRĪVEROS/ MEMORIAL SITES OF THE NOVEL ZAĻĀ ZEME THE GREEN LAND AT SKRĪVERI	97		
ASPAZIJAS UN RAIŅA CEĻŠ VIENAM PIE OTRA JŪRMALĀ / THE PATH ASPAZIJĀ AND RAINIS TOOK TOWARD ONE ANOTHER IN JŪRMALA	98		
1917. GADA KAUJU VIETAS PIE MAZĀS JUGLAS/ THE IKŠKĪLE RĪGA OPERATION: SITES OF HISTORICAL BATTLES	100		
LATGALIEŠU SABIEDRISKĀ DARBINIEKA F. TRASUNA DZĪVES VIETA "KOLNASĀTA" / KOLNASĀTA, THE RESIDENCE OF FRANCIS TRASUNS	102		
LATVIJAS ATBRĪVOŠANAS KARA KAUJAS VIETA PIE BEĶERU KROGA/ BEĶERI KROGS, A LATVIAN WAR OF INDEPENDENCE SITE	104		

Par Eiropas kultūras mantojuma dienu pirmsākumu varam uzskatīt 1984. gadu, kad Francijā organizēja vēstures pieminekļu atvērto durvju dienas, bet oficiālais Eiropas kultūras mantojuma dienu idejas sākums ir 1991. gads, kad plašos pasākumos iekļāvās deviņas valstis, Eiropas Padomei uzņemoties virsvadību. Šobrīd vairs nevaram atrast valsti Eiropā, kura Mantojuma dienās nepiedalītos. Ir pagājuši vairāk nekā divdesmit gadi, kopš Latvija pirmo reizi piedalījās Eiropas kultūras mantojuma dienās. Šī skaistā tradīcija Eiropā katru gadu septembrī aktualizē kultūras mantojuma nozīmi sabiedrībai. Latvija dalību Mantojuma dienās sāka ar trauslu tēmu – koka mantojums Latvijā. Turpmākajos gados esam akcentējuši kultūras mantojuma dažādību, saglabāšanas un restaurācijas specifiku, pieskārušies arī mūsdienu izaicinājumam, kultūras mantojuma, arhitektūras un dizaina attiecībām, kultūrvēsturiskām ainavām, savukārt šogad – ļoti nozīmīgai un pietiekami neizdiskutētai tēmai – vēsturisku notikumu vietām.

Vēsture ir zinātne, kas pēta sabiedrības attīstību un tās posmus no tālas pagātnes līdz mūsdienām. Tā atklāj un apraksta pagātnes notikumus, skaidro pagātnes norišu kopsakarības. Lai pilnīgāk aptvertu visu materiālo kultūras mantojumu, Latvijas kultūras pieminekļu aizsardzības sistēmā ir izveidota īpaša tipoloģiskā grupa – vēsturisku notikumu vietas, kurā ietilpst teritorijas, ēkas un citi objekti, kas saistīti ar nozīmīgiem vēsturiskiem notikumiem vai ievērojamām personām Latvijā. Šī kultūras pieminekļu grupa, iespējams, vistiešāk parāda, ka kultūras mantojums nav tikai senas ēkas, gleznojumi, skulptūras, akmeņi un atradumi. Kultūras mantojums ir stāsts par mums, par cilvēku, cilvēka dzīves kvalitāti, vērtību skalū, tā ir saruna par cilvēces nākotni. Mēs zinām, kas notiek ar cilvēku, ja viņam pārtrūkst atmiņa, bet ne vienmēr apzināties, kas notiek ar sabiedrību, kad tiek noārdīta tās atmiņa. Caur mantojumu mēs uzzinām, kas esam, ko esam spējuši, spējam un ko varam sagaidīt nākotnē. Kultūras mantojums dod pamatu sapratnei un sarunām, veido tiltu starp vēsturi un cilvēkiem, starp kultūrām, tradīcijām un uzskatiem.

Eiropas kultūras mantojuma dienu būtība ir tikšanās divām interešu grupām – kultūras pieminekļu saimniekiem, pētniekiem, restauratoriem, sargātājiem no vienas puses un plašai sabiedrībai – apmeklētājiem no otras puses, kur vienas puses misija ir vērtības izprast, kopt un pasniegt, bet otras puses iegūtā iespēja vērtības baudīt, piepildīt sevi ar emocijām un iedvesmu attīstībai. Tomēr ne jau pašas lietas ir tik svarīgas, bet mūsu priekšstati un uztvere, ko lietās iemiesotās vērtības nes. Bez kultūras mantojuma telpa, kurā mēs dzīvojam, būtu tukša, nepārliecinoša, garlaicīga un nabadzīga, vai, precīzāk sakot, bez dvēseles.

JURIS DAMBIS

*Dr. arch., Valsts kultūras pieminekļu
aizsardzības inspekcijas vadītājs*

The Open Doors Day organised by France in 1984, giving free access to historical monuments not normally open to the public, can be considered the origin of the European Heritage Days and nine countries participated with wide-ranging events. Today, all European countries take part in the Heritage Days. More than twenty years have passed since Latvia first took part. Every September, this lovely tradition emphasises the importance of our cultural heritage for society. Latvia's involvement began with a tenuous theme – the importance of wooden heritage in Latvia. In the following years we have accented the diversity of our cultural heritage, the specifics of restoration and preservation, and have touched on the challenges of the present day, our cultural legacy, the relationship between architecture and design, and cultural-historical landscapes. This year we are addressing an important and insufficiently discussed topic – the sites of historical events.

History is a scholarly discipline that explores the development of society and the stage we have passed through from the distant past to the present day. It identifies and describes past occurrences and clarifies the relationships among past events. In order to cover fully all aspects of our material cultural heritage, the Latvian cultural heritage protection system has defined a special category, namely the sites of historical events. This group includes territories, buildings, and other objects that are connected to important historical events or significant individuals in Latvia. This category of cultural monuments demonstrates, perhaps most directly, that cultural heritage does not only comprise old buildings, paintings, sculptures, rocks, and discoveries. Our cultural heritage is the story of us, of human beings, our quality of life, and our values; it is a conversation about our future. We know what happens with people when they lose their memories, but are not always aware of what happens to societies when their memories of the past fade away. It is through our heritage that we discover who we are, what we have accomplished, what we are capable of, and what we can expect in the future. Our cultural heritage gives us a foundation for understanding and discussion, and creates a bridge between history and people, between cultures, traditions, and beliefs.

The essence of the European Heritage Days is a meeting between two interest groups – the caretakers, researchers, restorers, and protectors of our cultural monuments on the one hand, and visitors and the general public on the other. One group is responsible for understanding, caring for, and displaying our heritage, while the other has the opportunity to examine their values, and evolve through the emotions and inspiration they gain by doing so. However, it is not the objects themselves that are important, but our perceptions and the understanding that the values embodied in these objects contain. Without a cultural heritage, the world in which we live would be empty, unconvincing, boring and impoverished, or, more precisely, soulless.

JURIS DAMBIS

*Dr. arch., Head of State Inspection
for Heritage Protection*

AKMENS LAIKMETA APMETNES DVIETES PALIENĒ

Ilūkstes novads, Bebrenes un Dvietes pagasti

Dvietes senlejas ainava veidojusies ciešā saistībā ar cilvēku darbību. Pirmie iedzīvotāji te ieradās pirms 11 tūkstošiem gadu, drīz pēc ledāja atkāpšanās. Tie bija ceļojošie mednieki un zvejnieki, kas sekoja ziemeļbriežu bariem. Par viņu klātbūtni šajā vietā liecina nelielā ziemeļbrieža raga harpūna, kas atrasta Dvietes upes krastos. Intensīvāka apdzīvotība Dvietes senleajā saistās ar nākamajiem periodiem – mezolītu (vidējo akmens laikmetu) un neolītu (jaunāko akmens laikmetu). 1930. gadu otrajā pusē, taisnojot Dvietes upes tecējumu, tās krastos atrastas šiem periodiem raksturīgās senlietas (kaula, krama senlietas un keramika). Šobrīd Dvietes upes krastos ir zināmas vairākas akmens laikmeta apmetnes: Dvietes apmetne, Dvietes Munču apmetne, kā arī Skuku (Grīvas) ezera piekrastē 2002. gadā atklātās Grīvas ezera un Slobodas apmetnes. Grīvas un Slobodas apmetņu kultūrlāni ir labi saglabāties, jo tās atrodas mitrās un regulāri applūstošās palienes plāvās, kas izmantotas vienīgi siena pļaušanai un nekad nav uzartas. Šīs apmetnes ir cieši saistītas ar Skuku (Grīvas) ezeru, pie kura atrastas arī citu iespējamu apmetņu vietas.

Dvietes senleja un palienē ir arī izcila regulāri applūstošu palieņu pļavu aizsardzības teritorija pie Dvietes un Ilūkstes upes ietekas Daugavā. Viena no daudzveidīgākajām un bagātākajām putnu ligzdošanas un vērošanas vietām Latvijā. Laikā no 2010. līdz 2015. gadam dabas parkā "Dvietes palienē" LIFE+ projekta ietvaros īstenoti zālāju ainavas un Dvietes upes dabiskā tecējuma atjaunošanas darbi.

STONE AGE SETTLEMENTS IN THE DVIETE VALLEY

Ilūkste District, Bebrene and Dviete municipalities

The landscape of the Dviete Valley has developed in close relation to human activity. The first people arrived here about eleven thousand years ago, soon after the glaciers retreated. They were traveling hunters and fishermen, who were following herds of reindeer. A small reindeer-antler harpoon, found on the shores of the Dviete River, provides evidence of their presence here. More intensive settlement of the Dviete Valley is thought to have taken place in subsequent periods – the Mesolithic (Middle Stone Age) and Neolithic (New Stone Age) Periods. In the late 1930s, artefacts characteristic of these periods were found (bone, flint artefacts and ceramics) on the shores of the Dviete, while the riverbed was being straightened. Now, on the banks of the River Dviete. Today, several stone age settlements along the banks of the Dviete River are known – Dviete Camp, Dviete Munči camp, as well as the Grīva Lake and Sloboda settlements discovered in 2002 on the shores of Skuku (Grīvas) Lake. The cultural layer of the Sloboda settlement is well-preserved because the meadows where they are located are damp and flood regularly, so they have only been used to harvest hay and have never been ploughed. These camps are closely linked with Skuku (Grīvas) Lake, where other possible settlement sites have been found.

Dviete valley and flood-plain is also an excellent regularly flooding protected alluvial meadow close to the place where the Dviete and Ilūkste Rivers flow into the Daugava. This is one of the richest and most diverse bird watching and nesting sites in Latvia. The restoration of the natural river bed of the Dviete took place between 2010–2015 in the Dvietes palienē (Dviete flood-plain) nature park as a part of the LIFE+ project.

Attēli / Photo: B. Štrausa, D. Guberts, D. Kalniņa, J. van der Veen



KĀBEĻU KALNS

Ikšķiles novads, Tinūžu pagasts

Kābeļu kalns ir Daugavas labā krasta reljefa paaugstinājums Tinūžu pagastā pie “Kābeļu” mājām. Tajā atrodas Kābeļu senkapi – Daugavas lībiešu vēlā dzelzs laikmeta uzkalniņu kapulauks. Līdz mūsdienām dabā lokalizēts 81 apaļas un iegarenas formas uzkalniņš. To diametrs ir robežās no 5,1 m līdz 14,1 m, augstums no 0,2 m līdz 1,83 m.

Arheoloģiskie izrakumi Kābeļu senkapos veikti 1897. gadā A. Buholca vadībā un 2000. gadā R. Spirģa vadībā. A. Buholcs izpētīja 43 uzkalniņus, tajos atklājot 46 apbedījumus. R. Spirģis veica izpēti divos uzkalniņos, atklājot trīs apbedījumus un pēc izrakumiem rekonstruējot uzkalniņu uzbērumus. Atbilstoši arheoloģisko izrakumu materiālam Kābeļu senkapi ir datējami ar 11.–13. gs.

1971.gadā uz Austrumiem no Kābeļu senkapiem atklāta tiem hronoloģiski atbilstoša senā Kābeles ciema vieta. 11.–14. gs. apdzīvotais lībiešu ciems stiepās ap 60 m platā un 1 km garā joslā gar Daugavas labo krastu. 1972. gadā J. Daigas veiktajā izpētē ciema vietā atklāti vairāki simti pavardi, krāsnis, saimniecības bedres, pagrabi, atrasts ap 25 kg smags dzintara depozīts. 10.–13. gs. bija lībiešu kultūras uzplaukuma laiks. Pēc rakstīto avotu ziņām ar arheoloģiskās izpētes rezultātiem visblīvāk apdzīvota bija Daugavas lībiešu teritorija. Upes ielejā atradās piecas lielas apmetņu grupas, viena no kurām bija Kābeles Lipši.

Daudzi lībiešu arheoloģiskie pieminekļi gājuši bojā saistībā ar Rīgas HES celtniecību 20. gs. 70. gados. Līdz mūsdienām saglabājušies tikai divi uzkalniņu kapulauki, viens no tiem ir Kābeļu senkapi.

KĀBELE HILL

Ikšķile District, Tinūži Municipality

Kābele Hill on the right bank of the Daugava is a raised area in Tinūži Municipality near the “Kābele” houses. The ancient Kābeļu burial ground is found there – a late Iron Age Daugava Livonian barrow burial field. 81 round and oblong mounds have been discovered. Their diameters range from 5,1–14,1m and they are between 0,2 m–1,83 m in height.

Archaeological excavations at the ancient burial grounds at Kābele were done in 1897 under A. Buholcs and in 2000 under R. Spirģis. Buholcs studied 43 mounds, discovering 46 graves. R. Spirģis examined two of the mounds revealing three graves, and reconstructed the barrow mounds following the examples he had researched. Archaeological excavation materials indicate that Kābele burial grounds date back to the 11th–13th centuries.

In 1971, to the east of Kābele burial grounds, an ancient village was discovered that fits chronologically with the location of the village of Kābele. During the 11th–14th centuries, the Livonian village occupied a 60 m wide and 1 km long zone along the right bank of the Daugava River. The excavation done in the settlement area by J. Daiga in 1972 unearthed several hundred open hearths, ovens, storage pits, and cellars were discovered, as well as a 25 kg deposit of amber.

The Golden Age of Livonian culture was during the 10th–13th centuries. According to written sources and the results of archaeological excavations, the most densely populated area was the Livonian territory on the Daugava. There were five large settlement groups in the river valley, one of which was Kābele-Lipši.

Many Livonian archaeological monuments were destroyed when the Riga Hydroelectric Power Station was built in the 1970s. Only two hilltop burial sites have survived to the present day; one of them is the ancient burial ground at Kābele.



Attēli / Photo: K. Freimanis

VIDZEME ĀRAIŠU ARHEOLOĢISKAIS PARKS UN ARHEOLOGA JĀŅA APALA IEGULDĪJUMS

Amatas novads, Drabešu pagasts, Āraiši

Āraišu arheoloģisko parku (platība ap 12 ha) veido Āraišu 9.-10. gs. ezerpils Āraišu ezera salīnā un ar 14.-17. gs. datejamās Āraišu viduslaiku pils drupas. Abi pieminekļi ir plaši pētīti arheologa Jāņa Apala (1930–2011) vadībā. Āraišu ezerpils izrakumi ļāva atklāt un izprast Latvijai un visai Austrumbaltijai jaunu pieminekļu tipu – ezermitnes, kurās lieliski saglabājies organiskais materiāls – ne tikai koka, mizas, kļūgu, kaula, ādas un citu materiālu senlietas, bet arī guļbūvju paliekas un ēku būvdetaļas. Āraišu ezerpils pētījumi ir ļāvuši oriģinālā vietā rekonstruēt seno latgaļu dzīves vietu un koka mājokļus. Tāpat arheoloģiskā parka teritorijā izvietotas akmens un bronzas laikmeta mājokļu rekonstrukcijas. Kopš 1990. gadu sākuma Jāņa Apala vadībā veikta Āraišu ezerpils koka būvju rekonstrukcija, attīstot Āraišus kā Baltijā pirmo brīvdabas arheoloģisko muzeju, kas izceļas ar unikāliem arheoloģiskajiem atradumiem, rekonstrukciju atrašanos oriģinālā vidē un Vidzemei raksturīgo kultūrvēsturisko ainavu. Āraišu rekonstrukcijas deva pamatu attīstīt Latvijai jauno eksperimentālās arheoloģijas nozari. Āraišu arheoloģiskais parks ir viena no vecākajām un populārākajām arheoloģisko pieminekļu rekonstrukcijām Baltijā, kurā ik gadus notiek dažādi ar eksperimentālo arheoloģiju un arheoloģiskajām rekonstrukcijām saistīti pasākumi, kas piesaista tūkstošiem apmeklētāju.

ĀRAIŠI ARCHEOLOGICAL PARK AND THE WORK OF ARCHAEOLOGIST JĀNIS APALS

Amata District, Drabeši Municipality, Āraiši

Āraiši Archaeological Park (area approx. 12 ha) is composed of the 9th/10th century Āraiši Lake Fortress, Āraiši lake island or Daughter's Island, and the ruins of the medieval Āraiši castle, which dates back to the 14-17th centuries. The two monuments have been widely studied under the direction of archaeologist Jānis Apals (1930-2011). Excavations at the Āraiši Lake Fortress have made it possible for Latvia and the whole of the Eastern Baltics to understand a new type of memorial landmark – the lake settlement, where organic materials have been perfectly preserved – not only wood, bark, wicker, bone, leather, and other ancient materials, but also the remnants of logs from ancient buildings and other building components. Research done at Āraiši Lake Fortress has made it possible to reconstruct original ancient Latgalian wooden homes and settlements. Reconstructions of Stone and Bronze Age dwellings have been built in the territory of the archaeological park. Since the beginning of the 1990s, the wooden structures of the Āraiši Lake Fortress have been renewed under the leadership of Jānis Apals; developing the Āraiši complex as the first open-air archaeological museum in the Baltics. It stands out with its unique archaeological finds, the reconstruction in the original environment, and the characteristic historical-cultural landscapes of Vidzeme. The reconstruction at Āraiši has given rise to a new experimental archaeological sector in Latvia. The Āraiši Archaeological Park is one of the oldest and most popular archaeological monument reconstructions in the Baltics. Every few years various events related to archaeology and archaeological reconstructions are held here, attracting thousands of visitors.

Attēli / Photo: J. Urtāns, Z. Apalas arhivs, Amatas novada pašvaldība



TĒRVETES PILSKALNS

Tērvetes novads, Tērvetes pagasts, Tērvete

Tērvetes pilskalns ierikots stāvā, ap 20 m augstā zemes ragā to pārrokot ar 5 m dziļu grāvi. No Austrumu puses pilskalna plakumu aizsargāja 8 m augsts valnis un attiecīgs grāvis; te pie pilskalna bija arī priekšpils. Citas pilskalna nogāzes jau no dabas bija pietiekoši stāvas. Pilskalna pakājē atradās ap 10 ha liela senpilsēta. Pētnieku interesi pilskalns saistījis kopš 19. gs. Arheoloģiskajos izrakumos (vadītāji E. Brīvkalne un F. Zagorskis, 1954.-1960.) pilskalnā atsegts 2-7,2 m biezs kultūrlānis. Tika noskaidrots, ka Tērvetes pilskalns bija apdzīvots no l. g. t. p. m. ē. līdz 13. gs., bet īpaši tas tika nocietināts un nostiprināts 11. gs. sākumā. Atsegtas gulbūves dzīvojamās ēkas ar krāsniem un koka grīdu vai māla klonu, klēts ar graudiem u. c. Tērvetes pilskalns bijis Rietumzemgales ekonomiskais, politiskais un militārais centrs, kurā 13. gs. valdījuši valdnieki Viestarts un Nameisis. Atskaņu hronika liecina, ka Livonijas ordeņa mestrs 1259./1260. gada ziemā nav spējis ieņemt Tērvetes pili. To 1271. gadā ieņēma mestrs Valters un piespieda zemgaļu vadoņus slēgt mieru un pili izmitināt Tērvetes fogtu. 1279. gadā Nameisis pili atkaroja. Kad 1281. gadā mestrs Konrāds aplenca Tērvetes pili, zemgaļi piekrita slēgt pamieru un atsākt maksāt nodevas, tomēr drīz vien lauza pamieru. Ordenis 1285./1286. gada ziemā līdzās Tērvetes pilskalnam uzcēla Svētkaļna pili, ko zemgaļu un žemaišu karaspēks nespēja ieņemt, tāpēc zemgaļi 1286. gadā paši Tērvetes koka pili nodedzināja un atkāpās uz Rakti.

TĒRVETE CASTLE MOUND

Tērvete District, Tērvete Municipality, Tērvete

The Tērvete hillfort was established on a steep 20 m tall cliff with a 5 m deep ditch at the base. The hillfort is protected by an 8m tall rampart and ditch from the east; here there was also a forburg, a defensive fortification in front of the castle. The other slopes protecting the fort were already naturally steep enough. At the foot of the hillfort there was once an ancient village covering an area of approximately 10 hectares. The castle mound has attracted the interest of researchers since the 19th century. A 2-7,2 m thick cultural layer was uncovered in an archeological dig led by E. Brīvkalne and F. Zagorskis between 1954-1960. It was determined that the Tērvete hillfort was inhabited from c. 1000 BC through the 13th century, but it was specially fortified and secured at the beginning of the 11th century. Dwellings with ovens and wooden or clay floors, granaries with grain, and other structures were unearthed. The Tērvete hillfort was the economic, political, and military centre of Western Semigallia, and was ruled by Viestarts and Nameisis during the 13th century. The Rhymed Chronicle tells us that during the winter of 1259/60 the Master of the Livonian Order was unable to capture Tērvete hillfort. However, in 1271 Master Walter captured it and forced the Semigallian leaders to come to a peace agreement and provide lodging for the bailiff of Tērvete at the castle. Nameisis took back the castle in 1279. When Master Conrad surrounded the castle in 1281, the Semigallians agreed to a truce and began paying tributes again, but they soon broke the truce. During the winter of 1285/86 the Order built the Svētkaļns castle next to Tērvete hillfort. It was impregnable to the Semigallians and the Samogitians, so the Semigallians burned down the wooden fort themselves and retreated to Rakti.

Attēli / Photo: A. Artmanis



DIGNĀJAS PILSKALNS

Jēkabpils novads, Dunavas pagasts, pie "Kusiņiem" un "Bāliņiem"

Dignājas pilskalns atrodas Daugavas kreisajā krastā ap 300 m no upes, iepretim Jersikas pilskalnam pretējā Daugavas krastā. Pirmo reizi Dignājas pilskalnu literatūrā minēja A. Bilenšteins 1892. gadā. Pilskalna plašāku aprakstu un uzmērījumu 1926. gadā publicēja E. Brašņiņš. Dignājas pilskalns ierikots lielāka kalna Dienvidu daļā, kas orientēts Dienvidrietumu-Ziemeļaustrumu virzienā un Ziemeļu pusē ir tikai 3-5 m augsts, tāpēc tā nogāzu malas ir mākslīgi pastāvinātas. Pretējā pusē kalns ir 13-15 m augsts. Pilskalna iegarenais, izlīdzinātais plakums ir 80 m garš un 25-35 m plats. Kalns lielā mērā ir sapostīts ar Pirmā Pasaules kara rakumiem. Pilskalna priekšpils varētu būt bijusi Ziemeļaustrumu pakājē, kur ir plaša terase. Kultūrlānis pilskalnā ir biežāks – līdz 2,5 m – gar pilskalna plakuma malām. Apmetnē kultūrlānis sasniedz 0,6 m dziļumu. 1939. gadā, vienlaicīgi ar plašajiem izrakumiem Jersikas pilskalnā, Dignājas pilskalnā E. Šnors vadībā veikti izrakumi, kas ļāva pilskalna agrāko apdzīvotību datēt ar l. g. t. p. m. ē.; vēlākie atradumi attiecas uz 13. gs. A. Vaska vadībā 1989.-1990. gadā pētīta apmetne pilskalna Dienvidu pakājē. Abi pētnieki uzskatīja, ka visintensīvāk pilskalns un apmetne bijusi apdzīvota m. ē. l. g. t. otrajā pusē, bet ar 10.-11. gs. sāka izvirzīties Jersika. Ar šo laiku Dignājas pilskalns pēc F. Baloža vērtējuma varētu tikt uzlūkots par Daugavas vārtu pretējo cietoksni, no kura varēja novērot ceļus uz Lietuvu un kurā notika Jersikai nepieciešamo amatniecības izstrādājumu gatavošana.

DIGNĀJA CASTLE MOUND

Jēkabpils District, Dunava Municipality, near Kusiņi and Bāliņi

Dignāja castle mound is located on the left bank of the Daugava River, approximately 300 m from the river's edge across from Jersika hillfort on the opposite bank of the river. Dignāja hillfort was first mentioned by A. Bilenšteins in 1892 in his book Die Grenzen des lettischen Volksstammes und der lettischen Sprache in der Gegenwart und im 13. Jahrhundert (The borders of the Latvian tribe and the Latvian language in the present and the 13th century). In 1926, E. Brašņiņš published a more detailed description of the fort. Dignāja hillfort was established in the southern part of a larger hill with a southwesterly-northeasterly orientation. The northern side is only 3,5 m tall and therefore was artificially raised. On the opposite side, the hill reaches a height of 13-15. The plateau on which the castle mound stands is flattened rectangular area 80 m long and 25-35 m wide. The mound was largely been ruined by WWI excavations. A forburg, or defensive fortification in front of the castle, may have been located in the north-eastern foothills, where a broad terrace can be found. The cultural layer is thicker - up to 2,5 m - along the edges of the plateau. The cultural layer reaches a depth of 0,6 m in the camp. In 1939, an archeological dig at Dignāja castle mound under the direction of E. Šnors, which took place at the same time as an expansive dig at Jersika castle mound, gathered evidence making it possible to date the earliest settlements to c. 1000 BC; later finds are related to the 13th century. During 1989-1990 the settlement in the southern foothills of the hillfort was examined under the direction of A. Vasks. Both archaeologists agree that the hillfort and camp were most intensively inhabited around 1000 AD on the opposite side, but Jersika began to rise around the 10th-11th centuries. According to F. Balodis, Dignāja hillfort could be considered the gate to the Daugava River, from which it was possible to watch the roads leading to Lithuania, and prepare the crafts necessary for Jersika.

Attēli / Photo: J. Utrāns



MEŽOTNES PILSKALNS AR SENPILSĒTU

Rundāles novads, Rundāles pagasts

Lielupe vēsturiski ir bijis nozīmīgs ūdensceļš gan pirmo iedzīvotāju ienākšanai Zemgales teritorijā, gan vēlākajiem tirdzniecības sakariem starp Poliju, Lietuvu un Rīgu. Lielupes augšteces ielejā seno zemgaļu dzelzs laikmeta kultūrvides ievērojamākā daļa ir Mežotnes senvietu komplekss. Mežotnes uzplaukuma laiks bija 9.-13. gs., bet atklātas arheoloģiskās liecības arī par senāku apdzīvotību – gan akmens (9. g. t. p. m. ē.), gan agro metālu laikmetā (1. g. t. p. m. ē.).

Pilskalna pakājē atrodas neliels līcis, kas kalpojis kā ostas vieta. Iespējams, ka tā ir Livonijas Indriķa hronikā minētā zemgaļu osta, kas uzskatāma par nozīmīgāko tirdzniecības un satiksmes centru seno zemgaļu apdzīvotajās teritorijās.

Indriķa hronikā saglabājies arī 1219. un 1220. gada kauju pie Mežotnes pilskalna apraksts. 1220. gadā zemgaļi atstāja pili, bet krustneši ar sabiedrotajiem to izlaupīja un nodedzināja. Zemgaļi Mežotnes pilskalnā atgriezās 13. gs. 50. gados, un pēdējā sadursme Mežotnē notika 1271. gadā, kad Livonijas ordenis ieņēma cietoksni bez kaujas.

Senpilsēta pie Mežotnes pilskalna izveidojusies 10. gs. beigās 11. gs. sākumā, tās kopējā platība ir aptuveni 13 ha. Atradumi liecina par attīstītu zemkopību un lopkopību, šeit audzēti mieži, kvieši, rudzi, auzas, pupas un zirņi, atrasti arī zemkopju darbarīki – kapļi, cirvji un raukņi. Senpilsētā strādājuši arī amatnieki – kalēji, rotkāļi un ieroču meistari, un tirgotāji.

Latvijas Arheologu biedrība par 2017. gada arheoloģijas pieminekli izsludinājusi Mežotnes pilskalnu.

MEŽOTNE CASTLE MOUND AND ANCIENT SETTLEMENT

Rundāle district, Rundāle municipality

Historically, the Lielupe River was an important water route for the first inhabitants who entered the territory of Zemgale, and later for trade relations between Poland, Lithuania, and Riga. The most significant part of the ancient Semigalian Iron Age cultural environment in upper Lielupe river valley is the Mežotne archeological site. The golden age for Mežotne was from the 9th to the 13th century, but archaeological evidence that tells of earlier settlements—both during the Stone Age (c. 9000 BC) and during the late Bronze Age (c. 1000 BC)—has been discovered.

There is a small bay at the foot of the castle mound that seems to have served as a port. It is possible that this was the Semigallian port mentioned in the Livonian Chronicle of Henry, which can be considered the most important trade and traffic centre of the territories settled by the ancient Semigallians. A description of a battle in 1219–1220 near the Mežotne castle mound has also been preserved in the Chronicle of Henry. The Semigallians left the castle in 1220, but the crusaders and their allies plundered it and burned it to the ground. The Semigallians returned to the castle mound in the 1250s, and the last encounter took place in 1271, when the Livonian Order captured the fortress without a battle.

The ancient settlement near the Mežotne castle mound was established between the end of the 10th century and the beginning of the 11th century; its total area is around 13 hectares. The archeological findings show that the inhabitants engaged in both farming and livestock breeding; they grew barley, wheat, rye, oats, beans, and peas, and agricultural tools—hoes, axes, and bush-knives—have been found. Craftsmen—smiths, jewelers, and weapons masters—and traders also worked in the ancient settlement.

The Latvian Association of Archaeologists announced that the Mežotne castle mound is the Archeological Monument of the Year of 2017.

Attēli / Photo: Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīvs



RĪGA GAUJAS LĪBIEŠU VALDNIĒKA KAUPŌ VĒSTURISKĀS VIETAS TURĀIDĀ UN KRIMULDĀ

Siguldas novads, Sigulda, Turaida; Krimuldas novads, Krimulda

Pēc Indriķa hronikas ziņām Latvijas teritorijā iezīmējās vairāki valstiskie veidojumi ar saviem valdniekiem, kuri bija tiesīgi lemt par šo novadu un to iedzīvotāju likteņiem. Viens no tādiem apgabaliem 12. gs. beigās un 13. gs. sākumā bija Gaujas lībiešu valstiskais veidojums ar centru Turaidā, kur atradās valdnieka Kaupo pils. Indriķa hronikā minētas vēsturiskās vietas, kas saistās ar kristietības ienākšanu Baltijā. Kaupo bija viens no pirmajiem kristītajiem Livonijas valdniekiem, ievērojama vēsturiska personība 12./13. gs. mijā. Viņa rīcība ietekmējusi daudzus tā laika notikumus Gaujas lībiešu zemēs un vērtējama Eiropas vēstures kontekstā. 2017. gada 22. septembrī aprit 800 gadi kopš Kaupo krita kaujā pret Sakalas igauņu valdnieka Lembita vadīto karaspēku.

Kaupo valdījumā 12. gs. beigās atradās Turaidas un Krimuldas pilsnovadi. Kā liecina arheoloģiskā izpēte un vēstures dokumenti, viņa galvenā dzīvesvieta bija Turaidas pilskalns, savukārt Krimuldā (Kubesele) atrodas Kaupo apbedījuma piemiņas vieta. Pēc vietējo iedzīvotāju nostāstiem 19. gs. par piemiņas vietu saukuši mākslīgu 10 x 6 m lielu uzkalnu Runtiņupītes krastā, netālu no Krimuldas baznīcas un mācītājmuižas. Uzkalniņa senākais plāns atrodams Fridriha Kruzes 1842. gadā Tērbatā izdotajā grāmatā "Necrolivonica oder Alterthümer Liv-, Esth- und Curlands". Lībiešu valdnieka Kaupo atceres dienā 2001. gada 22. septembrī uzkalniņā atklāta Krimuldas tēlnieces Gaidas Grundbergas veidotā piemiņas zīme.

HISTORICAL SITES ASSOCIATED WITH THE GAUJA LIVONIAN RULER CAUPO IN TURAIDA AND KRIMULDA

Sigulda District, Sigulda, Turaida; Krimulda District, Krimulda

According to the Chronicle of Henry of Livonia, a number of state-like bodies and their rulers appeared in the territory of Latvia, who were entitled to make decisions regarding the area and the people who lived here. One such region was the Livonian state on the Gauja. Its capital was Turaida, where the ruler Caupo built his castle. The Chronicle of Henry mentions a number of historical sites that are associated with Christianity coming to the Baltics. Caupo was a significant historical figure at the turn of the 13th century and one of the first Livonian rulers to be baptised a Christian. His actions influenced many of the events that took place in the Livonian lands near the Gauja and should be evaluated in the context of European history. On 22 September 2017, 800 years to the day will have passed since Caupo fell to the Sakala army led by the Estonian leader Lembitu.

At the end of the 12th century, Caupo ruled over the provinces of Turaida and Krimulda. According to archeological research and historical documents, his main residence was at the Turaida hillfort, but Caupo's memorial resting place is in Krimulda (Kubesele). According to the stories of the local residents, an artificial mound, 10 m x 6 m, on the shores of the Runtiņa River, not far from the Krimulda Church and rectory, was begun as a memorial to Caupo in the 19th century. The oldest blueprint for the memorial can be found in Necrolivonica oder Alterthümer Liv-, Esth- und Curlands (Necrolivonica or Antiquities of Livonia, Estonia, and Courland), published by Friedrich Kruse in 1842 in Tērbata. On the anniversary of Caupo's defeat in 2001, a memorial to the ruler fashioned by Krimulda sculptor Gaida Grundberga was unveiled on the mound.

Attēli / Photo: J. Dambis, Turaidas muzejrezervāts



RĪGA RĪGAS DOMA BAZNĪCAS DĀRZS

Rīga, Herdera laukums

12. gs. vidū Austrumbaltija kā saimnieciski stratēģisks reģions piesaistīja Rietumeiropas tirgotāju, katoļu baznīcas un bruņniecības uzmanību. 12. un 13. gs. mijā sākās plaša ekspansija. Latvijas teritorijas iedzīvotāju pakļaušanā liela nozīme bija bīskapa Alberta (1199-1229) personībai. 1201. gadā Daugavas grīvā nodibināta Rīgas pilsēta, kas kļuva par vācu krustnešu galveno varas centru Austrumbaltijā. 1211. gada 25. jūnijā ielikts pamatakmens Svētās Marijas katedrālei jeb Rīgas Domam kā bīskapa rezidencēi. Doma baznīcā ir saglabājušies vairāki arhitektūras un mākslas stili – romānika, gotika, manierisms, baroks u.c. Līdzās katedrālei pie baznīcas piebūvēja klosteri un Rīgas Domskolu. Ievērojams agrinās gotikas paraugs ir klostera pagalms ar krusta galeriju. Pagalmā, ko no trīs pusēm ieskāva krusteja, ierīkoja dārzu. Klosters pastāvēšanas laikā, kā arī pēc reformācijas klostera dārzā atradās t.s. Zaļā kapsēta, kurā mirušos apbedīja līdz 1772. gadam.

Pēc reformācijas 16. gs. klosteris beidza pastāvēt un tā telpas izmantoja saimnieciskām vajadzībām, krusteju un pagalmu pārveidoja par tirgus vietu. 1778. gadā virs krustejas austrumu spārna klostera telpu vietā uzbūvēja pilsētas bibliotēku – Kolonnu zāli, bet 1888.-1889. gadā virs krustejas dienvidu un rietumu spārnēm – telpas Doma muzejam un pilsētas arhivam. Pēc plašas arheoloģiskās izpētes (1986, 1988-1991, 1994-1997, 2000, A. Celmiņš) saistībā ar Rīgas 800 gades jubileju veica Doma dārza labiekārtošanu. Pie baznīcas sienas novietota bīskapa Alberta statuja.

RĪGA DOME CATHEDRAL GARDEN

Rīga, Herder laukums

The Eastern Baltic region attracted the attention of traders from Western Europe, the Catholic Church and knights as it was an economically strategic region in the mid-12th century, and experienced significant growth at the turn of the 12th to 13th centuries. Bishop Albert (1199-1229) played an important role in the subjugation of the inhabitants of the Latvian territory. In 1201, the Town of Riga was founded at the mouth of the Daugava and became the main centre of power of the German Crusaders in the Eastern Baltic. The foundation stone of Saint Mary's Cathedral or the Riga Dome, which was the bishop's residence, was laid on 25th June 1211. Several styles of architecture and art, including Romanesque, Gothic, Mannerist, Baroque and others have been preserved in the Dome Cathedral. A cloister and the Riga Dome School were built next to the cathedral. The cloister courtyard with its cross gallery is an outstanding example of the early Gothic style. A garden was established in the courtyard, enclosed on three sides by the cross gallery. The so-called Zaļā kapsēta [Green Cemetery], where deceased were interred until 1772, was located in the cloister garden during the operation of the cloister and also after the Reformation.

The cloister ceased to exist after the Reformation in the 16th century with its rooms being used for commercial purposes, while the cross gallery and the courtyard were transformed into a marketplace. The town library in the Column Hall was built in 1778 above the cross gallery's eastern wing where the cloister was, and the Dome Museum and the Town Archive in 1888-1889 above the cross gallery's southern and western wings. After extensive archaeological surveys (1986, 1988-1991, 1994-1997, 2000, A. Celmiņš) connected with Riga's 800 Year Anniversary, improvements were made to the Dome Garden. The restored statue of Bishop Albert was placed next to the church wall.



Attēli / Photo: R. Mūrnieks, Rīgas Doma arhīvs



EMBŪTES PILSKALNS UN VIDUSLAIKU PILS

Vaiņodes novads, Embūtes pagasts, Embūte

Embūtes pilskalns ierīkots Lanka upītes labā krasta augstā zemes ragā, kam ir dabiski stāvas nogāzes. Pilskalna plakumam (garums 60 m, platums 50 m) ir noapaļota trīsstūra forma. Tas nocietināts ar 25 m garu un 3 m augstu valni, grāvi un vēl vienu valni. Pilskalna Ziemeļu pakājē ir vēl viens ap 50 m garš valnis. Plakuma Dienvidu gals nocietināts ar 3 m augstu valni, bet kalna pakāji ieskauj ap 55 m garš, līdz 5 m augsts valnis. Pilskalna pakājē, tā Rietumu pusē atrodas 3-4 m augsts un ap 100 m garš ar teikām saistīts mākslīgi veidots zemes valnis, kas saukts par Joda dambi. Ar tā palīdzību upes gultne pievirzīta tuvāk pilskalnam, palielinot pilskalna aizsardzības potenciālu. Pilskalns ir spēcīgi nocietināts. Tas atradās kuršu Bandavas zemē. Livonijas atskaņu hronikā minēts, ka ordenis iekarojis Embūti (Amboten) drīz pēc Kuldīgas pils uzcelšanas, taču vācu garnizons Embūtē nav palicis. Ap 1244.-1245. gadu Embūtes pilij uzbrucis Lietuvas karaļa Mindauga karaspēks, taču kurši kopā ar vācu spēkiem no Kuldīgas to sakāvuši.

Embūtes viduslaiku pils drupas atrodas Embūtes centrā. Tā ir bijusi Kurzemes bīskapijas pils, kas, domājams, celta jau 13. gs. Kopš 17. gs. Embūtes pils kļuva par muižas centru. Tiek uzskatīts, ka pils nopostīta Ziemeļu kara laikā. 18. gs. uz vecās pils mūriem uzcelta muižas dzīvojamā ēka, kura paplašināta 19. gs.

Ar Embūti saistīta romantiskā teika par kuršu vadoni Induli un vācieti Āriju, kas ir pamatā Raiņa lugai "Indulis un Ārija".

EMBŪTE CASTLE MOUND AND MEDIEVAL CASTLE

Vaiņode District, Embūte Municipality, Embūte

The Embūte castle mound was established on the right bank of the Lanka River on a high cliff with a naturally steep slope. The plateau on which the castle mound stands (length 60 m, width 50 m) has a rounded triangular shape. It is fortified with a 25 m long and 3 m high rampart, a ditch, and another supporting rampart. At the northern foot of the castle mound is another rampart, around 50 m in length. The southern end of the rampart is fortified with a 3 m tall rampart, and the foothill is enclosed by an approximately 55 m long and 5 m tall rampart. At the foot of the western side of the castle mound there is a 3-4 m tall and approximately 100 m long artificially created earthen rampart called Joda dam or the Iodine dam; this dam is associated with a number of tales told about this region. The riverbed has been moved closer to the castle mound by means of this dam, increasing its defensive potential. This hillfort was heavily fortified. It is located within the territory that once was part of the Curonian Bandava. The Livonian Rhymed Chronicle mentions that the Livonian Order captured Embūte (Amboten) soon after the castle at Kuldīga was built, but the German garrison at Embūte has not survived the passage of time. Around 1244-1245 the army of Lithuanian king Mindaugas attacked the castle, but the Courlanders defeated them together with German forces from Kuldīga.

The Embūte castle ruins are located in the centre of Embūte. This was built in the 13th century as the castle of the bishop of Kurzeme. It is thought that the castle was destroyed during the Great Northern War. A manorial residence was built on the old foundations in the 18th century, and was expanded in the 19th century.

The romantic legend about the Curonian leader Indulis and the German woman Ārija is associated with Embūte; Rainis' play Indulis and Ārija is based on this story.



Attēli / Photo: J. Urtāns

DURBES KAUIJAS VIETA

Durbes novads, Durbe

Durbes kauja, kas notika 1260. g. 13. jūlijā, bija viena no lielākajām krustnešu neveiksmēm Baltijā Ziemeļu krusta karos. Tā par vairākām desmitgadēm paildzināja Baltijas un Prūsijas pakļaušanas procesu un ietekmēja arī Livonijas un Lietuvas robežas izveidošanos kuršu apdzīvotajos novados. Kad 1259. gadā žemaiši sakāva vācu spēkus, sacēlās arī zemgaļi. Nemieru apspiešanai tika savākts liels karaspēks, kas sastāvēja no vācu krustnešiem, igauņiem, kuršiem un prūšiem. Uzzinājuši, ka krustnešu spēki dodas uz Lietuvu, žemaiši pirmie iebruka Kurzemē, kur ieguva lielu kara laupījumu un gūstekņus. Abi karapulki satikās pie Durbes. Pirms kaujas kurši pieprasīja, lai pēc uzvaras viņiem atdod žemaišu sagūstītās sievas, bērnus un salaupīto mantu. Kad mestrs atteicās šo prasību izpildīt, kurši un igauņi jau kaujas sākumā pārtrauca cīņu vai pat uzbruka no aizmugures. Pēc tam žemaiši galīgi sakāva vācu spēkus – krita ordeņa mestrs, ap 150 bruņinieku un dāņu vasalu. Pēc Durbes kaujas sākās plaša kuršu un prūšu sacelšanās, kuru militāri atbalstīja lietuvieši un žemaiši. Sakāves rezultātā neatgriezeniski tika zaudēti pirms tam iekarotie Kursas un Zemgales dienvidi, kas savienoja ordeņa Livonijas daļu ar Prūsiju.

Par Durbes kaujas vietu tiek uzskatīta Trumpe upes lanka pie ietekas Durbes ezerā, mūsdienā Durbes Rietumu daļā. Arheoloģiskajos izrakumos Durbes Dīru kapulaukā, kas ir Durbes kaujai tuvākais kapulauks, atrastie karavīru apbedījumi un lielais ieroču daudzums liek domāt, ka te apbedīti Durbes kaujā kritušie kuršu karavīri.

THE BATTLEFIELD OF DURBE

Durbe, Durbe District

The Durbe battle occurred on July 13, 1260, and it was one of the greatest failures for the Roman Catholic crusaders during the Northern Crusade in the Baltic territories. This delayed the subordination of the Baltic territories and Prussia for several decades, also influencing the establishment of a border between Livonia and Lithuania in areas populated by the Courlandian nation. Lithuanian tribes defeated German forces in 1259, and Semigallians in Latvia rose up against them, as well. A large army of German crusaders, Estonians, Courlandians and Prussians was established to oppress the riot. When the Lithuanian tribes learned that the crusaders were heading for Lithuania, they invade Courland and got a lot of booty and lots of hostages. The two forces encountered one another at Durbe. Before the battle, the Courlandians demanded that after their victory, the Lithuanian tribe would return the captured wives and children, as well as the property that was stolen. The request was refused, and the Courlandians and Estonians stopped the battle very soon after it started or even attacked the Lithuanians from the rear. The Lithuanian forces totally defeated the German forces. The master of the order fell in battle, as did some 150 knights and Danish vassals. After the battle, there was much rioting among Courlandians and Prussians with support from Lithuanian tribes. The result was that the Germans lost the southern parts of Courland and Zemgale that linked the Livonian Order to Prussia. It is believed that the Durbe battle took place on the banks of the Trumpe River where it flows into Lake Durbe. That is the western part of the town of Durbe today. A local graveyard that is closest to the battle has been found to contain graves of soldiers and a great many weapons. This suggests that Courlandian soldiers who fell during the Durbe battle were buried there.

Attēli / Photo: J. Urtāns



KĪŠUKALNS UN LUDZAŠ VIDUSLAIKU PILS

Čiblas novads, Zvirgzdenes pagasts, Šalupinki; Ludzas novads, Ludza

Kīšukalns, kas atrodas Lielā Ludzas ezera Ziemeļaustrumu krastā, ir liels, labi izveidots, tipisks latgaļu pilskalns. Tas ierīkots no trijām pusēm ar dabīgi kraujām, 14-16 m augstām nogāzēm aizsargātā aptuveni Austrumu Rietumu virzienā orientētas kaupres Rietumu galā, kas, veidojot pilskalna galveno plakumu, norobežots ar valni un grāvi. Aiz šiem galvenajiem nocietinājumiem tālāk uz Austrumiem atrodas priekšpils, ko no kaupres turpinājuma atdala vēl viens valnis un grāvis. Gan pilskalna, gan priekšpils plakumi ir izmēros apmēram vienādi (ap 75-80 m x 35-45 m). Pilskalna pakājē un netāljā Budjankas pussalā konstatēts plašas apmetnes jeb senpilsētas kultūrslānis. Kīšukalnā un apmetnē 1956. un 1959., 2016.-2017. gadā izdarīti arheoloģiskie izrakumi, kas ļauj vietas nepārtrauktu apdzīvotību datēt ar laiku no 8./9. gs. līdz 13. un, iespējams, vēl vēlākiem gadsimtiem.

Ludzas mūra pils tika celta Livonijas Austrumu robežas nostiprināšanai. Par pils celtniecības laiku nav tiešu dokumentālu liecību; pēc arhitektoniskajām pazīmēm tās celtniecība tiek datēta ar 14. gs. Pirmo reizi vēstures avotos pils minēta 1433. gadā, bet savu militāro nozīmi zaudēja 18. gs. otrajā pusē. Ļoti bieži dažāda veida literatūrā rakstīts, ka Ludza ir senākā pilsēta Latvijā, ko it kā apliecina Lučīnas jeb Ludzas pieminējums Kijevas hronikā 1173. gadā, tomēr Ludzas pilsdrupas arheoloģiskajos izrakumos tik sens kultūrslānis nav atklāts. Domājams, ka Ludzas novada centrs sākotnēji atradies Kīšukalnā, bet vēlāk tas pārvietojies uz tagadējās Ludzas vietu.

KĪŠUKALNS HILL AND THE MEDIEVAL LUDZA CASTLE

Ludza District, Ludza; Cibla District, Zvirgzdene Municipality, Šalupinki

Kīšukalns Hill is on the north-eastern bank of the Great Lake Ludza, and it is a large and typical Lettiganian castle hill, with tall and natural cliffs on three sides of it. The castle hill was further limited with a barrier and a moat. Beyond these fortifications was a forecastle that was separated from the rest of the territory with another barrier and moat. The areas of the castle hill and the forecastle are more or less the same size (around 7,580 x 3,545 metres). At the foot of the castle hill is the Budjanka peninsula, where evidence of ancient residents has been found. In 1956, 1959 and 2016-2017, archaeologists conducted digs at the hill and around it, finding that the area was settled between the 8th or 9th and 13th century or later. The Ludza Castle, for its part, was built to strengthen the eastern boundary of Livonia. There is documental evidence of when the castle was built, but architectural elements allow us to believe that it was erected sometime in the 14th century. The castle appears in historical documents for the first time in 1433, but by the latter half of the 18th century, it had lost its military importance. Many historical sources claim that Ludza is the oldest town in Latvia, because it was mentioned in a Kyiv chronicle in 1173, but archaeologists have found no evidence that it was populated that long ago. Presumably the centre of the Ludza region was initially Kīšukalns Hill, later moving to the place where Ludza is today.

Attēli / Photo: E. Šulcs, J. Urtāns



LIMBAŽU VIDUSLAIKU PILS – RĪGAS ARHIBĪSKAPU REZIDENCE

Limbažu novads, Limbaži, Burtnieku iela 7

Limbaži, viena no Rīgas arhibīskapu pilīm, rakstītajos avotos pirmo reizi minēta 1318. gadā. Pieņemts uzskatīt, ka pils celta 1223. gadā, lai gan dokumentāru liecību par to nav. 13.-14. gs. bruņoto konfliktu rezultātā starp Livonijas ordeni un Rīgas arhibīskapu, pils bieži nonāca ordeņa varā. 16. gs. pirmās puses dokumentos Limbažu pils pieminēta kā arhibīskapa pavasara mītne. Bīskaps pili dzīvojis no Sveču dienas līdz Vasarsvētkiem, bet 14.-15. gs. rakstītajos avotos minēts, ka arhibīskaps pili uzturējās arī citos gadalaikos.

Limbažu pils laika gaitā vairākas reizes iekarota, postīta un mainījusi īpašniekus. Livonijas kara laikā 1567. gadā pils nonāca zviedru varā, tad to nodedzināja krievu karaspēks. 1582. gadā Limbaži kļuva par poļu stārstijas centru. 1602. gadā pili izpostīja zviedru karaspēks, 1622. gadā tā nonāca Rīgas pilsētas rātes īpašumā.

Limbažu pilsētas 1663. gada plānā pils attēlota kā kvadrātveida celtne. Pēc vēsturiskajiem aprakstiem pils priekšā atradās vārtu tornis ar paceļamo tiltu, zem kura bija cietums. Pili apjoza aizsargmūris, uz pagalmu veda aile ar apkaltniem vārtiem. Aiz tiem atradās saimniecības korpusi ar virtuvi un alus darītavu. Pagalmā bijusi arī maizes ceptuve, labības apcirknī, ieroču noliktava un aka ar koka grodiem.

18. gs. beigās virs zemes visā augstumā bija saglabājušies tikai divi pils korpusi, kuri izmantoti par noliktavām līdz pat Otrajam pasaules karam. 19. gs. uz pils sienas pamatiem uzbūvēta muižas magazīna, tās vietā 20. gs. uzcēla saimniecības ēku. No 1999. gada tiek veikti pils mūru nostiprināšanas un konservācijas darbi.

THE MEDIEVAL LIMBAŽI CASTLE – RESIDENCE OF THE ARCHBISHOPS OF RĪGA

Limbaži District, Limbaži, Burtnieku iela 7

The castle in Limbaži that was one of the residences of the archbishops of Riga was first mentioned in documents in 1318. Legend has it that the castle was built in 1223, though there is no documentary evidence of this claim. Armed conflicts between the Livonian Order and the archbishop of Riga in the 13th and 14th centuries meant that the castle often fell into the hands of the order. Documents from the first half of the 16th century cite the castle as the spring home of the archbishop, who lived there between Candlemas and Pentecost. Sources from the 14th and 15th century, in turn, indicate that the archbishop also lived at the castle during other seasons of the year. Over the course of the centuries, the Limbaži Castle was occupied and damaged several times, and ownership of it changed hands, as well. In 1567, the castle was taken over by the Swedish crown, but Russian forces burned it down. In 1582, Limbaži became a regional centre for the Polish Empire. In 1602, it was sacked by Swedish forces, and in 1622 it was taken over by the City Council of Riga. Planning documents from 1663 show that the castle was rectangular, and old descriptions tell us that the castle had a gate tower with a drawbridge under which there was a prison. The castle was surrounded by fortifications, and a passage with iron-clad gates led to its yard. Beyond the gates were ancillary buildings with a kitchen, a brewery, a bread bakery, storage facilities for grain, a weapons warehouse and a well. By the 18th century, only two wings of the castle were still in place, and these were used as warehouses up until World War II. During the 19th century, the local aristocratic estate built a gunpowder storage facility on the foundations of the castle. It was replaced by a household building in the 20th century. Since 1999, work has been done to strengthen and conserve the castle's walls.



Attēli / Photo: I. Berga-Muižniece, J. Evertovskis

VALMIERA – HANZAS SAVIENĪBAS PILSĒTA

Valmiera, Bruniņnieku iela 2

Valmieras pilsēta vēstures avotos pirmo reizi minēta 1323. gadā, bet tās apkārtnē ir bijusi apdzīvota jau 3.-2. gadu tūkstoši pirms mūsu ēras. 13. gs. sākumā zemes ap Gauju pakļāva Zobenbrāļu ordenis. Valmierā, stratēģiski izdevīgā vietā uz trīsstūrveida paugura, ko veido Gaujas krasts un Rātsupītes grava, uzcelta ordeņa pils, ap kuru veidojās pilsēta. Senākie saglabājušies pilsētas aizsargmūri datējami ar 14. gs. Pilsētas izaugsmi veicināja Valmieras atrašanās pie Gaujas tirdzniecības ceļa.

1365. gadā Valmiera vēstures avotos minēta kā Hanzas pilsētu tirdzniecības organizācijas locekle, kurā tā darbojās līdz 16. gs.

Senā Hanzas pilsētu savienība bija viduslaiku vācu tirgotāju organizācija, kas pakāpeniski kļuva par starptautisku Baltijas jūras un Ziemeļjūras baseina zemju pilsētu organizāciju, apvienojot ap 300 pilsētu tirgotājus. Tās galvenais mērķis bija veicināt savstarpēju tirdzniecību un ekonomisko uzplaukumu. Ģeogrāfiski Hanzas reģions bija teritorija no Nīderlandes austrumdaļas pilsētām līdz Stokholmai Skandināvijā, Tērbatai Igaunijā un Krakovai Polijā. Viduslaiku Valmiera bija tipiska Livonijas mazpilsēta, kurā darbojās Hanzas tirgotāji. Tas radīja iespēju Valmierai iesaistīties plašākā politiskā aprītē gan pašu zemē, gan aiz tās robežām.

Kopš 1992. gada Valmiera ir atjaunotās Hanzas savienības dalībniece. Jauno laiku Hanzas pilsētu savienība apvieno 182 pilsētas no 16 valstīm.

VALMIERA – A CITY OF THE HANSEATIC LEAGUE

Valmiera, Bruniņnieku iela 2

The city of Valmiera was recorded in history for the first time in 1323, though the area was populated for several millennia before the modern era. Around the start of the 13th century, lands around the Gauja River were conquered by the Order of the Brethren of the Sword. Valmiera was in a strategic location on a triangular hillock that was formed by the shores of the Gauja River and the valley of the Rātsupīte River. The order built a castle on the hillock, and the city emerged around it. The oldest defensive fortifications for the city that have survived to this very day date back to the 14th century. Growth in the city was facilitated by the fact that Valmiera was alongside the trade route of the Gauja River. In 1365, Valmiera was listed as a member of the Hanseatic League, which remained in place until the 16th century. The ancient Hanseatic League was an organisation of Medieval German merchants, and it gradually became an international organisation for cities around the Baltic Sea and the North Sea, bringing together merchants from some 300 cities in all. In geographic terms, the league covered territory from the eastern Netherlands to Stockholm in Sweden, Tartu in Estonia and Krakow in Poland. Medieval Valmiera was a typical small Livonian town, where far-travelling merchants lived. This allowed Valmiera to become involved in political processes at home and abroad. Since 1992, Valmiera has been a participant in the modern City League the Hanse, which brings together 182 cities from 16 countries.

Attēli / Photo: Valmieras pilsētas pašvaldība, Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīvs



KULDĪGAS LIVONIJAS ORDEŅA PILS UN KURZEMES-ZEMGALES HERCOGISTE

Kuldīgas novads, Kuldīga

Kuldīgas pils bija lielākā ordeņa pils Kurzēmē. To uzcēla stratēģiski izdevīgā vietā, kur krustojās ūdens un sauszemes tirdzniecības ceļi 1242.-1245. gadā. 13. gs. jaunās pils tuvumā sāka veidoties apmetnes, līdz izveidojās pilsēta, kurai 1378. gadā piešķīra Rīgas pilsētas tiesības. 1368. gadā Kuldīga kļuva arī par Hanzas savienības locekli.

1561. gadā pēc Livonijas ordeņa valsts sabrukuma, izveidojās Kurzemes-Zemgales hercogiste, kura savas pastāvēšanas laikā piedzīvoja gan ekonomisko un politisko uzplaukumu, gan arī norietu. Kuldīgas pils kļuva par pirmā hercoga Gotharda Ketlera galma uzturēšanās vietu, bet pēc hercogistes sadalīšanas 1596. gadā, Kurzemes daļas valdnieks hercogs Vilhelms Kuldīgu izvēlējās par savu rezidenci. Kuldīgas pili 1610. gadā dzimis arī ievērojamākais no hercogistes valdniekiem – hercogs Jēkabs, kurš valdīja 40 gadus (1642-1682). Kuldīga kļuva par nozīmīgu amatniecības centru. Pateicoties hercoga Jēkaba iniciatīvām, hercogistē radās daudzas jaunas ražošanas nozares: kuģu būve, dzelzs ieguve un apstrāde, eksports, kā arī daudzas citas saimniecības nozares, kas apvienojumā ar merkantilisma politiku, hercogisti starptautiski atpazīstamu. 17. gs. Polijas-Zviedrijas karadarbību rezultātā hercogiste pakāpeniski tika novājināta. 1795. gadā hercogistes teritorija nonāca Krievijas sastāvā.

Ziemeļu kara laikā pili izdemolēja un izlaupīja un pēc kara Kuldīga vairs nerasniedza iepriekšējo spožumu. 19. gs. 60. gados pilsdrupu vietā ierīkots pilsētas publiskais parks. Pēc pils parka rekonstrukcijas, tas kļuvis par vienu no Kuldīgas atpazīstamības simboliem.

KULDĪGA'S LIVONIAN ORDER'S CASTLE AND THE DUCHY OF COURLAND-SEMIGALLIA

Kuldīga District, Kuldīga

Kuldīga Castle was the Order's largest castle in Courland. It was constructed in a strategically convenient place between 1242-1245 at the intersection of water and dry-land trading routes. In the 13th century, settlements began to form near the new castle, until eventually a town developed which was granted Riga Town Rights in 1378. In 1368, Kuldīga also became a member of the Hanseatic League.

In 1561, after the collapse of the Livonian Order's state, the Duchy of Courland-Semigallia was formed, which experienced both economic and political prosperity during its existence and then decline. Kuldīga Castle became the residence of the court of the first Duke, Gotthard Kettler, and after the splitting up of the Duchy in 1596, the ruler of the Courland section, Duke Wilhelm chose Kuldīga as his residence. Duke Jacob, the most prominent of the Duchy's rulers, who ruled for 40 years (1642-1682), was also born at Kuldīga Castle in 1610. Kuldīga became an important centre of craftsmanship. Many new branches of manufacturing were created due to Duke Jacob's initiatives: shipbuilding, the processing, production and export of iron, as well as many other economic spheres, which together with its mercantile policies brought the Duchy international recognition. The Duchy was gradually weakened in the 17th century as a result of Polish-Swedish military operations. The territory of the Duchy became part of Russia in 1795.

The castle was raided and plundered during the Northern War and Kuldīga also never regained its previous splendour after the war. The town's public park was developed on the site of the castle ruins in the 1860s. The castle park after its reconstruction, has become one of Kuldīga's best known symbols.



Attēli / Photo: J. Urtāns, E. Šucs



NABELĶALNS-ROBEŽKALNS

Ventspils novads, Tārgales pagasts, pie "Vētrām"

Nabelkalns-robežkalns atrodas Tārgales pagastā, ap 120 m attālumā uz dienvidiem no bijušās šaursliežu dzelzceļa līnijas, pie "Vētru" mājām. Tas ir savrupi stāvošs kalns, ar ļoti stāvām, ap 10 m augstām malām, kalna virsotne senatnē sarakņāta. No dienvidu puses kalnu ieloko Vecnābeles upe.

Vecnābeles upe, kādreiz Lūzupe, arī Nabeļupe, senāk jūrā ietekēja pie Nabeļu mājām, kas atrodas starp Lūžņu un Miķeltorni. Laika gaitā upe mainījusi savu izteci, ko ietekmēja arī 1940. gadā krievu militāristu izraktais kanāls Lūžņas ciemā. No seniem laikiem tā ir bijusi robežupe: vispirms starp Livonijas ordeņa un Kurzemes bīskapijas zemēm, no 1680. gada – robeža starp barona Bēra Popes muižu un Ventspils kroņa muižu. Nabelkalns kopā ar Nabeļupi kādreiz kalpojis par divu novadu robežposteni. Par kalnu ir saglabājušās daudzas teikas un nostāsti. Viens no tiem ir par jūras laupītājiem, kas dzivojuši kalna alā. No kalna līdz jūrai bijušas novilkta virves ar jūrā noenkurotiem slazdiem. Tiklīdz tur kāda laiva iekērussies, tā laupītāji klāt un savus upurus aplaupījuši. Viņi kļuvuši bagāti un savas bagātības paslēpuši kalnā. Bijuši arī ļaudis, kas rakņājušies kalnā, meklējot šīs bagātības. Kalnā bijusi kāda vieta, uz kuras uzlecot, apakšā skanējusi tāda kā dunoņa.

NABELĶALNS-ROBEŽKALNS HILL

Ventspils District, Tārgale Municipality, "Vētras"

The Nabelkalns-robežkalns hill is in the Tārgale Municipality near the "Vētras" homestead and approximately 120 metres to the South of the former narrow-gauge railroad. Standing alone, the hill has very steep sides. It is around 10 m high, and the top of the hill was dug off sometime in antiquity. To the South of the hill is the Vecnābele River, which is also known as Lūzupe and Nabeļupe. It used to flow into the sea near the Nabeļi homestead between Lūžņa and Miķeltornis. Over the course of time, the bed of the river has changed, not least because of a canal in Lužņa that was dug in 1940 by Russian militarists. The river served as a border from antiquity, first between the lands of the Livonian Order and the Bishopric of Courland and then, from 1680, between the estate of Baron Behr in Pope and the royal estate of Ventspils. The hill and river served as a border post between the two areas. There are many legends about it, including one about pirates who lived in a cave in the hill. They had installed ropes from the hill to the sea, with anchored traps at the bottom. As soon as a boat was trapped, the robbers rushed to rob those who were in it. The pirates became wealthy and hid their riches in the hill. There have been people who have dug around in the hill to look for the treasure. It is also said that hill had a place where if you jumped on it, you heard some kind of boom from underneath your feet.

Attēli / Photo: Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīvs



RUBENES LUTERĀŅU BAZNĪCA UN DRAUDZES SKOLA

Kocēnu novads, Kocēnu pagasts, Rubene

Rubenes luterāņu baznīcas pirmsākumi saistāmi ar 13. gs. sākumu, Indriķa hronikā aprakstīto Imeras zemes kristīšanu 1208. gadā un baznīcas celšanu. Rubenes draudze ir viena no deviņām Rīgas arhibīskapijas lībiešu draudzēm.

Rubenes baznīca sākotnēji bijusi koka ēka. Mūsdienās tā savā būvapjomā ietver sākotnējo viduslaiku (14. gs.) baznīcas altārdaļu, 1739. gadā rietumu pusē uzcelto draudzes telpu un torni. Baznīcas sienas mūrētas no laukakmeņiem un apmestas, iekšējās izmēri 8,3x 8,1 m. 1836. gadā kora galā piebūvēta sakristeja.

Rubenes baznīca saistīta ar Imeras katoļu priesteru Latviešu Indriķa (latīņu: Henricus de Lettis) darbību. Viņa sarakstītā «Indriķa hronika» ir senākā Latvijas teritorijā tapusi hronika un nozīmīgs vēstures avots par vēsturiskiem notikumiem Latvijas un Igaunijas teritorijā no 1180. gada līdz 1227. gadam.

18. gs. Rubenes draudzē kā mācītājs kalpoja grāmatizdevējs un literāts Kristofs Harders. 1781. gadā viņš savā mājā ierīkoja grāmatspiestuvi, kas pastāvēja līdz 1796. gadam. Spiestuves pastāvēšanas laikā laida klajā vairāk kā 20 iespieddarbus, no tiem 19 latviešu valodā. Izdevumi bija orientēti uz vietējo sabiedrību, to skaitā bija kalendāri, reliģiska satura izdevumi, vairākas mācību grāmatas, kā arī iztulkota pirmā latviski izdotā pavārgrāmata.

Rubenes draudzes skolā mācījies ķīmiķis, viens no stereokīmijas pamatlicējiem Pauls Valdens (1863-1957).

THE LUTHERAN CHURCH AND SCHOOL IN RUBENE

Rubene, Kocēni District, Kocēni Municipality

The Lutheran church in Rubene dates back to the early 13th century, when the Imeran lands were consecrated and the church was built in 1208, as described in the Chronicle of Indriķis. The congregation is one of nine Livonian congregations that were part of the archbishopric of Riga. Initially the church was made of wood. Its altar section dates back to the 14th century and has survived, as has a congregation room on the western side of the church that dates to 1739, as well as the steeple. The walls of the church are made of rocks, and the interior measures 8.3 x 8.1 m. A sacristy was added at one end of the church in 1836. The history of the church includes a Catholic priest known as Henricus de Lettis. The chronicle that he wrote is the oldest document of its type in Latvia, and it is an important source of information about historical events in the territory of Latvia and Estonia from 1180 until 1227. During the 18th century, the pastor of the church as a book publisher and author called Kristof Harder. In 1781, he installed a printing press in his house, and it survived until 1796. During that time, Harder released more than 20 print works, 19 of them in Latvian. These were meant for local residents, including calendars, religious tractates, several textbooks and the first cookbook translated into Latvian. One of the students at the school was a father of stereo chemistry, Paul Walden (1863-1957).

Attēli / Photo: E. Šūlis



KURŠU KOŅIŅU BRĪVCIEMS

Kuldīgas novads, Turlavas pagasts

Kuršu koņiņi ir Livonijas laika latviskas izcelsmes vasaļi (leimaņi vai novadnieki) Kurzemē. Vēsturiski viņiem bija izveidojies īpatnējs tiesiskais statuss, ko koņiņi saglabāja līdz 20. gs. sākumam. Senākās liecības par koņiņu valdījumiem ir 1320. un 1333. gada lēņa grāmatas. Koņiņiem piederēja mantojama zeme, kā arī medību, zvejas un dzirnavu tiesības; katram ciemam bija savs ģerbonis. Kurzemes- Zemgales hercogistes laikā kuršu koņiņi savas tiesības pakāpeniski zaudēja un tikai 19. gs. beigās zaudētās tiesības un privilēģijas tika atgūtas. 1929. gadā zemes reformas gaitā Saeima pieņēma likumu par koņiņu brīvcieņu sadalīšanu viensētās.

Kuldīgas novadā kuršu koņiņi apdzīvoja septiņus ciemus: Pliķu ciemu, Koņiņciemu, Kalējiemu, Ziemeļu ciemu, Viesalģus, Sausgaļus un Dragūnciemu. Lielākais brīvcieņš, kurš veidojies 15. gs. sākumā ir Koņiņciems – Peniku dzimtas īpašums un dzīvesvieta. Agrāk Koņiņciemā bijušas 13 saimniecības, no kurām līdz mūsdienām daļēji ir saglabājušās "Vidusmauļas" un "Kalna Ķīkāļi". Kuršu koņiņu kultūras mantojuma savdabību noteica ilgstošā personu un īpašuma saimnieciskā neatkarība, sociālā un administratīvā pašnoteikšanās. Koņiņu nošķirtība veicināja daudzu arhaisku kultūras iezīmju (apģērba, valodas, ticējumu, saimniekošanas formu) saglabāšanos. Kuršu koņiņu ciemu kultūrvēsturiskā vide padomju gados tika degradēta un arī mūsdienās to kultūrvēsturisko vērtību saglabāšana ir apdraudēta, tādēļ apsveicamas ir Kuldīgas novada pašvaldības un vietējās sabiedrības kopš 2015. gada rudens uzsāktās aktivitātes, kuru mērķis ir saglabāt, attīstīt un popularizēt kuršu koņiņu kultūrvēsturisko mantojumu.

KOŅIŅCIEMS – A FREE VILLAGE OF THE CURONIAN KINGS

Kuldīga District, Turlava Parish

The "kings" of Courland were Latvian vassals during the Livonian era in Courland. They had an unusual legal status that the kings preserved up to the beginning of the 20th century. The oldest evidence of the land that they ruled is found in documents from 1320 and 1333. The kings owned inherited land and had hunting, fishing and windmill rights. Each village had its own herald. During the Duchy of Courland, the kings gradually lost their rights, and it was only in the late 19th century that they recovered their rights and privileges. During land reforms in 1929, Latvia's Parliament adopted a law on dividing up the free villages of the kings into single family farms. In the Kuldīga District, the Courlandian kings lived in seven villages – Pliķi, Koņiņciems, Kalējiems, Ziemeļi, Visalģi, Sausgaļi and Dragūnciems. Koņiņciems is the largest of these villages, dating back to the early 15th century and owned by and lived in by the Peniķis dynasty. The village used to have 13 farms, of which two – "Vidusmauļas" and "Kalna Ķīkāļi" – survive to a certain extent to this very day. The unique cultural heritage of the kings was based on the long-lasting independence of individuals and their properties, as well as social and administrative sovereignty. Because the kings lived separately, they preserved many archaic elements of culture such as clothing, language, beliefs and management forms. The villages are endangered because the historical environment was badly degraded during the Soviet occupation. The cultural and historical values are still endangered today, which is why there is reason to commend the local government of the Kuldīga District and local residents for trying since the autumn of 2015 to preserve, develop and popularise the cultural and historical heritage of the kings of Courland.

Attēli / Photo: J. Urtāns



ALŪKSNES VIDUSLAIKU PILS UN LIELAIS ZIEMEĻU KARŠ

Alūksnes novads, Alūksne, Pilssala

VIDZEME

Alūksnes jeb Marienburgas viduslaiku pils celta 1342. gadā Alūksnes ezera Pilssalas austrumu daļā. Alūksne bija varenākais cietoksnis Livonijas ordeņa valsts austrumu daļā, iekļaujoties plašākā nocietinājumu sistēmā, kas aizsargāja Livonijas austrumu robežas.

Ar cietzemi pili saistīja 120 m garš koka tilts ar pacelamu daļu salas Ziemeļu galā. Uz salas tilta galā atradās vārtu nocietinājums (cvingers). Pils sastāvēja no galvenās konventa tipa pils un divām priekšpilīm. Galvenajā pilī atradās komtura dzīvojamās telpas, bet priekšpilsis saimniecisko un karamateriālu telpas. Visu pili apjoza 1,4-1,6 m bieza laukakmeņu siena, kas sasniedza 10 m augstumu. Kopš Livonijas kara pils piederējusi gan krievi, gan poļiem, gan zviedriem. 17. gs. beigās zviedri pili pamatīgi nostiprināja, izbūvēja bastionus pie pils A mūriem un divas skanstis uz A un D no pils.

Lielā Ziemeļu kara laikā cietoksni aplenca krievu karaspēks grāfa Borisa Šeremetjeva vadībā. 1702. gadā, pēc 10 dienu aplenkuma zviedri padevās un uzspridzināja pils pulvera pagrabus. Krievi pils aizstāvjus saņēma gūstā un nopostīja atlikušās pils daļas. Krievu gūstā nokļuva arī Bibeles tulkotājs prāvests Ernsts Gliks un viņa audzumeita Marta – vēlākā Krievijas imperatore Katrīna I. Pēc izpostīšanas pils vairs netika atjaunota un Marienburgas cietoksnis pie Krievijas robežas zaudēja savu stratēģisko nozīmi.

Mūsdienās Marienburgas pils drupas ir viens no svarīgākajiem Alūksnes tūrisma objektiem; pēdējos gados pili tiek veikti plaši un sistemātiski arheoloģiskie pētījumi.

ALŪKSNE MEDIAEVAL CASTLE AND THE GREAT NORTHERN WAR

Alūksne District, Alūksne, Pilssala

The Alūksne or Marienburg Mediaeval Castle was built in 1342 on the eastern section of Pilssala on Lake Alūksne. Alūksne was the most powerful stronghold in the eastern part of the Livonian Order's state, being part of a broader fortification system, which protected Livonia's eastern border.

The castle was connected to the mainland by a 120 m long wooden bridge with a drawbridge at the northern end of the island. There was a gate fortification (zwinger) on the island at the end of the bridge. The castle consisted of the main convent-type castle and two fore-castles. The commander's residence was in the main castle, with the commercial and arsenal sections being in the fore-castles. The entire castle was surrounded by a 1.4 to 1.6 m thick stone wall, which was up to 10 m high. From the time of the Livonian War, the castle had belonged in turn to the Russians, Swedes and Poles. In the late 17th century, the Swedes strengthened the castle a great deal by constructing bastions by the castle's eastern walls and two embankments to the east and south of the castle.

During the Great Northern War, the fortress was surrounded by Russian forces led by Count Boris Sheremetyevo. In 1702, the Swedes surrendered after a 10-day siege and blew up the castle's powder cellars. The Russians took the defenders of the castle prisoner and destroyed the rest of the castle. Bible translator, Pastor Ernst Glück and his adopted daughter Marta, the later Russian Empress Catherine I, were also taken prisoner by the Russians. After its destruction, the castle was not rebuilt and Marienburg Castle lost its strategic significance on the Russian border.

Nowadays, the Marienburg Castle ruin is one of the most important tourist spots in Alūksne; broad systematic archaeological research has been undertaken at the castle in recent years.

Attēli / Photo: J. Dambis, J. Urtāns, Alūksnes muzeja krājums



MŪRMUIŽAS KAUVAS PIEMIŅAS VIETA

Jelgavas novads, Vilces pagasts, Mūrmuiža

18. gs. sākumā par ietekmi Baltijas reģionā cīņās Zviedrijas karalis Kārlis XII un Krievijas cars Pēteris I. 1705. gada 16. jūlijā pie Mūrmuižas norisinājās viena no lielākajām kaujām Latvijas teritorijā Ziemeļu kara laikā. Krievijas karaspēku vadīja ģenerālfeldmaršals B. Šeremetjevs, Zviedrijas karaspēku – ģenerālis Ā. L. Lēvenhaupts. Pateicoties veiksmīgi izvēlētam pozīcijām Svētes upes krastos un kaujas taktikai, uzvaru guva skaitliski mazākais zviedru karaspēks, taču kaujas iznākumam nebija stratēģiskas nozīmes. Lielo zaudējumu dēļ zviedri atkāpās uz Rīgu, bet krievu karaspēks uz laiku ieņēma Jelgavu un Bausku un 1705. gadā atstāja Latvijas teritoriju.

1935. gadā Mūrmuižas kaujas vietā zviedri uzstādīja pieminekli (arh. P. Ārends) ar uzrakstu latviešu un zviedru valodā: "1705. gada 16. jūlijā šajā vietā zviedru karapulki Ādama Ludviga Lēvenhaupta vadībā uzvarēja spēcīgāku ienaidnieku". 1991. gadā pie Svētes upes, blakus Mūrmuižas senkapiem uzstādīja vēl vienu pieminekli kritušajiem karavīriem (autors M. Zauris). Mūrmuižas senkapi, kurus dēvē par zviedru karavīru kapiem, atrodas Svētes upes stāvā krastā, kur upe met strauju līkumu. Šajā vietā Svētes krastā veidojas nobrukumi, kuri pakāpeniski posta senkapus, ieskalojot senos apbedījumus upē. Šogad, ar Valsts kultūrkapitāla fonda finansiālu atbalstu, plānoti upes krasta nostiprināšanas darbi un arheoloģiskā izpēte.

THE ANCIENT GRAVES OF MURMUIŽA AND THE BATTLE OF GEMAUERTHOF

Jelgava District, Vilce Municipality, Mūrmuiža

At the beginning of the 18th century, King Charles XII of Sweden and Tsar Peter I of Russia were fighting over influence in the Baltic region. One of the largest battles of the Great Northern War took place on 16 July 1705 near Mūrmuiža. The Russian army was led by General Field Marshal Boris Petrovich Sheremetev, and the Swedish troops by General Adam Ludwig Lewenhaupt. Thanks to their well-chosen position on the banks of the Svete River and their superior tactics, the smaller Swedish army won the day, however the battle had no strategic importance. Because of their severe losses the Swedish army retreated to Riga and, for a time, the Russian army moved into Jelgava and Bauska, but left the territory of Latvia in 1705.

In 1935, the Swedes erected a monument at the site of the Battle of Gemauerthof (created by architect P. Ārends) with an inscription in both Latvian and Swedish: "In this place on 16 July 1705 the Swedish army led by Adam Ludwig Lewenhaupt beat a stronger foe." In 1991 another monument was erected to the fallen soldiers next to the Mūrmuiža burial site by the Svete River (author M. Zauris).

The Mūrmuiža burial site, also called the graves of the Swedish soldiers, can be found on the steep bank of the Svete River, at the place where the river curves sharply. There the river bank is slowly eroding and this is gradually destroying the burial site, and the graves are being washed into the river. This year, with the financial support of the Culture Capital Foundation, plans are being made to reinforce the river bank and conduct archaeological research.



Attēli / Photo: Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīvs



SUITU KULTŪRTELPA ALSUNGĀ

Alsungas novads, Alsunga

Suiti ir neliela katoļu kopiena luteriskajā Kurzemē ar gandrīz 400 gadus senu vēsturi. Suiti iedalās "maģajos suitos" Jūrkalnē un "dižajos suitos" pārējos novados. Mūsu dienās suiti apdzīvo Alsungas novadu, Gudenieku pagastu Kuldīgas novadā un Jūrkalnes pagastu Ventspils novadā. Alsunga (līdz 1949. gadam Alšvanga) ir senā suitu novada centrs, tajā saglabājušās šā novada iedzīvotāju kultūras un sadzīves īpatnības.

1561. gadā Kurzeme piedzīvoja reformāciju un Alsungas novads pārgāja luterticībā. Drīz pēc tam novads nonāca landmaršala Jakoba fon Šverina īpašumā. Viņa dēls Johans Ulrihs fon Šverins karadienesta laikā pie Polijas karaļa iepazinās ar poļu aristokrāti B. Konarsku un pirms kāzām 1623. gadā pārgāja katoļticībā. 1632. gadā pēc tēva nāves J. U. fon Šverins atgriezās Alsungā un uzaiicināja uz šo vietu jezuitus, lai tie pievērstu katoļticībai novada iedzīvotājus.

Reliģiskās atšķirības noveda pie tā, ka suiti noslēdzās savā novadā un maz kontaktējās ar ārpusauli. Savdabīgā pirmskristietības tradīciju un baznīcas rituālu sintēze suitu kopienā radīja unikālu nemateriālās kultūras mantojumu. Suitu kultūrtelpu vislabāk raksturo suitu sievu burdona dziedāšana, bagātās kāzu tradīcijas, spilgtie tautas tērpi, valoda, vietējie ēdieni, reliģiskās tradīcijas, gadskārtu ierašas un daudzās tautasdziesmas, dejas un melodijas, kas pierakstītas šajā novadā. Alsunga 20. gadsimtā bija pēdējā vieta, kur Latvijā vēl ikdienā valkāja tautas tērpus, kur spēlētās dūdas un kokle, arī bukurags.

Daudz kas no šī mantojuma vēl šodien atrodas dzīvā ikdienas aprītē, kas padara Suitu novadu par unikālu visā Latvijā.

SUITI CULTURAL ENCLAVE AT ALSUNGA

Alsunga District, Alsunga

The Suiti are a small Catholic community in mainly Lutheran Kurzeme with an almost 400 year history. The Suiti are divided into the "small Suiti" at Jūrkalne and "grand Suiti" in other districts. Nowadays, the Suiti live in Alsunga District, Gudenieki Municipality in the Kuldīga District and in Jūrkalne Municipality in the Ventspils District. Alsunga (up to 1949 it was called Alšvanga) is an ancient Suiti district centre which has maintained the features of everyday life and culture of this district's residents.

In 1561, the Reformation reached Kurzeme and the Alsunga District became Lutheran. Not long afterwards, the district came into the possession of Land Marshal Jacob von Schwerin. His son Johann Ulrich von Schwerin, met Polish aristocrat B. Konarski during his military service for the Polish king and prior to his marriage in 1623, became a Catholic. In 1632, after the death of his father J. U. von Schwerin returned to Alsunga and invited Jesuits to this area so that they could convert the inhabitants of the district to the Catholic religion.

Religious differences led to the Suiti shutting themselves off in their own district and having little contact with the outside world. The synthesis of peculiar re-Christian traditions and church rituals created a unique non-material cultural heritage in the Suiti community. The Suiti cultural enclave is best characterized by the bourdon singing of the Suiti women, rich wedding traditions, their colourful folk costumes, language, local food, religious traditions, seasonal customs and many folk songs, dances and melodies which have been recorded in this district. In the 20th century, Alsunga was the last place in Latvia where folk costumes were still worn on an everyday basis and where bagpipes, kokles and roebuck horns were still played.

A lot of items from this heritage can still be found in everyday circulation today, which makes the Suiti district unique in Latvia.



Attēli / Photo: Dz. Leja, Alsungas novada dome

VIDZEME PIEMINEKLIS M. LUTERAM PIE GULBENES BAZNĪCAS

Gulbenes novads, Gulbene

Gulbenes evaņģēliski luteriskā baznīca atrodas uzkalnā, Krustalīces upes ielokā, kas tiek uzskatīts par Gulbenes pilsētas sākotnējo centru. 14. gs. šajā vietā atradās Rīgas arhibīskapijas pils, ko 15. gs. iekaroja ordenis. Pēc pils nopostīšanas Livonijas kara laikā 1577. gadā to vairs neatjaunoja.

1838.-1843. gadā uz pilsdrupām uzcēla Gulbenes luterāņu baznīcu. 1883. gadā pie baznīcas atklāts piemineklis Mārtiņam Luteram par godu viņa 400. dzimšanas dienai un aiz tā iestādīts ozols.

Mārtiņa Luterā (1483-1546) Vitenbergā 1517. gadā publicētās deviņdesmit piecas tēzes un to aizsāktā reformācija pārveidoja Eiropu. Jau 1522. gadā Rīgā ar rātes atbalstu darbojas evaņģēliskie spredikotāji Andreass Knopkens Pētera baznīcā un Silvestrs Tegetmeijers Jēkaba baznīcā. Pēc Rīgas rātes lūguma 1540. gadā Luters vēstulē ieteicis par spredikotāju Engelbertu Šetekenu. Literatūras zinātnieks Ojārs Zanders raksta, vēlāk šis magistrs, liekas, bija mācītājs Vecgulbenē, un tā ir zināma sakritība, ka tieši pie Gulbenes baznīcas skatāms vienīgais M. Luteram celtais piemineklis Latvijas lauku novados.

Ap 1550. gadu luterānisms Livonijā jau bija valdošā konfesija. Pilnīgu luterānisma uzvaru apstiprināja 1554. gadā Valmieras landtāgā pieņemtais lēmums par ticības brīvību Livonijā, kas patiesībā nozīmēja luterānisma kā valdošās konfesijas atzīšanu. M. Luterā idejas spēcīgi ietekmēja Livonijas (šodienas Latvijas un Igaunijas) kultūru, veicinot latviešu un igauņu rakstu valodu rašanos un turpmāko attīstību gadsimtu garumā.

MONUMENT TO MARTIN LUTHER NEXT TO GULBENE CHURCH

Gulbene District, Gulbene

The Gulbene Evangelical Lutheran Church is located on a hill, in a bend of the Krustalīce River, which is considered to be the original centre of the Town of Gulbene. In the 14th century, the castle of the Archbishop of Riga which was captured by the Order in the 15th century, was located here. The castle was not rebuilt after it was destroyed during the Livonian War in 1577.

The Gulbene Lutheran Church was built on the ruins of the castle between 1838-1843. A memorial to Martin Luther in honour of his 400th birthday was unveiled next to the church in 1883, with an oak also planted behind it.

The Ninety-Five Theses published in Wittenberg by Martin Luther (1483-1546) in 1517 and the Reformation which they caused transformed Europe. By 1522, supported by the Riga Town Council, evangelical preachers became active with Andreas Knöpken at St. Peter's Church and Sylvester Tegetmeyer at St. Jacobs Church. After a request from the Riga Town Council, in a letter in 1540 Luther recommended Engelbrecht Scheteken as a preacher. Literature scholar Ojārs Zanders wrote that it appeared that this master was the preacher at Vecgulbene, and there is a certain congruence in that the only monument to Luther built in a Latvian rural district can be seen specifically at Gulbene Church.

Around 1550, Lutheranism was already the leading religion in Livonia. The complete triumph of Lutheranism was confirmed in 1554 with the Valmiera Landtag's decision about freedom of religion in Livonia, which meant the actual recognition of Lutheranism as the leading religion. Luther's ideas powerfully influenced Livonian (today's Latvian and Estonian) culture, promoting the development of the Latvian and Estonian written languages and their further development over the centuries.

Attēli / Photo: J. Zilgalvis, J. Urīans



ACADEMIA PETRINA

Jelgava, Akadēmijas iela 10

Ēka celta 1773.-1775. gadā pēc dāņu arhitekta Severīna Jensena projekta, ievērojot Kurzemes un Zemgales hercoga Pēterā Bironā ierosinājuma izveidot akadēmisku ģimnāziju. 1775. gada 29. jūnijā atklāta Mītavas akadēmiskā ģimnāzija, kuras statūtus apstiprināja Polijas karalis Staņislavs Poņatovskis Vēlāk akadēmiju nosauca tās dibinātāja vārdā par Pētera akadēmiju – Academia Petrina. Ēkas centrā izveidotajā 35 m augstajā tornī līdz 1919. gadam pastāvēja pirmā astronomiskā observatorija Latvijā. Krievijas impērijas laikā šeit atradās ģimnāzija, kuru absolvēja T. Grothuss, J. Dēriņgs, Kr. Barons, F. Amenda, A. Alunāns, divi no Latvijas valsts prezidentiem – J. Čakste un A. Kviesis, kā arī Lietuvas prezidents A. Smetona un Polijas prezidents S. Voicehovskis.

Academia Petrina atjaunota pēc 1919. un 1944. gada kara darbības laikā nodarītiem bojājumiem. 1952. gadā ēkā izveidoja Jelgavas vēstures un mākslas muzeju, kam 1975. gadā piešķīra latviešu glezniecības vecmeistara Ģederta Eliasa (1887-1975) vārdu. Muzeja ekspozīcija vēsta par pilsētas un novada vēsturi Kurzemes un Zemgales hercogistes periodā un pēc tā. Pie iespaidīgās ēkas novietoti četri 17.-18. gs. lielgabali un Ģ. Eliasa veltīts piemineklis (1987. g., tēlnieks I. Zariņš), kā arī tēlnieka K. Jansona darinātā piemineklis Jelgavas atbrīvotājiem "Lāčplēšis un Melnais bruņinieks" fragments.

Academia Petrina saistīta ar augstākās izglītības un zinātnes vēsturi Latvijā no 18. līdz 20. gadsimtam.

ACADEMIA PETRINA

Jelgava, Akadēmijas iela 10

The building was constructed between 1773-1775 according to a plan by Danish architect Severin Jensen, and the suggestion of the Duke of Courland and Semigallia Peter Biron to create an academic gymnasium. On 29th June 1775, the Mitava Academic Gymnasium was opened, with its statutes having been approved by Polish King Stanisław Poniatowski. The academy was later named Academia Petrina after its founder. The first astronomical observatory in Latvia stood in the 35-metre-high tower at the building's centre until 1919. During the period of the Russian Empire there was a gymnasium here, from which T. Grothuss, J. Döring, Kr. Barons, F. Amenda, A. Alunāns, two of Latvia's presidents, J. Čakste and A. Kviesis, as well as Lithuania's president A. Smetona and Polish president S. Wojciechowski graduated. Academia Petrina was restored after the damage caused by military operations in 1919 and 1944. In 1952, the Jelgava History and Art Museum was set up in the building, and was renamed in 1975 after a grandmaster of Latvian painting, Ģederts Eliass (1887-1975). The museum's exposition provides information about the history of the city and the district during the Duchy of Courland and Semigallia and afterwards.

Four 17th-18th century cannons and a monument dedicated to G. Eliass (1987, sculptor I. Zariņš), as well as a fragment of the monument to the liberators of Jelgava "Lāčplēšis and the Black Knight", by sculptor K. Jansons are located next to the impressive building.

Academia Petrina is associated with the history of higher education and science in Latvia from the 18th to the 20th century.



Attēli / Photo: M. Purniņa



LIEPĀJAS SV. TRĪSVIENĪBAS BAZNĪCA

Liepāja, Lielā iela 9

Liepājas Svētās Trīsvienības katedrāle glabā liecības gan par 18.-19. gs. kultūras uzplaukumu Kurzēmē un Liepājā, gan par vēsturiskajiem laikmetu griežiem 20.gs. sākumā, kad norisinājās Pirmā pasaules karš un uz impēriju drupām pēc kara veidojās jaunās neatkarīgās valstis.

1742. gada 19. jūlijā iemūrēts pamatakmens jaunajai Liepājas Svētās Trīsvienības (baznīcai) katedrālei, kas celta pēc Kēnigsbergas arhitekta J. K. Dorna projekta. Pēc simts gadiem atbilstoši sākotnējam projektam tornim uzbūvēja divus augšējos stāvus Katedrāles interjers bagātīgi rotāts ar rokoko stila kokgriezumiem veidotajiem iekārtas priekšmetiem: 13 metrus augsts altāris, biktssols, kancele, Kurzemes hercogu loža. Katedrāle lepojas ar vislielākajām nepārbūvētajām mehāniskajām ērģelēm pasaulē ar vairāk nekā 7000 stabulēm un 131 registru.

Liepājas Svētās Trīsvienības baznīca ir saistīta arī ar nozīmīgu notikumu Somijas valstiskuma veidošanās vēsturē. 1918. gada 13. februārī šeit uzticības zvērestu jaunajai neatkarīgajai Somijas valstij nodeva somu 27. karaliskais Prūsijas jēgeru bataljons, kas Pirmā pasaules kara laikā karaļa Vācijas armijas sastāvā Latvijas teritorijā. Somu jēgeru bataljons, atgriezās dzimtenē un kļuva par Somijas nacionālās armijas kodolu gan Brīvības karā, gan Otrā pasaules kara laikā. Bataljona karogs kļuva par pirmo neatkarīgās Somijas karogu. Par šo notikumu liecina arī 2008. gadā atklātā piemiņas plāksne.

LIEPĀJA HOLY TRINITY LUTHERAN CHURCH

Liepāja, Lielā iela 9

The Liepāja Holy Trinity Lutheran Cathedral has preserved evidence of flourishing culture in the 18th-19th centuries in Kurzeme and Liepāja, as well as historical phases in the early 20th century when World War I took place and a new independent nation was formed on the ruins of an empire after the war.

The foundation stone for the new Liepāja Holy Trinity (Church) Cathedral was laid on 19th July 1742. It was built according to a plan by Königsberg architect J. K. Dorn. The two upper storeys of the tower were constructed one hundred years later, while the interior of the cathedral was richly decorated with woodcut furnishings in the Rococo style, in accordance with the original plan: a 13 metre-high altar, a confessional, a pulpit and the Duke of Courland's box. The cathedral boasts the largest unreconstructed mechanical organ in the world with more than 7,000 pipes and 131 registers.

The Liepāja Holy Trinity Church is also associated with an important event in the history of the formation of Finnish statehood. On 13th February 1918, the Finnish 27th Jäger Battalion, which fought on Latvian territory as part of the German army during the First World War, gave their oath of allegiance to the new independent Finnish state. The Finnish Jäger Battalion returned to its homeland and became the core of the Finnish national army in the War of Independence and in the Second World War. The battalion flag also became the first flag of independent Finland. A commemorative plaque attesting to this event was unveiled in 2008.

Attēli / Photo: R. Mūrnieks, Liepājas Sv. Trīsvienības baznīcas atjaunošanas fonda arhīvs



SUNĀKSTES MĀCĪTĀJMUIŽA, STENDERU KAPU KALNS UN SUNĀKSTES BAZNĪCA

Viesītes novads, Sunākste

Domājams, ka senākā Sunākstes baznīca celta 1570. gadā un atradusies tajā pašā kalniņā, kur tagadējā Sunākstes luterāņu baznīca, kas celta 1826.-1829. gadā ampīra stilā ar trīsstāvu torni. Gotthards Frīdrihs Stenders jeb Vecais Stenders cēlies no senas Augšzemes luterāņu mācītāju ģimenes. Izglītību ieguvis Jēnas un Halles universitātēs. Mūža otrajā pusē viņš kalpoja Sunākstes un Sēlpils draudzē un kā rakstnieks un valodnieks aizsāka latviešu laicīgās literatūras tradīciju. Pirmajā laicīgā satura grāmatā "Jaukas pasakas un stāsti" (1766; 1789) ievietotas joku pasakas, fabulas un sadzīves stāsti. "Augstas gudrības grāmata no pasaules un dabas" (1774) ir pirmā populārzinātniskā enciklopēdiska tipa grāmata latviešu valodā par dažādu zinātņu jautājumiem. No valodniecības viedokļa nozīmīgi ir Vecā Stendera darbi "Neue vollständigere lettische Grammatik" ("Jauna pilnīgāka gramatika", 1761; 1783) un "Lettsches Lexikon" ("Latviešu leksikons", 1-2, 1789). Vecais Stenders izveidojis arī latviešu valodā pirmo ilustrēto ābeci "Bildu ābice" (1787).

Blakus Sunākstes baznīcai, otrpus ceļam, atrodas tā saucamais Stendera kalniņš ar veco kapsētu un G. F. Stendera kapakmeni. Tā ir Daugavas radzes plāksne ar iekaltu uzrakstu: *Sche aprakts G.F. Stenders Latwis, dzim. 1714, mir. 1796, ar sawu gaspazchu.*

1873. gada 22. augustā kā atskaņa no pirmajiem Vispārējiem dziedāšanas svētkiem Sunākstes mācītājmuižā notika pirmie Augškurzemes (Augšzemes) novada dziedāšanas svētki. Svētku programmai bija trīs daļas: dziedāšana baznīcā, pie Vecā Stendera kapa un mācītājmuižas birzē.

STENDER'S HILL AND SUNĀKSTE CHURCH

Viesīte District, Sunākste

It is thought that the oldest church in Sunākste was built in 1570 atop that same hill where the Sunākste Lutheran Church stands today; the Lutheran church was built between 1826–1829 in the Empire style and has a three-storey tower.

Gotthard Friedrich Stender, or Old Stender, came from an old family of Lutheran ministers from Augšzeme. He was educated at Friedrich-Schiller-Universität Jena and Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg in Germany. During the second half of his life he served as a priest for the Sunākste and Sēlpils congregations and, using his skills as an author and linguist, began the tradition of Latvian secular literature. His first book of secular material, *Pasakas un stāsti* [Stories and tales for Latvians about enjoying yourself and learning wise lessons, 1766; 1789] contains funny stories, fables, and stories about society. His

Augstas gudrības grāmata no pasaules un dabas [A book of high wisdom about the world and nature, 1774] was the first encyclopaedic book of popular science published in Latvian concerning various scientific questions. From a linguistic point of view Old Stender's books *Neue vollständigere lettische Grammatik* (A new and more complete Latvian grammar, 1761; 1783) and *Lettsches Lexikon* (A Latvian lexicon, 1-2, 1789) are significant. Old Stender also created the first illustrated ABC primer in Latvian *Bildu ābice* (An Illustrated ABC, 1787).

Next to the Sunākste Church, on the other side of the road, you will find 'Stender's Hill' with an old graveyard and Stender's headstone. It is made from a slab of Daugava dolomite and bears the inscription: *Sche aprakts G.F. Stenders Latwis, dzim. 1714, mir. 1796, ar sawu gaspazchu.* (Here lies G. F. Stenders Latvian, b. 1714, d. 1796, with his wife.)

On 22 August 1873, the first singing festival in Augškurzeme took place at the Sunākste rectory, an echo of the recently held first full-scale Song Festival in Riga the same year. The festival programme consisted of three parts: singing in church, by Old Stender's grave, and in the birch grove at the rectory.



PREIĻU MUIŽAS APBŪVE UN BORHU DZIMTA

Preiļu novads, Preiļi

Preiļiem kā apdzīvotai vietai ir sena vēsture; rakstītie avoti sniedz ziņas par Preiļu īpašniekiem kopš 1382. gada. Par Preiļu dibinātājiem uzskata dižciltīgo Eiropas grāfu Borhu dzimtu, kuras pārstāvji te saimniekojuši nepārtraukti apmēram 500 gadus. Šī dzimta izveidojusi Preiļu kultūrvēsturisko centru – muižas kompleksu un parku.

Livonijas Borhu dzimtas priekšteči cēlušies no Vācu ordeņa bruņiniekiem. Borhu dzimtas piederīgie Livonijas periodā ieņēma nozīmīgus komturu, bīskapu un pat Vācu ordeņa Livonijas atzara mestru amatus. Pēc Livonijas konfederācijas sadalīšanas, Viļņas ūnijas noslēgšanas un Livonijas ordeņa likvidēšanas 1583. gadā Borhu dzimta ieguva savā īpašumā Varakļānu pilsnovadu. Borhi kalpoja Polijas-Lietuvas kopvalsts valdniekiem un turpināja ieņemt nozīmīgus stārstu, diplomātu un militārpersonu amatus, kā arī kalpoja nozīmīgos amatos Maltsas Ordenī. Dzimta izplatījās arī vācu zemēs, Polijā un Lietuvā.

20. gs. gaitā Borhu dzimtas izveidotā muižas kompleksa ēku izskats un funkcionālā nozīme būtiski mainījusies, taču šī vieta joprojām ir Preiļu lepnums un iecienīta atpūtas un tūristu apskates vieta. 19. gs. izveidotajā Preiļu muižas apbūves kompleksā ietilpst angļu neogotikas stilā celtā Preiļu pils, parka vārti, vārtu sarga namiņš, klasicismā celtā muižas kapela, kas atgādina Romas Panteonu, muižas stallis un Preiļu muižas parks. Muižas parks savu romantiskā dārza veidolu ir ieguvis 19. gs. vidū un vēl šodien tas ir viens no ievērojamākajiem Latvijas lauku parkiem. Parka platība ir 41 ha, no kuriem apmēram 13 ha aizņem parka diķi un kanāli, parkā aug 25 sugu koki un krūmi, to vidū vairāki dižkoki.

THE PREILI MANOR BUILDINGS AND THE BORCH FAMILY

Preiļi District, Preiļi

Preiļi has a long history of settlement with written sources revealing information about the ownership of Preiļi from 1382. The noble Borch family of European counts are considered to be the founders of Preiļi, with representatives from their family having been economically active here on an ongoing basis for about 500 years. This family created the manor complex and the park, the cultural historical centre of Preiļi.

The Livonian Borch family's predecessors came from the knights of the German Order. Members of the Borch Family held significant positions as commanders, bishops and even Masters of the German Order's Livonian branches in the Livonian period. The Borch family gained possession of Varakļāni estate in 1583 after the division of the Livonian Confederation, the signing of the Treaty of Vilnius and the dissolution of the Livonian Order. The Borchs served the rulers of the Polish-Lithuanian Commonwealth and continued to occupy important positions as elders, diplomats and military personnel, as well as serving in important positions in the Order of Malta. The family also branched out into the German lands, Poland and Lithuania.

During the 20th century, the look and the functional importance of the manor complex buildings created by the Borch family changed significantly, but the place is still the pride of Preiļi and a favoured recreational and tourist spot. The Preiļi Manor's building complex which was created in the 19th century includes Preiļi Palace, built in an English Neo-Gothic style, the park gates, the guard's gate cottage, the manor's chapel built in the Classicist Style which reminds one of the Roman Pantheon, the manor's stalls, and the Preiļi Manor Park. The Manor Park gained its romantic garden pattern in the mid-19th century and even today is one of the most outstanding rural parks in Latvia. The park covers 41 ha, about 13 ha of which is taken up by the park pond and canals. There are trees and bushes from 25 different species in the park, with a number of significant trees among them.



Attēli / Photo: J. Zilgalvis, V. Brice, I. Babre

ZUNDAŠ RIJA – PIRMĀ TEĀTRA IZRĀDE LATVIEŠU VALODĀ

Kocēnu novads, Dikļu pagasts, Dikļi

1818. gadā Dikļu muižas Zundas rijā notikusi pirmā teātra izrāde latviešu valodā – muižas laudis izrādījuši 1781. gadā pabeigto Fridriha Šillera pirmo lugu “Laupītāji” (Die Räuber). Vēlāk tika meklēts lugas tulkotāja un iestudētāja vārds, līdz bibliogrāfs Aleksejs Apinis 1965. gadā zinātniski pierādīja, ka 1818. gadā Dikļu muižā, domājams, Zundas rijā, notikusi F. Šillera lugas “Laupītāji” izrāde, kurā piedalījušies muižas dzimtlaudis, un arī to, ka lugu latviski tulkojis septiņpadsmit gadus vecais muižas sulainis Jānis Peitāns. Pēc nostāstiem, lugas iespaidā, uzvārdu piešķiršanas laikā, Dikļu muižas zemnieki izvēlējušies vai tiem piešķirti lugas varoņu uzvārdi.

Tulkojuma manuskriptā, kas 1835. gadā nodots Latviešu literārās (draugu) biedrības bibliotēkai, ierakstīts: “Kāds latvietis, kas uzaudzis kāda Vidzemes muižnieka muižā, reiz, ceļodams ar savu kungu uz kādu pilsētu, tur redzējis “Laupītājus”. Šī luga viņu tik aizrāva, ka viņš tūlīt pēc atgriešanās to pārtulkojis latviski un kopā ar citiem zemnieku zēniem kādā šķūnī izrādījis, pats tēlodams Kārli Moru. Viņam bija apmēram 17 gadu, kad viņš iesāka šo tulkojumu. Šo rindu rakstījis par to dzirdēja apmēram pēc desmit gadiem un lūdza viņam, tagadējam Daugavgrīvas draudzes loceklim, manuskriptu. Pēc ilgās pierunāšanas viņš to tagad dāvina Latviešu literārajai biedrībai, taču ar lūgumu nenosaukt viņa vārdu. . .”

Jānis Peitāns (Peitāns-Mors; 1801-1859) dzimis Dikļos, bet dzīves nogali pavadījis Rīgā, apglabāts Vecmilgrāvja kapos, kur izveidota piemiņas vieta pirmās latviešu teātra izrādes radītājam. 1820. gadā tulkojis no vācu valodas “Stāstu no Fridelīna”, kas uzskatāms par vienu no pirmajiem stāstu paraugiem latviešu valodā.

ZUNDAS KILN HOUSE – THE FIRST THEATRE PERFORMANCE IN THE LATVIAN LANGUAGE

Kocēni District, Dikļi Municipality, Dikļi

The first theatre performance in the Latvian language took place in 1818, at Dikļi Manor's Zundas kiln house and threshing barn where the people from the manor performed Friedrich Schiller's first play *The Robbers* which had been written in 1781. A search was later conducted for the name of the translator and producer of the play. In 1965, bibliographer Aleksejs Apinis provided academic evidence that a performance of F. Schiller's play *The Robbers* had taken place at Zundas kiln house in 1818 at Dikļi Manor. He also proved that peasants from the manor had taken part, and the fact that the play was translated into Latvian by a seventeen-year-old servant at the manor called Jānis Peitāns. According to legend, at the time that surnames were first given, the peasants at Dikļi Manor, influenced by the play had chosen the surnames of the characters in the play for their own surnames.

In the translated manuscript which was given to the Latvian Literary (Friends) Association Library in 1835, it states that: “A Latvian who had grown up in some Vidzeme landlord's manor, once, while travelling to some town with his master, had seen *The Robbers*. This play inspired him so much that immediately upon returning, he had translated it into Latvian and together with some other peasant lads had performed it in some shed, playing the role of Karl Moor himself. He was about seventeen years old when he began this translation. The writer of these lines heard about this about ten years later and asked him, now a member of the Daugavgrīva Congregation, for the manuscript. After a lot of convincing, he has now presented it to the Latvian Literary Association, but asked that he not be named. . .”

Jānis Peitāns (Peitāns-Mors; 1801-1859) born in Dikļi, spent his later years in Rīga, and was interred at Vecmilgrāvis Cemetery where a memorial spot has been created for the first producer of a Latvian theatre performance. In 1820, he translated *Story from Friedelina* from the German language, which is considered to be one of the first examples of a story in the Latvian language.



Attēli / Photo: Kocēnu novada dome

ĒGIPTES VĒSTURISKĀ MIESTA APKAIME

Daugavpils novads, Medumu pagasts, Ēģipte (Vilkumiests)

Vilkumiests vēsturiski atradies uz Kurzemes hercogistes un Lietuvas lielkņazistes robežas. No 1567. gada ir ziņas par pirmo Ēģiptes (Aegypten) draudzes evaņģēliski luterisko baznīcu. Pēdējo mūra baznīcu uzcēla 1825. gadā, pie baznīcas atrodas draudzes kapsēta, kurā apbedīts arī ilggadējs draudzes mācītājs un pirmais nākošā dzejnieka Raiņa skolotājs Oskars Svensons (1822-1884), kā arī Pirmā pasaules kara laikā kritušie Vācijas armijas karavīri.

1836. gadā atklāja Sanktpēterburgas – Varšavas zirgu pasta ceļa Ēģiptes pasta staciju.

Pirmā pasaules kara laikā, no 1915. gada rudens līdz 1918. gada pavasarim, šeit nostiprinājās frontes līnija. Par šo laiku liecina apkaimē saglabājušies gan vācu, gan krievu karavīru kapi, tranšeju un betona nocietinājumu paliekas.

Pēc Latvijas neatkarīgās valsts izveidošanās tika atjaunota sagrautā Ēģiptes luterāņu baznīca. Medumu pagastā (bij. Kurcuma pagastā), pēc atvaļināšanās no Latvijas armijas, saimniecību piešķīra Latvijas armijas ģenerālim, bijušā 7. Bauskas latviešu strēlnieku bataljona un 2. latviešu strēlnieku brigādes komandierim Andrejam Auzānam (1871-1953). Ģenerālis Auzāns veicināja Medumu vidusskolas celtniecību un kā draudzes priekšnieks arī karā izpostītās Ēģiptes baznīcas un draudzes atjaunošanu. Otrā pasaules kara laikā ģenerālis A. Auzāns devās bēgļu gaitās uz Vāciju, no 1948. gada dzīvoja Anglijā, kur arī miris un apbedīts Stokportas kapsētā. Pēc Otrā pasaules kara, sašautajā un izdemolētajā baznīca tika ierīkota kolhoza siena miltu maltuve (līdz 1979. gadam), šobrīd baznīca gaida savu atjaunošanu.

THE HISTORIC VILLAGE OF ĒGIPTE AND VICINITY

Daugavpils District, Medumi Municipality, Ēģipte (Vilkumiests)

Historically, the village of Vilkumiests was located on the border between the Duchy of Courland and the Grand Duchy of Lithuania. The earliest information about the Evangelical Lutheran Church of the Ēģipte (Aegypten) Congregation dates back to 1567. The last stone church was built in 1825. The graveyard for the congregation lies next to the church. This is where Oskars Svensons (1822-1884), long-time minister for the congregation and the first teacher of the up and coming poet Rainis, is buried alongside German soldiers who fell in WWI.

In 1836, the Ēģipte post office on the St. Petersburg–Warsaw pony express route was opened here. During First World War, the battlefield was fortified here between the autumn of 1915 and the spring of 1918. This is evidenced by the graves of the German and Russian soldiers in the vicinity that have survived, as well as the trenches and concrete fortifications that still remain.

The Ēģipte Lutheran Church that had been destroyed, was rebuilt after the creation of the independent Republic of Latvia. After his release from the army, Andrejs Auzāns (1871-1953), former commander of the 7th Bauska Latvian Riflemen Regiment and the 2nd Latvian Rifleman Brigade, was given a farmstead in Medumi parish/municipality. General Auzāns facilitated the building of the Medumi secondary school and, as head of the congregation, he also organised the renewal of the war-ravaged Ēģipte church and congregation. Auzāns fled to Germany with his family in 1944 to escape Second World War and later moved to England where he lived from 1948 until his death. He is buried in the Stockport cemetery. After Second World War the bullet-ridden and decimated church was turned into a hay meal mill for the local collective farm or kolhoz (until 1979). The church now awaits renovation.

Attēli / Photo: B. Madeļāne



LĪKSNAS MĀCĪTĀJMUIŽA

Daugavpils novads, Līksnas pagasts, Līksna

Latgales teritorijā 16. gadsimtā aktivizējās katoļu mūku – jezuitu darbība, kad pēc Livonijas kara 1582. gadā Latgale nonāca Polijas Lietuvas karalistes pārvaldībā. Līksna izveidojās par spēcīgu katoļticības izplatīšanas centru, kur izmantoja arī tādu metodi kā iešanu tautā, lai ar dažādu tradīciju ieviešanu tuvinātu vietējos iedzīvotājus katoļu ticībai un reliģiskajiem rituāliem. Līksnā pie 1789. gadā uzceltās baznīcas izveidojās arī Līksnas mācītājmuiža, kur dzīvojuši un darbojušies Latgales un arī Latvijas kultūrvēsturē ievērojamas personas. Jozefs Akelevičs (1769-1842) Līksnas prāvests un Kijevas kanonīks, Krāslavas garīgā semināra provizors, pirmās laicīgā satura grāmatas latgaliešu valodā par bīskopību "Eisa mōceiba ap audzeišonu bišu" (1832); pārstrādājis un publicējis J.Rimkeviča latgaliešu rakstu valodas gramatiku "Gramatyka inflansko-totewska" (1817). Tomass Kosovskis (1790-1856) Līksnas prāvests, literāts, J. Akeleviča skolnieks, mācījies jezuitu skolās Polockā un Izvaltā, Viļņas Universitātes teoloģijas maģistrs, no 1828. gada Līksnas prāvests un Lejas Daugavas dekāns, Krāslavas garīgā semināra provizors. Sarakstījis latgaliešu valodā Bībeles stāstus "Grōmota apgōdōšonas breinīgu nūlikšonu Dīva" (1849) un svētrunu krājumu "Mōcības" (1852). Pēc agrākiem avotiem izstrādājis latgaliešu rakstu valodas gramatiku "Gramatyka inflantsko – totewska" (1853). T. Kosovskis izveidojis skolas zemnieku bērniem, materiāli atbalstījis bārenus un trūkumcietējus. Pēc jaunās Līksnas baznīcas uzcelšanas 1912. gadā, veco mūra baznīcu nojauca un no tās materiāliem uzbūvēja lielu divstāvu pastora māju.

LĪKSNĀ RECTORY

Daugavpils District, Līksna Municipality, Līksna

Jesuit Catholic priests became active in the territory of Latgale in the 16th century after the Livonian War of 1582 when Latgale ended up under the rule of the Polish Lithuanian Commonwealth. Līksna developed into a powerful centre of expansion for the Catholic religion, using the method of going out into the community, so that the local inhabitants could be attracted to the Catholic faith and religious rituals through the introduction of various traditions. The Līksna Rectory, where significant personalities in the cultural history of Latgale and Latvia lived and worked, was built in Līksna next to the church which was constructed in 1789.

Jozef Akielwicz (1769-1842) Līksna's dean, Kiev's canon, and staff member at the Krāslava Seminary wrote the first book with secular content in the Latgallian language about apiculture *Eisa mōceiba ap audzeišonu bišu* (1832); he developed and published J.Rimkevičs' Latgallian written language's grammar book *Gramatyka inflansko-totewska* (1817)

Tomass Kossowski (1790 1856) Līksna's dean, a writer and student of J. Akielwicz, studied at Jesuit schools in Polotsk and Izvalta, had a Masters in Theology from Vilnius University, was Līksna's dean and the deacon of Lejas Daugava from 1828, and a staff at Krāslava Seminary. He wrote Bible stories *Grōmota apgōdōšonas breinīgu nūlikšonu Dīva* (1849) and a collection of sermons *Mōcības* (1852) in the Latgallian language. He developed a Latgallian written language grammar book *Gramatyka inflantsko – totewska* (1853) from earlier sources. T. Kossowski created schools for the children of peasants and financially supported orphans and the poverty stricken.

The old stone church was demolished after the construction of the new Līksna Church in 1912 and the large two storey rectory building was built from the materials.

Attēli / Photo: B. Madeļāne, Līksnas katoļu draudzes materiāli



KUBELES (KUBALU) SKOLA UN HARMONIJU MEISTARS A. DINSBERGS

Dundagas novads, Dundagas pagasts, Saustere, "Kubalu skola"

Kubeles (Kubalu) skola, kopš tās izveidošanas 1840.-1842. gadā nesaraucami ir saistīta ar skolotāju Ernestu Dinsbergu, kurš skolā nostrādājis 40 gadus, un citiem Dinsbergu dzimtas pārstāvjiem, kā arī skolas audzēkņiem: folkloristu, latviešu "dainu tēvu" Krišjāni Baronu, skolotāju un rakstnieku Frici Dravnieku un citiem. Par skolas pirmsākumiem liecina arī 19. gs. vidus skolēnu domrakstu paraugi, tā laika lauku skolās lietotās pirmās mācību grāmatas latviešu valodā un mācību piederumi – grifeles, tintnīcas, kā arī mācībās un pasākumos izmantotais harmonijs.

Kurzemes kultūrvēsturē interesantas un nozīmīgas pēdas ir atstājis Ernesta Dinsberga jaunākais brālis Ansis Dinsbergs (1818-1893), kurš ir atzīts par pirmo latviešu ērģeļu būvētāju meistar. Ērģeļu un citu mūzikas instrumentu būvi Ansis Dinsbergs sākumā apguva pašmācībās ceļā un, dzīvodams KUBalu skolas namā, izgatavoja skolas pirmās ērģelītes. Vēlāk mācījās pie ērģeļu un harmoniju meistariem Rīgā un Liepājā. Ir dokumentālas liecības, ka A. Dinsbergs izgatavojis ērģeles Popes un Užavas baznīcām, bet 1856.-1859. gadā izgatavotās ērģeles Dundagas baznīcā skan vēl tagad.

Rūpīgi saglabātās liecības Kubeles (Kubalu) skolas muzejā iepazīstina ar latviešu zemnieku izglītības sākumu un sadzīvi Kurzemē 19. gadsimta vidū un ļauj izprast grūto ceļu uz nacionālās pašapziņas veidošanos.

KUBELE (KUBALU) SCHOOL AND HARMONIUM MASTER A. DINSBERGS

Dundaga District, Dundaga Municipality, Saustere, Kubalu skola

From the period that it was created in 1840-1842, Kubele (Kubalu) School was linked inextricably with teacher Ernests Dinsbergs, who worked at the school for 40 years, and with other members of the Dinsbergs family. It is also associated with certain students of the school: folklorist and Latvian "father of the dainas" Krišjānis Barons, teacher and writer Fricis Dravnieks and others. There is evidence about the origins of the school in examples of essays by mid-19th century pupils, the first textbooks in the Latvian language used in rural schools of the time and in the school equipment, such as slate-pencils, ink pots, as well as the harmonium used in teaching and at other events.

Ernests Dinsbergs' youngest brother Ansis Dinsbergs (1818-1893), who is recognized as the first Latvian master organ builder, left interesting and important marks in the cultural history of Kurzeme. Ansis Dinsbergs initially taught himself how to construct organs and other musical instruments and made the school's first organ whilst living at Kubalu School. He later studied under masters of the organ and harmonium in Riga and Liepāja. There is documentary evidence that A. Dinsbergs built the organs at the churches at Pope and Užava. The organ at Dundaga Church which was built between 1856-1859 can still be heard today.

Carefully preserved evidence at the Kubele (Kubalu) School Museum shows the beginnings of education and the lifestyle of peasants in Latvia and Kurzeme in the mid-19th century and allows one to gain an understanding of the difficult path to the development of national consciousness.



Attēli / Photo: E. Lenss, U. Balga, I. Abajis



TUKUMA EVANĢĒLISKI LUTERISKĀS BAZNĪCAS MĀCĪTĀJMUIŽAS PARKS UN MĀCĪTAJU KAPSĒTA

Tukuma novads, Tukums, Kuldīgas iela 74

Tukuma mācītājmuiža kā draudzes mācītāja dzīves vieta, domājams izveidota 17. gs. Pēc Tukuma muzeja apkopotajām ziņām, iespējams, ka Tukuma mācītājmuižā mūža nogali pavadījis Kristofors Firekers (dzimis ~1615. g. Neretā?, miris – 1684. vai 1685. gadā Tukumā vai Slokā). Viņš bija vācu izcelsmes latviešu dzejnieks, valodnieks, kurš licis pamatus latviešu valodniecībai un garīgajai dzejai.

1864. gadā Kurzemes arhitekts O. Dīce izstrādāja jaunus mācītājmuižas dzīvojamās mājas projektu, kuru uzbūvēja 1867. gadā. Domājams ka no šī laika saglabājusies arī daļa no parka, par ko liecina vairāki dižkoki un retu sugu koki. Mācītājmuižas ēkas nav saglabājušās, jo izzudušas līdz ar Tukuma Lauktechnikas industriālās teritorijas un dzīvojamā mikrorajona izveidošanu padomju laikā.

Mācītājmuižas kapsēta izveidota 1851. gadā, kad šeit apglabāja ilggadīgo (1781-1851) Tukuma draudzes mācītāju Karlu Johānu Fridrihu Elferfeldu un kapa vietu iesvētīja par kapsētu. Vēlākā laikā šeit apbedīti vairāki Elferfeldu ģimenes locekļi un Tukuma draudzes mācītāji, par ko liecina ieraksti vēl atrodamajos kapa pieminekļos.

Tukuma mācītājmuiža un Mācītājmuižas kapsēta saistītas gan par latviešu literatūras pirmsākumiem, gan Tukuma evanģēliski luteriskās draudzes vēsturi 17.-19. gs.

TUKUMS EVANGELICAL LUTHERAN CHURCH'S RECTORY PARK AND CEMETERY

Tukums District, Tukums, Kuldīgas iela 74

It is considered that the residence of the congregation's preacher, Tukums Rectory, was built in the 17th century. According to information collated at Tukums Museum, the possibility exists that Christoph Fürecker (born ~1615 at Nereta?, died – 1684 or 1685 at Tukums or Sloka) spent his final years at Tukums Rectory. He was a Latvian poet and linguist of German extraction, who laid the foundations of Latvian linguistics and sacred poetry.

In 1864, Kurzeme architect O. Dietze developed a plan for the new rectory residence, which was constructed in 1867. It is thought that part of the park has also been preserved from this time, with evidence being provided by a number of important and also rare trees. The rectory buildings have not been preserved and were demolished at the time of the creation of the Tukums Lauktechnika industrial territory and residential district during the Soviet era.

The Rectory Cemetery was created in 1851, when long-serving (1781-1851) Tukums congregation preacher Karl Johann Fredrich Elverfeld was interred here and the burial site was consecrated as a cemetery. Several members of the Elverfeld family and preachers from the Tukums congregation were later buried here, as can be seen from inscriptions on the headstones.

The Tukums Rectory and the Rectory Cemetery are associated with both the beginnings of Latvian literature, as well as the history of the Tukums Evangelical Lutheran Congregation in the 17th-19th centuries.



1863. GADA POĻU SACELŠANĀS MARIENHAUZENAS (VIĻAKAS) MUIŽĀ

Viļakās novads, Viļaka, Pils iela 11

1863. gada Janvāra sacelšanās bija bruņota sacelšanās pret Krievijas impērijas varu Polijā, Baltkrievijā, Lietuvā un Latgalē, lai atjaunotu pēc Polijas dalīšanas sagrauto Polijas-Lietuvas kopvalsti. 1861. gadā dibinātā nelegālā poļu Centrālā Tautas komiteja pēc 1831. gada Novembra sacelšanās parauga sāka plānot jaunu sacelšanos, šajā kustībā aktīvi iesaistījās arī Latgales poļu muižniecība, katoļu garīdzniecība un ierēdniecība.

1862. gada beigās Viļakas muižā ieradās atvaļinātais poručīks Antonijs Riks, kurš, strādādams par muižas pārvaldnieku, Nacionālās centrālās komitejas uzdevumā uzsāka sacelšanās sagatavošanu Latgalē. Bija paredzēts Ziemeļlatgalē izveidot 2000 viru lielu pulku, kurš paralizētu satiksmi Pēterburgas–Varšavas dzelzceļa līnijā un pārņemtu varu Latgalē.

1863. gada februārī Borisovas sādžā pie Viļakas slepenā apspriedē par sacelšanās vadītāju Latgalē tika nozīmēts A. Riks, bet sacelšanās sākums paredzēts 16. aprīlī. Viļakas muižā tika uzsākta ieroču, municijas un pārtikas krājumu sagatavošana. Tomēr nodevības rezultātā sazvērestība tika atklāta, Viļakā ieradās divas karavīru rotas un ar vietējo zemnieku palīdzību sagrāva sacelšanās sagatavošanas centru; vairāki tā dalībnieki apcietināti, bet ieroči – konfiscēti. Vēlāk 32 no apcietinātajiem sazvērniekiem tiesāja karatiesa Daugavpilī, piespriežot katrogas sodus.

THE 1863 POLISH UPRISING AT MARIENHAUSEN (VIĻAKA) MANOR

Viļakās District, Viļaka, Pils iela 11

The January uprising in 1863 was an armed uprising in Poland, Belarus, Lithuania and Latgale against the authorities of the Russian Empire and to restore the Polish-Lithuanian Commonwealth which had been destroyed after the division of Poland. The illegal Polish Central National Committee which was established in 1861 began to plan a new uprising, following the example of the November 1831 uprising. The Latgalian Polish nobility, the Catholic clergy and the civil service also became actively involved in this movement.

In late 1862, Viļaka's retired poruchik Antoni Ryk arrived at the manor and while working as the manor's supervisor, began the preparations for an uprising in Latgale on behalf of the Central National Committee. The plan was to form a 2,000-man regiment in Northern Latgale, which would paralyze traffic on the St. Petersburg–Warsaw railway line and would seize power in Latgale.

On February 1863, A. Ryk was appointed leader of the uprising in Latgale in a secret meeting at Borisova Village near Viļaka, with the planned commencement of the uprising being 16th April. The preparation of firearms, munitions and food stores was begun at Viļaka Manor. However, the conspiracy was betrayed, and two companies of soldiers arrived in Viļaka, who with the help of local peasants destroyed the uprising's preparation centre; several of the participants were arrested and their weapons confiscated. Later, 32 of the arrested conspirators were tried at a war tribunal in Daugavpils and sentenced to hard labour.

Attēli / Photo: V. Platpīte, R. Grūševa



DZEJNIEKA RAINA DZĪVES VIETA "TADENAVA"

Jēkabpils novads, Dunavās pagasts, Tadenava

Tadenavas pusmuižā pirmos dzīves gadus pavadījis latviešu dzejnieks un politiķis Rainis (Jānis Pliekšāns). Dzimis Tadenavas Varšlavānos 1865. gadā, bet Tadenavas pusmuižā dzīvojis līdz 1869. gadam. Bērības iespaidi dzejnieka daiļradē vēlāk atspoguļoti kā "saules gadi".

Šobrīd Raiņa muzeja "Tadenava" kompleksu veido 19. gs. 60. gados – Raiņa tēva Krišjāņa Pliekšāna saimniekošanas laikā – celtā pusmuižas dzīvojamā māja un šķūnis, kā arī 20. gs. 20. gados izveidotās jaunsaimniecības "Dāboliņi" dzīvojamā māja, kā arī pirts un pagrabs. 1958. gadā izveidotajā un 2016. gadā rekonstruētajā muzejā iekārtots asociatīvs Raiņa bērības muzejs. Ekspozīcija, balstoties dzejnieka literārajā mantojumā, ar manuālu interaktīvu rotāļu palīdzību apmeklētāju iesaista izzināšanā, mudinot attīstīt tēlainību, vēlmi pašam interpretēt saturu un mijiedarboties.

THE POET RAINIS' PLACE OF RESIDENCE IN TADENAVA

Jēkabpils District, Dunava Municipality, Tadenava

The poet Rainis' place of residence in Tadenava Jēkabpils District, Dunava Municipality, Tadenava The Latvian poet and politician Rainis (Jānis Pliekšāns) spent the first years of his life on the Tadenava estate. He was born in Varšlavāni in 1865, but lived on the Tadenava estate until 1869. His childhood impressions are later reflected in the poet's work as "the sunny years".

Today the Rainis Museum's Tadenava site comprises the Tadenava residence and shed built in the 1860s while Rainis' father, Krišjānis Pliekšāns, was the steward of the estate, as well as the residence, sauna, and cellar of the new farm "Dāboliņi", built in the 1920s. The museum was established in 1958 and restored in 2016 arranging associative childhood museum of Rainis. Exposition is based on the poet's literary heritage – with the help of manual interactive games the visitor is involved into cognition, encouraging to develop his imagination and the wish to interpret the content and interact himself.

Attēli / Photo: E. Šules, R. Mūrmieks



DZEJNIEKA RAINA DZĪVES VIETA "JASMUIŽA"

Preiļu novads, Aizkalnes pāgasts, Jasmuiža

„Jasmuiža” ir vienīgais Raiņa muzejs Latgalē un ir ievērojams ar to, ka tas atrodas Raiņa aprakstītajā “jaunu dienu zemē”. Šeit no 1883. gada līdz 1891. gadam topošais dzejnieks pavadīja savus ģimnāzijas un universitātes brīvlaikus. Šai laikā muižu nomāja un tajā saimniekoja Raiņa tēvs Krišjānis Pliekšāns. Rekonstruētajā muižas pārvaldnieka mājā izvietota ekspozīcija par dzejnieka ģimnāzijas un studiju gadiem. Pārējās Jasmuižas ēkās izvietotas izstāžu zāle un darba telpas, kā arī keramiķa A. Paulāna ceplis un darbnīca.

Muzeja ēkas kopā ar brīvdabas estrādi un vairāk nekā 5 hektārus lielo teritoriju un parku veido vienotu kompleksu, kas saglabā liecības gan par latviešu dzejnieku Raini, gan Latgales kultūras un saimniecības vēsturi 19. un 20. gadsimtu mijā.

THE POET RAINIS' PLACE OF RESIDENCE IN JASMUIŽA

Preiļi District, Aizkalne Municipality, Jasmuiža

Jasmuiža is the only museum dedicated to Rainis in Latgale, and is significant in that it is located in the place Rainis described as “the land of youth”. The budding poet spent his secondary school and university holidays here between 1883 and 1891. During this period, the estate was leased and it was managed by Rainis' father, Krišjānis Pliekšāns. The reconstructed estate manager's residence has been included in the exposition about the poet's secondary school and university years. The rest of the Jasmuiža buildings house an exhibition hall, work rooms, and the pottery workshop and kiln of the ceramic artist A. Paulāns.

An area of more than five hectares, which contains the museum buildings, an open-air stage, and a park, form a single site that serves to safeguard the evidence we have both about the Latvian poet Rainis, and about the cultural and agricultural history of Latgale from the turn of the twentieth century.

Attēli / Photo: J. Zilgalvis, Raiņa muzejs "Jasmuiža"



VALKAS LATVIEŠU SKOLOTĀJU SEMINĀRS UN TĀS DIREKTORA Ā. TĒRAUDA DARBĪBA

Valkas novads, Valka, Semināra iela 27

1871. gadā Vidzemes guberņas pārvaldes iestādes nolēma Valkā izveidot skolotāju semināru, kas gatavotu skolotājus latviešu pagasta skolām. Par Valkas latviešu pagastu skolotāju semināra vadītāju uzaicināja J. Cimzes skolotāju semināra beidzēju – Cēsu draudzes skolotāju Ādamu Tēraudu (1830-1891), kurš bija semināra direktors līdz tā slēgšanai 1887. gadā. Ā. Tērauds pēc J. Cimzes semināra slēgšanas strādājis par skolotāju un ērgelnieku Ērgļos, Nītaurē un Cēsis, sarakstījis matemātikas mācību grāmatas.

Pirmajā mācību gadā seminārā uzņēma 27 audzēkņus, bet kopumā semināra pastāvēšanas laikā tiks sagatavoti vairāk nekā 250 pagasta skolu skolotāji. Līdz ar Ā. Tēraudu semināru vadīja arī skolotājs P. Fovelīns un mācītājs P. Balsons. Seminārā mācījušās latviešu kultūras vēsturē ievērojamas personas: Āronu Matīss un Dāvis Ozoliņš.

Semināru ēku uzcēla 1873.-1876. gadā latviešu būvmeistari A. Liberts un J. Putniņš, un šeit arī pēc semināra slēgšanas atradās mācību iestādes – progimnāzija, Valkas 2. pamatskola u. c. Šobrīd ēka, kaut arī zaudējusi savu 19. gs. beigu veidolu, saglabā vietzīmi un liecību par latviešu izglītības vēsturi Vidzemē 19. gs. beigās.

THE VALKA LATVIAN TEACHERS' SEMINAR AND ITS DIRECTOR Ā. TĒRAUDS

Valka District, Valka, Semināra iela 27

In 1871, Vidzeme Governorate's administrative institutions decided to create a teachers' seminar in Valka which would prepare teachers for Latvian parish schools. Cēsis Congregation teacher Ādams Tērauds (1830-1891), who had graduated from J. Cimze's Teachers' Seminar, was invited to be the Director of the Valka Latvian Parish Teachers' Seminar and was the seminar director until its closure in 1887. After the closure of J. Cimze's seminar, Ā. Tērauds worked as a teacher and organist at Ērgļi, Nītaure and Cēsis, and wrote school books on mathematics.

27 students were taken on in the seminar's first academic year and overall more than 250 parish school teachers were prepared during the seminar's existence. Along with Ā. Tērauds, the seminar was conducted by teacher P. Fovelīns and preacher P. Balsons. Important people from Latvian cultural history such as Matīss Ārons and Dāvis Ozoliņš studied at the seminar.

The seminar building was built between 1873-1876 by Latvian master builders A. Liberts and J. Putniņš, and even after the closure of the seminar, teaching institutions were still located here – a progymnasium and Valka 2nd Primary School etc. Today, the building, even though it has lost its late 19th century image, has maintained its place name and evidence of Latvian educational history in Vidzeme in the late 19th century.



Attēli / Photo: Valkas novadpētniecības muzeja krājums, K. Freiberga



PIRMO KURZEMES DZIEDĀŠANAS SVĒTKU NORISES VIETA DOBELES PILSDRUPĀS

Dobeles novads, Dobele, Bēzres upes labajā krastā

Dobeles senāko iedzīvotāju – zemgaļu – apmetne Bēzres upes labajā krastā atradusies jau 1000 gadus p. m. ē. Blakus apmetnei, tās ielokā bijusi uzcelta zemgaļu koka pils, kur bijis viens no seno zemgaļu administratīvajiem centriem. No 1279. līdz 1289. gadam Dobeles pils izturēja sešus ienaidnieka aplenkumus. 1289. gadā zemgaļi neuzvarēti pili pameta, paši to nodedzinot, un devās uz Rakti Lietuvā. No 1335. līdz 1347. gadam Livonijas ordenis zemgaļu koka pils vietā uzcēla mūra pili, vēlāk tika piebūvēta baznīca un izveidots parks. Līdz 1562. gadam pils bija garnizona priekšnieka un vienlaikus novada pārvaldnieka – komtura mītne. Kurzemes Zemgales hercogistes laikā pili pārraudzīja vairāki komandanti, pēdējais no tiem bija kapteinis Kristofs Georgs fon Offenbergs. Pēc 1729. gada Livonijas ordeņa celtā pils vairs netika apdzīvota un pamazām sabruka.

1870. gadā Dobeļē notika pirmie Kurzemes dziedāšanas svētki. Tajā piedalījās 15 kori no Dobeles, Ārlavas, Bauskas, Bēzruižas, Bukaišiem, Durbes, Džūkstes, Iecavas, Irlavas, Jaunpils, Kalnamuižas, Svitenes pagasta Ķeveles, Līvberzes, Sesavas un Struteles ar gandrīz 400 dalībniekiem.

2010. gada 5. jūnijā Dobeles pilsdrupās par godu I Kurzemes dziedāšanas svētkiem atklāja tēlnieces Intas Bergas veidoto piemiņas plāksni „Pirmajiem Kurzemes dziedātāju svētkiem par godu”.

DOBELE CASTLE RUINS – VENUE OF FIRST KURZEME SINGING FESTIVAL

Dobele District, Dobele, right bank of the Bērze River

The first inhabitants of Dobele – Semigallians – had a settlement on the right bank of the Bērze already around 1000 BC. Next to the settlement there stood a Semigallian wooden castle which served as one of the administrative centres of Semigallians. Between 1279 and 1289 Dobele castle withstood six enemy sieges. In 1289, the undefeated Semigallians abandoned their castle by setting it on fire and moved to Rakte in Lithuania. Between 1335 and 1347 the Livonian Order built a stone castle in the place of the Semigallian hillfort. Later, a church was added, and a park was created. Until 1562, the castle was the seat of the commander of the garrison who was simultaneously the governor of the region. During the period of the Duchy of Courland and Semigallia, the castle had a number of commanders, the last being captain Christoph Georg von Offenberg. After 1729, the Livonian Order's castle was no longer occupied and gradually decayed.

In 1870, the first Kurzeme singing festival took place in Dobele. 15 choirs with almost 400 participants from Dobele, Ārlava, Bauska, Bēzruiža, Bukaiši, Durbe, Džūkste, Iecava, Irlava, Jaunpils, Kalnamuiža, Ķevele in Svitene parish, Līvberze, Sesava and Strutele participated.

On 5 June 2010, a memorial plaque bearing the inscription 'In honour of the first Kurzeme singing festival' created by sculptor Inta Berga was unveiled in Dobele castle ruins.



RĪGA A. PUMPURA LIELVĀRDES MUZEJS

Lielvārdes novads, Lielvārde, Edgara Kauliņa aleja 20

Andreja Pumpura Lielvārdes muzejs Atrodas Lielvārdes parkā 19. gs. sākumā celtajā Lielvārdes muižas klētī, ko vēlāk izmantoja kā dzīvojamo ēku. Muzejs atklāts 1970. gadā, tā krājumā ir materiāli par latviešu tautas eposu "Lāčplēsis" un tā autoru – Andreju Pumpuru (1841–1902), kā arī par Lielvārdes novada vēsturi un etnogrāfiju. Pie muzeja atrodas akmeņi, saukti par "Lāčplēša gultu" un "Lāčplēša segu". Līdz Ķeguma spēkstacijas uzcelšanai tie atradās Daugavā, pie Lielvārdes salas, kas tagad atrodas zem ūdens.

1888. gadā, dzīvodams Tērbatā, Andrejs Pumpurs pabeidza un III latviešu vispārīgajiem dziesmu svētkiem veltīja savu eposu "Lāčplēsis" Eposā vēsturiskās 13. gs. latviešu cīņas pret vācu iebrucējiem sasaistītas ar latviešu nacionālās pašapziņas veidošanos un nostiprināšanos 19. gs. Rakstot eposu, tā autors izmantoja latviešu folkloras un mitoloģijas materiālus, kā arī Indriķa hronikas ziņas. Andreja Pumpura "Lāčplēsis" ieguvis latviešu tautas eposa nozīmi. "Lāčplēsis" izdots 17 reīzu, eposs tulkots daudzās pasaules valodās.

A. PUMPURS LIELVĀRDE MUSEUM

Lielvārde District, Lielvārde, Edgara Kauliņa aleja 20

Andrejs Pumpurs Lielvārde Museum is located in the Lielvārde Manor's barn in Lielvārde Park which was built in the early 19th century and was later used as a residential building. The museum opened in 1970 and its collection contains materials about the Latvian epic Lāčplēsis and its author, Andrejs Pumpurs (1841–1902), as well as about the history and ethnography of the Lielvārde District. There are stones next to the museum which are called Lāčplēsis' Bed and Lāčplēsis' Blanket. Until the construction of the Ķegums Power Station, they lay in the Daugava by Lielvārde Island which is now underwater.

In 1888, whilst living in Tartu, Andrejs Pumpurs completed and then dedicated his epic Lāčplēsis to the III Latvian Nationwide Song Festival. In the epic, the historical 13th century battles of the Latvians against the German invaders were linked with the development and strengthening of Latvian national identity in the 19th century. In writing the epic, the author used Latvian folkloric and mythological materials as well as information from the Chronicles of Henry. Andrejs Pumpurs' Lāčplēsis has gained importance as the Latvian national epic. Lāčplēsis has been published 17 times, with the epic being translated into many languages.

Attēli / Photo: Z. Nemme



ZEMGALE MĀKSLINIEKA Ģ. ELIASA DZIMTAS MĀJAS "ZĪLĒNI"

Jelgavas novads, Platone's pagasts, Poķi, "Zīlēni"

"Zīlēni", bija vidēja lieluma Zemgales saimniecība, kuras saimnieki, Jānis un Karlīne Eliasi, kā daudzi latviešu zemnieki 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā ienākumus no saimniekošanas nolemj ieguldīt bērnu izglītošanā.

Vecākais brālis Kristaps Eliass (1886–1963) studēja Briseles universitātes Vēstures un filozofijas fakultātē, bija mākslas zinātnieks, sabiedriski politisks darbinieks, publicists, Tautas padomes loceklis, Latvijas Satversmes sapulces un Saeimas deputāts. 1948. gadā izsūtīts uz Sibīriju, pēc Staļina nāves atgriezies Latvijā.

Gederts Eliass (1887–1975) iesaistījies 1905. gada revolūcijas notikumos, bijis aktīvs kaujinieks – piedalījies uzbrukumā Rīgas policijas pārvaldei un bankas aplaupīšanā Helsinkos. Ap 1907. gadu emigrējis uz Rietumeiropu, kur turpināja mākslas studijas Beļģijas karaliskajā mākslas akadēmijā. Atgriezies Latvijā pirms Pirmā pasaules kara, Latvijas mākslas akadēmijas mācību spēks (1925–1953), mākslas vēstures pētnieks, Latvijas glezniecības vecmeistars.

Maija Eliase, precējusies Cielēna (1889–1988) – mākslas zinātniece, pēc studijām Pēterburgā studējusi Briselē, Grenoblē, Sorbonnā. Pēc emigrācijas 1944. gadā, strādājusi Stokholmas augstskolas Mākslas vēstures institūtā.

Juris Eliass (1891–1974) sācis inženiera studijas Manheimā, tomēr profesionālo izglītību neiegūst, atgriežas Latvijā un turpina saimniekot "Zīlēnos", atbalstot brāļus un māsu.

1949. gadā "Zīlēni" kolektivizēti. Zīlēnu mājas atjaunotas 1987. gadā. Eliasu ģimenes likteni atspoguļoja raksturīgākās 20. gadsimta Latvijas kultūras un politiskās vēstures šķautnes.

THE FAMILY HOME ZILENI OF ARTIST Ģ.ELIASS

Jelgava District, Platone Municipality, Poķi, Zīlēni

Zīlēni was a medium-sized Zemgale farm, whose owners, Jānis and Karlīne Eliass, like many Latvian farmers in the late-19th century and early 20th century, decided to invest their farm's income in their children's education.

The eldest brother, Kristaps Eliass (1886–1963), studied at the Faculty of History and Philosophy at the University of Brussels, was an art historian, a community political activist, publicist, a member of the People's Council of Latvia, the Constitutional Assembly of Latvia and the Saeima. In 1948, he was deported to Siberia, but returned to Latvia after the death of Stalin.

Gederts Eliass (1887–1975) became involved in the events of the 1905 Revolution, was an active combatant and took part in an attack on the Riga Police Administration and in a bank robbery in Helsinki. Around 1907, he emigrated to Western Europe where he continued his studies in art at the Royal Academy of Arts in Belgium. He returned to Latvia before the First World War and became a lecturer at the Art Academy of Latvia (1925–1953), an art history researcher and a grandmaster of Latvian painting.

Maija Eliass, married name Cielēns (1889–1988) was an art historian, who after her studies in St. Petersburg, studied in Brussels, Grenoble and Sorbonne. After emigrating in 1944, she worked at the Stockholm University's Art History Institute.

Juris Eliass (1891–1974) commenced studies in engineering in Mannheim, but without completing his professional education, returned to Latvia and continued farming at Zīlēni, supporting his brothers and sister.

In 1949, Zīlēni Farm was collectivized. The house at Zīlēni was restored in 1987. The Eliass family's destiny reflects the most characteristic events in 20th century Latvian cultural and political history.

Attēli / Photo: V. Pogoželskis



LĪGATNES PAPĪRFABRIKAS CIEMATA VĒSTURISKAIS CENTRS

Līgatnes novads, Līgatne

Senākais Latvijas papīra ražošanas centrs atrodas Līgatnes upes lejtecē, gleznainajā Gaujas senlejā, kur Paltmales muižas papīrdzirnāvās papīru gatavoja jau no 17. gs. sākuma. Par Līgatnes papīrfabrikas sākumu var uzskatīt 1815. gadu, kad, Rīgas tirgotāji Strohs un Kibers savā īpašumā Konradsruē pārbūvēja papīrdzirnāvas, un ierīkoja papīra manufaktūru. Turpinoties papīra ražošanas tehnoloģiju un iekārtu attīstībai, akciju sabiedrībai "Rīgas papīrfabrikas" piederošā Līgatnes papīrfabrika izstrādājumu kvalitātes ziņā ieņēma pirmo vietu starp visas Krievijas impērijas papīrfabrikām. 1914. gadā fabrika saražoja 6017 t papīra un nodarbināja vairāk nekā 700 strādnieku.

Papīrfabrikas vadība darījusi visu, lai saviem darbiniekiem radītu labvēlīgus dzīves apstākļus. Papīrfabrikas darbiniekiem tika piešķirti atsevišķi dzīvokļi ar malkas apkuri, par fabrikas piegādāto malku, ūdeni un elektrību nebija jāmaksā, bija sava skola, slimnīca, dzemdību nams, ambulance un 1897. gadā uzceltais papīrfabrikas klubs (Saviesīgās biedrības nams). Ciemata apbūves plānojums izstrādāts 1888. gadā, ievērojot papīrfabrikas ražotņu novietojumu reljefā un līdz 1914. gadam radot atbilstošas apbūves zonas sešos kalnos., ko papildina Lustūža klintis ar vairāk nekā 300 pagrabalām, savdabīgās strādnieku ciematu palīgēkas – brūziši, fabrikas kapsēta ar kapliču un divi sardzes nami.

Līgatnes papīrfabrikas ciemats ir Eiropas mēroga unikāla liecība par 19. gs. un 20. gs. sākuma papīra rūpniecības un arhitektūras vēsturi.

THE LĪGATNE PAPER FACTORY VILLAGE'S HISTORICAL CENTRE

Līgatne District, Līgatne

Latvia's oldest paper manufacturing centre is located on the lower reaches of the Līgatne River in the picturesque ancient Gauja Valley, where the Paltmale Manor's paper mill had already been manufacturing paper from the early 17th century. The origins of the Līgatne Paper Factory could be considered to be in 1815, when Riga traders Stroh and Kiber rebuilt their Conradsruhe paper mill and commenced paper manufacturing. With the continuing development of paper manufacturing technology and equipment, the Līgatne Paper Factory owned by the Rīga papīrfabrika Stock Company took first place in terms of product quality among the paper factories of the Russian Empire. In 1914, the factory produced 6,017 t of paper and employed more than 700 employees.

The management of the paper factory did everything to create favourable living conditions for their employees. Employees at the paper factory were allocated individual apartments with wood heating and wood supplied by the factory, while their water and electricity was also free. They had their own school, hospital, maternity hospital, ambulance and a paper factory club (Saviesīgās biedrības nams), which was built in 1897.

The plan for the village was developed in 1888, and followed the relief of the placement of the paper factory. By 1914, suitable building zones on six hills had been created which were supplemented by Lustūža Cliff with more than 300 cellar caves and original auxiliary buildings for the workers' village such as breweries, a factory cemetery with a chapel and two guard buildings.

The Līgatne Paper Factory village is unique evidence on a European-scale of the history 19th century and early 20th century paper manufacturing and architecture.

Attēli / Photo: A. Holms, L. Ķaube, J. Urtāns



VIDZEME SMILTENES MĀCĪTĀJA MĀJA. MĀCĪTĀJA K. KUNDZIŅA DARBA VIETA

Smiltenes novads, Smiltenes pagasts, "Mācītājmuiža"

Smiltenes evaņģēliski luteriskās draudzes mācītājmuižas dzīvojamā ēka celta 1790. –1793.; tās durvju komplekts un portāls ir valsts nozīmes mākslas pieminekļi. Mācītājmuiža ievērojama kā sava laika Smiltenes lauku draudzes garīgās un saimnieciskās rosmes un dzīves centrs. Tā ir saistāma ar mācītājiem, daudzpusīgiem kultūras darbiniekiem baltvāciešiem Svanti Gustavu Dīcu, Jakobu Langi, Ernestu Gotfrīdu Hasenšteīnu, Kārli Frīdrihu Hasenšteīnu, Henrihu Guleki. No 1880. līdz 1944. gadam mācītājmuiža saistīta ar mācītāja (vēlāk prāvesta) Kārļa Kundziņa ģimeni. Kārlis Kundziņš bija draudzes mācītājs 53 gadus, Valkas iecirkņa prāvests 17 gadus. Šeit dzimuši un pirmo izglītību ieguvuši K. Kundziņa bērni, teologs Kārlis Oskars Kundziņš (1887–1967), arhitekts, profesors Pauls Kundziņš (1888–1983), arhitekts Haralds Kundziņš (1898–1981).

Smiltenes draudzes mācītājmuiža ir ievērojama vietzīme, kas glabā liecības gan par 18. gs. arhitektūras vēsturi, gan saistīta ar Latvijas 19. gs. beigu un 20. gs. ievērojamu latviešu teologu un arhitektu dzimtu.

Smiltenes mācītājmuižas dzīvojamā ēka šobrīd gaida palīdzību savai atdzimšanai gan no draudzes un sabiedrības, gan no valsts.

SMILTENE PARSONAGE PLACE OF WORK OF PASTOR K. KUNDZIŅŠ

Smiltene District, Smiltene Municipality, Mācītājmuiža

The residential house of Smiltene Evangelical Lutheran parish parsonage was built in 1790–1793; its doors and portal are art monuments of state significance. The parsonage was at the centre of the spiritual and economic activity and life of Smiltene parish. It is connected with the lives and work of several Baltic German pastors and cultural workers such as Svante Gustav Dietz, Jacob Lange, Ernst Gottfried Hasenstein, Carl Friedrich Hasenstein, and Heinrich Guleke.

Between 1880 and 1944 the parsonage was home to the family of pastor (later – dean) Kārlis Kundziņš. Kārlis Kundziņš served as the parish pastor for 53 years and the dean of Valka district for 17 years. Here, the children of Kārlis Kundziņš were born and received their first education – theologian Kārlis Oskars Kundziņš (1887–1967), architect, professor Pauls Kundziņš (1888–1983), architect Haralds Kundziņš (1898–1981).

Smiltene parish parsonage is an important site that stores evidence about the history of 18th century architecture, and also tells about a prominent Latvian family of theologians and architects of late 19th century and 20th century.

The residential house of Smiltene parsonage is currently waiting for assistance for its revival from the parish, the public and the state.

Attēli / Photo: Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīvs, Smiltenes evaņģēliski luteriskā draudzes arhīvs



CĒSU APRINĶA SKOLA

Cēsu novads, Cēsis, Lielā Skolas iela 6

Cēsu aprinķa skolas ēka celta kā skola jau 18. gs. 70. gados un visu tās pastāvēšanas laiku kalpojusi kā skola un vieta radošai izglītībai. 19. gs. otrajā pusē šajā skolā mācījušas tādas Latvijas kultūrā nozīmīgas personības kā rakstnieki Eduards Veidenbaums, Eduards Treimanis-Zvārgulis, Jānis Poruks, Apsīšu Jēkabs un gleznotājs Kārlis Miesnieks.

1920. gadā ēkā tika izveidota Cēsu Valsts amatniecības skola, ko dibināja pirmais latviešu profesionālais keramiķis Augusts Julla, par kuru joprojām atgādina ēkas gaiteni izvietotie cilņi. Ēkā izglītību Kārļa Brēncēna un Kārļa Baltgailja vadībā guvuši krāsotāji, amatnieki, nākamie Latvijas Nacionālās operas izrāžu dekoratori. Skola bija nozīmīga amatniecības un mākslas attīstībai ne tikai Cēsis, bet arī plašākā reģionā.

Laika gaitā skola tika pārdēvēta par Cēsu arodskolu, vēlāk par Cēsu profesionālo vidusskolu, kur apguva galdnieka, namdara un citas profesijas. 2016. gadā Cēsu profesionālā vidusskola tika pārcelta uz jaunbūvētu mācību korpusu, un bijusī skolas ēka atvērta radošo industriju jaunajiem profesionāļiem. Radošo industriju centrā "Skola6" darbojas koprades telpa, nelielas darbnīcas, tiek organizēti dažādi sabiedriski nozīmīgi pasākumi.

No 2017. gada ēkā ir izvietots arī Cēsu Vēstures un mākslas muzeja atklātais krājums un muzeja izglītojošo nodarbību klase, kas ierīkota 19. gs. skolas stilistikā, ļaujot skolēniem labāk izziņāt agrāko laiku vēsturi.

CĒSIS COUNTY SCHOOL

Cēsis district, Cēsis, Lielā Skolas iela 6

The Cēsis County School building was built as a school in the 1770s and throughout its existence has served as a school and a place for creative education. In the late 19th century such important Latvian cultural personalities as writers Eduards Veidenbaums, Eduards Treimanis-Zvārgulis, Jānis Poruks, Jēkabs Apsītis and painter Kārlis Miesnieks studied at this school.

In 1920, the Cēsis State Trade School, which was set up by the first Latvian professional ceramicist Augusts Julla, was created at the school, with reminders of his presence being maintained by the mouldings in the corridors of the building. Painters craftsmen and future decorators for performances at the Latvian National Opera received their education in the building under the guidance of Kārlis Brēncēns and Kārlis Baltgailis. The school was important for the development of crafts and art, not just in Cēsis, but also in the wider region.

With the passage of time, the school was renamed the Cēsis Trade School and later, the Cēsis Professional High School where carpenter, cabinet-maker and other trades were taught. In 2016, the Cēsis Professional High School was transferred to a newly built teaching block, and the former school building was opened to young professionals in creative industries. There is a co-working space at the creative industry centre at Skola6 as well as small workshops with various significant community events being held there.

The open exhibition of the Cēsis History and Art Museum and the museum's educational activity class have also been located in the building since 2017, which has been set up in the style of a 19th century school, allowing students to gain a better understanding of the history of earlier times.



Attēli / Photo: Cēsu Kultūras un Tūrisma centra arhivs



DZEJNIEKA E. VEIDENBAUMA DZĪVESVIETA "KALĀČI"

Priekuļu novads, Liepas pagasts, "Kalāči"

Dzejnieks Eduards Veidenbaums dzimis 1867. gadā Priekuļu pagasta Glāzniekos, 1872. gadā Veidenbaumu ģimene pārcēlās uz "Kalāčiem", kas kļuva par dzejnieka dzīves vietu līdz mūža galam 1892. gadā. E. Veidenbaums mācījās Cēsu draudzes skolā, Cēsu apriņķa skolā, patstāvīgi apguva ģimnāzijas kursu un 1886. gadā pabeidza Rīgas guberņas ģimnāzijas pēdējo klasi. E. Veidenbaums rakstīja ne tikai savam laikam inovatīvu dzeju, kas risināja nozīmīgus idejiskus jautājumus un aicināja vērsties pret netaisnību, bet interesējās arī par vēstures un sabiedriski politiskiem jautājumiem, piemēram: rakstos "Soda likumu vēsturiskā attīstība un viņu filozofiskais pamats" un "Gabals iz tautsaimniecības".

1887. gadā E. Veidenbaums iestājās Tērbatas universitātes Juridiskajā fakultātē. Viņš piedalījās studentu zinātniski literārās biedrības "Pipkolonija" dibināšanā (1888). Naudas trūkuma dēļ E. Veidenbaumam studijas neizdevās pabeigt, 1889. gadā viņš atgriezās "Kalāčos", kur saimniekoja vecākais brālis, arī dzejnieks, Kārlis Veidenbaums.

No Veidenbauma laika "Kalāčos" saglabāta restaurētā dzīvojamās mājas vecākā daļa, klētiņa, dvīņu klētis un pirts. 1958. gadā izveidots E. Veidenbauma memoriālais muzejs, 1961. – pie "Kalāčiem" uzstādīts tēlnieka L. Blumberga veidotais piemineklis.

"Kalāčos" ir saglabāta gan dzejnieka E. Veidenbauma piemiņa, gan 19. gs. beigu Vidzemes latviešu zemnieka lauku sētas kultūrvēsturiskās vērtības, saglabājot arī vēlāka laika pārveidojumus.

KALĀČI – RESIDENCE OF POET E. VEIDENBAUMS

Priekuļi District, Liepa Municipality, Kalāči

Poet Eduards Veidenbaums was born in 1867 in Glāznieki house in Priekuļi Municipality. In 1872, Veidenbaums family moved to Kalāči, which became the poet's residence until his death in 1892. Veidenbaums studied in Cēsis Parish School, Cēsis County School, independently studied the grammar school programme, and in 1886 he graduated from the final year of Riga Province Grammar School. Veidenbaums wrote poems that were innovative for his time and dealt with important ideological questions and called for action against injustice, yet he also was interested in history and important social and political topics, which is reflected in his articles, for example, 'Historical development of penal laws and their philosophical basis' and 'An article on the national economy'.

In 1887, he enrolled in the Department of Law of Tartu University. Veidenbaums participated in the foundation of students' scientific and literary society Pipkolonija (1888). Due to lack of money Veidenbaums was unable to complete his studies. In 1889 he returned to Kalāči, which was managed by his older brother Kārlis Veidenbaums, also a poet.

Kalāči buildings remaining from Veidenbaums's time include the restored oldest part of Kalāči living house, as well as a small barn, a two-section barn, and a bathhouse. In 1958, the memorial museum of Eduards Veidenbaums was established and in 1961 a monument by sculptor L. Blumbergs was erected.

Kalāči preserves the memory of poet Eduards Veidenbaums and also the heritage values of late 19th century Latvian farms of Vidzeme region, including also transformations made in later times.



Attēli / Photo: E. Šūlcs

BRĀĻU DRAUDZES "RINGŪ" SAIEŠANAS NAMS

Smiltenes novads, Blomes pagasts, "Riņģi"

Brāļu draudzes (hernhūtiešu) saiešanas nams Riņģos pastāvējis jau kopš 18. gs. vidus, kad sanākšanas notikušas Riņģu māju rijā. Pašlaik pastāvošais saiešanas nams celts 1879. gadā uz sanākšanai izmantotās rijas pamatiem. Saiešanas nams ir celts kā tēstu balķu vienstāva guļbūves ēka gludajos pakšos ar divslipņu skaidu seguma jumtu ar nošļauptām jumtgalem. Būves arhitektūra raksturo to kultūras mantojuma daļu, kas atspoguļo jau maz saglabājušās reģionālās tautas celtniecības arhitektūras īpatnības.

Šajā saiešanas namā laika gaitā ir kalpojuši vairāki slaveni mācītāji, kā, piemēram, Voldemārs Maldonis un Kārlis Kundziņš; regulāri dievkalpojumi Riņģos notika līdz 1944. gadam. Padomju periodā saiešanas nams tika pārplānots, sadalot lielo saiešanas zāli un izbūvējot tajā kolhoznieku dzīvokļus.

20./21. gs. mīļā tika likvidēti padomju laika pārveidojumi, nojauktas dzīvokļu starpsienas, krāsnis un plītis, un atjaunots saiešanas nama oriģinālais plānojums, tāpat atjaunoti nama logi un durvis. Pašlaik nams kalpo savai oriģinālajai reliģiskajai funkcijai kā Riņģu brāļu draudzes saiešanas nams.

THE BRETHREN CONGREGATION'S RINGI MEETING HALL

Smilte District, Blome Municipality, Ringi

The Brethren Congregation's (Herrnhuters') Meeting Hall at Ringi has stood from the mid-18th century, when meetings took place in the kiln house at the Ringi Farm. The current meeting hall was built in 1879 on the foundations of the kiln house that had been used for their meetings. The meeting hall was built as a single storey log building with smooth corners, with a double sloped wood tile roof with bevelled roof ends. The building's architecture is distinguished by its cultural heritage part, which reflects now little-preserved features of the vernacular architecture.

Over time, several famous preachers served at this meeting hall, such as, for example, Voldemārs Maldonis and Kārlis Kundziņš; regular services took place at Ringi until 1944. During the Soviet period, the meeting hall was re-planned, dividing up the main meeting room and creating apartments for kolkhoz residents within it.

The Soviet era transformations were done away with at the turn of the 20th/21st centuries, the dividing walls, furnaces and stoves were demolished, and the original plan of the meeting room was restored, as were the buildings windows and doors. Currently, the hall serves its original religious function as the Brethren Congregation's Meeting Hall.



Attēli / Photo: V. Viktorsone

LUDZAS LIELĀ SINAGOGA

Ludzas novads, Ludza, 1. Maija iela 30

Vecākā sinagoga Latvijā un Baltijas valstīs un uzskatāma par unikālu ziemeļaustrumu Eiropas ebreju kultūras pieminekli, kādi citur Eiropā zaudēti 20. gadsimta laikā. Objektam saglabājies oriģinālais veidols, fasāžu arhitektoniskā kompozīcija, koka pamatkonstrukcija, plānojums, interjers un iekārtas. Ludzas Lielajai sinagogai ir izcila un unikāla kultūrvēsturiskā nozīme, kas glabā liecības gan par 19. gadsimta sākuma – 20. gadsimta 30. gadu Ludzas ebreju kopienas dzīvi, gan Ludzas geto un ebreju iznīcināšanu 1941. gadā. Restaurētajā sinagogas ēkā atradīsies Ludzas novadpētniecības muzeja ekspozīcija, kurā iekļauta arī slavenākā Ludzas fotogrāfa Vulfa Franka un viņa dēla, pasauleslavenā kinodokumentālista Herca Franka dzīves, ģimenes, radošā darba audiovizuālā retrospekcija.

Restaurācijas projektu "Ludzas Lielās sinagogas restaurācija un ebreju garīgā mantojuma atdzimšana" Ludzas novada pašvaldība īstenoja Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta programmas "Kultūras un dabas mantojuma saglabāšana un atjaunināšana" ietvaros, projekta partneris bija Hordalandas Muzeju centrs (Norvēģija).

Lielā sinagoga ir vieta, kas atspoguļo Latvijas mazākumtautību dzīvi un likteņus 19. un 20. gadsimtā.

LUDZA'S GREAT SYNAGOGUE

Ludza District, Ludza, 1. Maija iela 30

The oldest synagogue in Latvia and the Baltic States is considered to be a unique north-eastern European Jewish cultural monument, the like of which was lost in other parts of Europe during the 20th century. The original look of the building, the architectonic composition of the façade, the basic wooden construction, the plan, interior and the fittings have all been preserved. Ludza's Great Synagogue is outstanding and has unique cultural historical significance, preserving evidence of both the life of Ludza's Jewish community in the early 19th century-1930s, as well as Ludza's ghetto and the extermination of the Jews in 1941. Ludza's Local History Museum's exposition can be found in the restored synagogue building, which also includes an audio-visual retrospective on the lives, family and creative work of famous Ludza photographer Wolf Frank and his son, the world-famous cinema documentary maker Herz Frank.

The Ludza District Council implemented a restoration project called the "Restoration of the Great Synagogue of Ludza and Revival of Jewish Spiritual Heritage" within the framework of the European Economic Area Financial Mechanism Programme with its project partner, the Museum Centre in Hordaland (Norway).

The Great Synagogue is a place that reflects the life and destinies of a Latvian minority in the 19th and 20th century.



Attēli / Photo: A. Bistere



AINAŽU JŪRSKOLA

Salacgrīvas novads, Ainaži, Valdemāra iela 47

Pirmā latviešu profesionālā jūrskola, pēc Krišjāņa Valdemāra ierosinājumā, tika izveidota Ainažos 1864. gadā, kad kapteiņa Kristiāna Dāla vadītajā (1864-1893) jūrskolā sākās mācības. Oficiālu statusu jūrskola ieguva 1867. gadā.

1870. gadā uzcelta jūrskolas ēka, bet 1902. gadā jauna divstāvu skolas ēka J. Veides dāvinātajā zemes gabalā. Jūrskola darbojās Ainažos līdz 1915. gadam, pēc tam savu darbību atjaunoja 1918. gadā un turpināja līdz 1919. gada maijam. Piecdesmit gadu laikā Ainažu jūrskolā sagatavoti vairāk nekā 700 kuģu kapteiņi un stūrmaņi. Ainažu jūrskolā strādājuši savā nozarē ievērojami jūras kapteiņi N. Raudseps, J. Raudseps, J. Erhards.

Abas skolas ēkas Otrā pasaules kara laikā gāja bojā. 1960. gadā sāka atjaunot kapteiņa J. Veides saimes ēku, kurā sākuma gados darbojās jūrskola, un 1969. gadā atklāja Ainažu jūrskolas muzeju.

Ainažu jūrskolas muzejs ir piemiņas vieta pirmajai latviešu profesionālajai jūrskolai un tās vairāk nekā absolventiem – latviešu un igauņu kapteiņiem un stūrmaņiem. Tā ir arī liecība par izglītības un saimniecības vēsturi Latvijā 19. gs. otrajā pusē un 20. gs. sākumā.

AINAŽI MARITIME SCHOOL

Salacgrīva District, Ainaži, Valdemāra iela 47

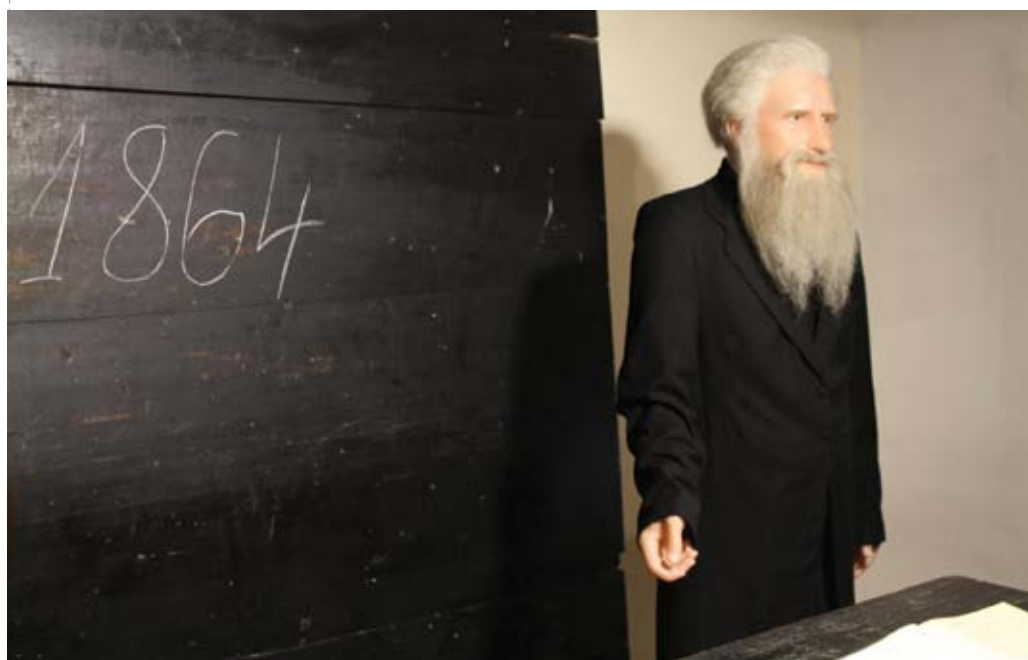
The first Latvian professional maritime school was set up in Ainaži on the initiative of Krišjānis Valdemārs in 1864, when teaching began there under the guidance of Captain Kristiāns Dāls (1864-1893). The maritime school gained its official status in 1867.

The maritime school's building was constructed in 1870, and the new two storey school building in 1902, on a plot of land donated by J. Veide. The maritime school operated at Ainaži until 1915, then renewed its operations in 1918 and continued until May 1919. During its fifty years, the Ainaži Maritime School prepared more than 700 ship's captains and navigators. Outstanding sea captains in their field N. Raudseps, J. Raudseps and J. Erhards worked at Ainaži Maritime School.

Both of the school buildings were destroyed during the Second World War. In 1960, renovations were commenced on Captain J. Veide's family house, where the maritime school had operated in its early years, and the Ainaži Maritime School Museum was unveiled in 1969.

The Ainaži Maritime School Museum is a place of commemoration for the first professional Latvian maritime school and its many graduates, Latvian and Estonian captains and navigators. It also provides evidence of the education and economic history of Latvia in the late 19th century and early 20th century.

Attēli / Photo: R. Mūrnieks



LŪZNAVAS MUIŽA UN KERBEDZU DZIMTA

Rēzeknes novads, Lūznavas pagasts; Lūznava

1870. gadā Lūznavas (Dlužņevas, agrāk Laizēnu (Laiziny) muižu nopirka Krievijas impērijas dzelzceļa būvju inženieris, profesors, Pēterburgas Zinātņu akadēmijas goda loceklis, ģenerālmajors Staņislavs Kerbedzs (1810-1899). Viņa laikā uzsāka jaunas baznīcas būvniecību, bet celtniecības gaitā plāni mainījās un tapa klēts (tagad noliktavas ēka). S. Kerbedzs izstrādāja projektu, pēc kura 1905. gadā sāka Lūznavas kungu mājas celtniecību, ko pabeidza 1911. gadā. Ēka ir ļoti neparasts romantiskā jūgendstila paraugs, kas būvēta, cenšoties īstenot 20. gs. Eiropas arhitektūras un mākslas tendences. Muižu ieskāva skaists, vairāk nekā 20 ha liels parks ar ievērojamu koku un krūmu dažādību, parka celiņiem un septiņiem dīķiem.

Muižas kungu mājas celtniecību pabeidza S. Kerbedza meita Jevgēnija Kerbedza (1855-1946), kas vēlāk bija poļu mecenāte un arī Varšavas goda pilsoņe (1929). Pēc tēva nāves viņa kļuva arī par Riebiņu un Lūznavas muižu īpašnieci. Jau 19. gadsimta beigās viņa lika kapitāli izremontēt Riebiņu muižas pili un tajā pēc 1904. gada izmitināja poļu gleznotājus Staņislavu Maslovski, Mariānu Tšebiņski (Trzebiński), Konrādu Kržižanovski un tēlnieci Jūliju Stabrovsku. Lūznavas muiža vasaras pavadījās poļu gleznotājs Kazimīrs Stabrovskis (1869-1929).

Lūznavas muiža rekonstruēta 2011.-2015. gadam un atjaunota kā viens no ievērojamākajiem Latgales un Rēzeknes novada starptautiskiem mākslas, mūzikas un vides izglītības centriem.

LŪZNAVA MANOR AND THE KIERBEDŹ FAMILY

Rēzekne District, Lūznava Municipality; Lūznava

In 1870, Lūznava (Dlužņeva, earlier Laizēnu (Laiziny) Manor was purchased by Russian Empire railway construction engineer, professor and honourable member of the St. Petersburg Academy of Sciences, Major-General Stanisław Kierbedź (1810-1899). During his time, a new church began to be built, but plans changed during the construction and a barn was built instead (now a warehouse building). S. Kierbedź developed a plan for the construction of Lūznava's main residence which was begun in 1905 and completed in 1911. The building is a most unusual example of Romantic Art Nouveau, which was constructed following trends in 20th century European architecture and art. The manor was surrounded by a beautiful park of more than 20 ha, with outstanding diversity in its trees and bushes, with paths in the park and seven ponds.

The construction of the main manor residence was completed by S. Kierbedź's daughter Eugenia Kierbedź (1855-1946), who later became a Polish patroness and also an honourable member of Warsaw (1929). After the death of her father, she also became the owner of Riebiņi and Lūznava manors. She ordered the major renovation of Riebiņi Manor house in the late 19th century and hosted Polish painters Stanisław Masłowski, Marian Trzebiński, Konrad Krzyżanowski and sculptor Julia Stabrowska there after 1904. Polish painter Kazimierz Stabrowski (1869-1929) also spent summers at Lūznava Manor.

Lūznava Manor was reconstructed between 2011-2015 and was restored as one of the most outstanding international centres of art, music and environmental education in the Rēzekne District and Latgale.



Attēli / Photo: Attēli / Photo: J. Dambis, Lūznavas pagasta pārvalde, A. Tolopilo

DZEJNIEKA F. BĀRDAS DZĪVES VIETA RUMBĪNI

Limbažu novads, Katvaru pagasts; "Rumbiņi" un "Dārziņi"

"Rumbiņus" 1865. gadā nopirka Jānis Bārda – dzejnieku Friča un Antona Bārdu tēvs. Īsā laikā jaunais saimnieks sabrukušo ēku vietā uzceļ jaunus – guļbalku dzīvojamu māju, labības un graudu klētis, kūti, zirgu stalli, riju, sienu šķūni, pirtiņu. Desmit gadu laikā, smagi strādājot, "Rumbiņi" kļūst par saimniecību ar plašiem, iekoptiem tirumiem un ražīgu augļu dārzu. 1915. gadā dzejnieks Fricis Bārda uz tēva zemes uzceļ savu māju – "Dārziņus". Muzejs glabā triju latviešu dzejnieku – Friča Bārdas (1880-1919), viņa sievas Paulīnas Bārdas (1890-1983) un brāļa Antona Bārdas (1891-1981) – liktenstāstus. 1968. gadā "Dārziņos", kur vasaras vadīja Paulīna Bārda, atklāja memoriālo istabu. 1993. gadā pēc restaurācijas darbiem vecajā "Rumbiņu" mājā, darbu sāka Bārdu dzimtas memoriālais muzejs un vietā, kur sākotnēji atradās dzīvojamā rija, uzstādīts tēlnieka V. Titāna veidotais piemineklis Fricim Bārdam. Rumbiņi ir uzskatāma liecība par 19. gs. beigu latviešu zemnieka neatlaidību, spītību un čaklumu un saglabā saistību ar ievērojamākajiem latviešu mūsdienu romantiskās dzejas pamatlicējiem.

RUMBINI, THE HOME OF F. BĀRDA

Limbaži District, Katvari Municipality; Rumbiņi and Dārziņi

Rumbiņi was purchased in 1865 by Jānis Bārda, the father of poets Fricis and Antons Bārda. In a short time, the new farmer constructed new buildings in place of the broken-down buildings, a log residential building, a corn and grain barn, a cattle-shed, horse stall, a kiln house, a hay shed and a sauna. Through hard work over ten years, Rumbiņi developed into a farm with broad, well maintained fields and a bountiful orchard. In 1915, poet Fricis Bārda built his house Dārziņi on his father's property.

The museum holds the life stories of three Latvian poets, Fricis Bārda (1880-1919), his wife Paulina Bārda (1890-1983) and brother Antons Bārda (1891-1981). In 1968, a memorial room was unveiled at Dārziņi, where Paulina Bārda spent her summers. In 1993, after restoration work on the old Rumbiņi home, the Bārda family's memorial museum began its operations. A memorial to Fricis Bārda created by sculptor V. Titāns is located in the place where the kiln house once stood.

Rumbiņi is visible evidence of the persistence, spitefulness and diligence of the late 19th century Latvian farmer and maintains a connection with the most outstanding founders of Latvian contemporary romantic poetry.

Attēli / Photo: Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīvs, Bārdu dzimtas muzejs "Rumbiņi"



SARKAŅU PAMATSKOLA

Madonas novads, Sarkaņu pagasts

Sarkaņi (Heydenfeld) pirmoreiz minēti 1490. gadā kā Silzenes lēņa valdījuma sastāvdaļa, bet 1499. gadā izveidojās par atsevišķu muižu. Pirmā skola Sarkaņu pagasta teritorijā dibināta 18. gs. otrā pusē. 1860.-1864. gadam pagasta bērnu mācīja trīs apkārstaigājoši skolotāji. Ap 1865. gadu skolas vajadzībām tika ierādīta Sarkaņu muižas pirtīņa. Pēc neilga laika skolu pārcēla uz pagastmājas otro stāvu, līdz 1903. gadā Sarkaņu pagastā uzcēla divas jaunas akmens mūra ēkas – luterāņu un pareizticīgo draudžu skolas (lielā un mazā skola). Abas skolas 1915. gadā apvienoja. 1936. gadā Sarkaņu pagasta sešklasīgai pamatskolai uzbūvēja otro stāvu, un tā paša gada 4. oktobrī skolu svinīgi iesvētīja. Pēc II Pasaules kara Lielajai skolai mansardā izbūvēja trešo stāvu. Kopumā iekštelpu plānojums laika gaitā būtiski nav mainīts, saglabājušās vairākas iekštelpu oriģinālās durvis, dēļu grīdas, mazajā skolā koka kāpnes.

Sarkaņu pagasta pamatskolā mācījušies vairāki Latvijā ievērojami cilvēki, to vidū: aktrise Olga Dreģe, komponists un diriģents Valdis Breģis, mūzikas vēsturnieks Jēkabs Vitoliņš, arheologs Jānis Graudonis.

Līdz Sarkaņu pamatskolas slēgšanai 2015. gadā abas skolas ēkas izmantotas tikai skolas vajadzībām. Pēc skolas slēgšanas Mazajā skolā ir atvērta Sarkaņu Amatu skola, bet Lielajā skolā iekārtota Madonas Novadpētniecības un mākslas muzeja Etnogrāfijas un sadzīves priekšmetu krātuve.

SARKAŅI PRIMARY SCHOOL

Madona District, Sarkaņi Municipality

Sarkaņi (Heydenfeld) was first mentioned in 1490 as part of Silzene fief, but in 1499 it developed into a separate estate. The first school in Sarkaņi parish was established in the second half of the 18th century. Until 1860-1864, three travelling teachers taught the children of the parish. Around 1865, a small bathhouse of Sarkaņi manor was provided for school purposes. Not long after that the school was moved to the upper floor of the parish house, and in 1903 two new stone masonry buildings were built in Sarkaņi parish – the Lutheran parish school (the 'big school') and the Orthodox parish school (the 'small school'). In 1915, both schools were merged. In 1936, a second floor was built for the building of the six-year primary school of Sarkaņi parish, and on 4 October the school was dedicated. After the Second World War, a third floor was built in the mansard of the 'Big School'. Overall, the indoor layout has not changed much over time, and several original doors and plank floors remain, as well as a wooden staircase in the 'Small School'.

Several remarkable Latvian people have studied in Sarkaņi primary school, including actress Olga Dreģe, composer and conductor Valdis Breģis, musical historian Jēkabs Vitoliņš, and archaeologist Jānis Graudonis among others.

Until 2015, when Sarkaņi primary school was closed, both school buildings had been used only for school purposes. After the closure, Sarkaņi Crafts School has been opened in the 'Small School', while the 'Big School' houses the collection of ethnography and household objects of Madona Museum of Local History and Art.

Attēli / Photo: Madonas novadpētniecības un mākslas muzeja krājums, D. Akmentīns, I. Svārpstone, L. Garā



RAKSTNIEKA A. UPĪŠA DZĪVES VIETA SKRĪVEROS

Skrīveru novads, Skrīveri, Daugavas iela 58

Pirmā māja pēc rakstnieka Andreja Upīša (1877-1970) paša zīmēta projekta šajā vietā tika uzbūvēta 1908. gadā, taču tā Pirmā pasaules kara laikā tika nopostīta. Ēku uz vecajiem pamatiem pilnībā no jauna rakstnieks ar sava brāļa un divu strādnieku palīdzību uzcēla 1921.-1922. gadam. Šajā laikā rakstnieks atjauno arī stādījumus un augļu dārzu ap māju, kas vēl joprojām veido neatņemamu rakstnieka dzīves vietas kā memoriālā muzeja sastāvdaļu.

A. Upīts savā Skrīveru mājā dzīvoja vasarās 1922.-1940. gadam, šajā mājā rakstnieks pavadījis dzīves un literārās darbības ražīgākos gadus. Skrīveru gleznainā apkārtnē – Daugava, unikālais dendroloģiskai parks un ar šo apvidu saistītie vēsturiskie notikumi 20. gadsimtā inspirējuši rakstnieku radīt romānus “Laikmeta griežos”, “Zaļā zeme”, “Ziemeļa vējš”, “Sūnu ciema zēni” un citus ar Skrīveriem un to apkārtni saistītus darbus, kas atraduši paliekošu vietu latviešu literatūrā.

Rakstnieka A. Upīša memoriālā dzīves vieta Skrīveros sastāv no augļu dārza, apstādījumiem un vēsturiskās dzīvojamās ēkas – pusotra stāva apmestas koka ēkas ar skārda jumtu, kurā kopš 1954.g. iekārtots A. Upīša memoriālais muzejs ar rakstnieka darba kabinetu, viesistabu, virtuvi un ēdamistabu, kā arī izstāžu zālēm.

THE AUTHOR A. UPĪTS PLACE OF RESIDENCE IN SKRĪVERI

Skrīveru District, Skrīveri, Daugavas iela 58

The first house designed by the author Andrejs Upīts (1877–1970) was built on this site in 1908, but it was destroyed in WWI. A new house was built on the old foundations by the author, his brother, and two assistants during the years 1921–1922. At this time the author also renewed the plants and orchard around the house; these are still an integral part of the residence and museum.

Upīts lived in the house at Skrīveri during the summers from 1922–1940. The author spent the most productive years of his life and of his literary activity here. The picturesque environment—the River Daugava, the unique dendrological park, and the historical events of the 20th century associated with this place inspired the author to write the novels *Laikmeta griežos* [In Changing Times], *Zaļā zeme* [The Green Land], *Ziemeļa vējš* [The North Wind], *Sūnu ciema zēni* [The Boys of Moss Village], and other works associated with Skrīveri and its environs.

The Andrejs Upīts memorial site at Skrīveri comprises a fruit orchard, trees and shrubs, and historic residential buildings – a one-and-a-half storey, plaster-coated wooden building with a tin roof. This building has served as the Andrejs Upīts memorial museum since 1954 and contains the author's office, a guest room, a kitchen and dining room, and exhibition halls.

Attēli / Photo: Andreja Upīša memoriālais muzejs



ROMĀNA “ZAĻĀ ZEME” PIEMIŅAS VIETAS SKRĪVEROS

Skrīveru novads, Skrīveri

Rakstnieks Andrejs Upīts savu dzimto novadu ir pieminējis vairākos darbos, bet vispazīstamākais ir romāns “Zaļā zeme”. Kopš romānā aprakstītajiem notikumiem pagājuši vairāk kā 100 gadi, bet arī tagad, 21. gadsimtā, Skrīveros un to apkārtnē atrodams šajā un citos A. Upīša darbos aprakstītās vietas.

Romāns “Zaļā zeme” ir rakstīts divreiz, jo Otrā pasaules kara laikā rakstniekam atrodoties evakuācijā Krievijā, viņa dzīves vietā izcēlas ugunsgrēks un iznīcināja jau daļēji uzrakstīta romāna manuskriptu. Tikai pāris dienas pēc ugunsgrēka A. Upīts atsāka romāna rakstīšanu. Romānā rakstnieks stāsta par savu dzimto Skrīveru pagastu, tur dzīvojošiem ļaudīm, paša sastaptiem un no radinieku stāstiem iepazītiem cilvēkiem. Tāpēc, otrreiz atsākot rakstīšanu, romāna pamatlinijas nemainās, tās ir noteikusi paša rakstnieka pieredze. Tā tapa romāna “Zaļā zeme” jaunais variants, kas pabeigts 1944. gada pavasarī un kļuva par A. Upīša mūža nozīmīgāko darbu. 2017. gads ir rakstnieka Andreja Upīša 140 jubilejas gads. Rakstnieka simtgadē, A. Upīša Skrīveru vidusskolas 10. klašu skolēni pie Līču ūdenskrātuves iestādīja bērzu un ozolu birzi; koku stādīšanas akcijā piedalījās arī “Zaļās zemes” iestudējumos tēlojušie aktieri; šajā vietā arī uzstādīts piemiņas akmens. Kā citas ar A. Upīti un viņa daiļradi saistītas vietas minams dižozols Lielais Andrejs Sprūdu kalnā, Salapkrogs (Salakkrogs), Hardeļa (Zaula) dzimnava, Raudas krogs, Šarlova māja (vēlākais skolas internāts), Aizkraukles senās baznīcas vieta, Skrīveru pagastmāja, Veckrieviņu (romānā Brīviņu) māju apbūve.

MEMORIAL SITES OF THE NOVEL ZAĻĀ ZEME (THE GREEN LAND) AT SKRĪVERI

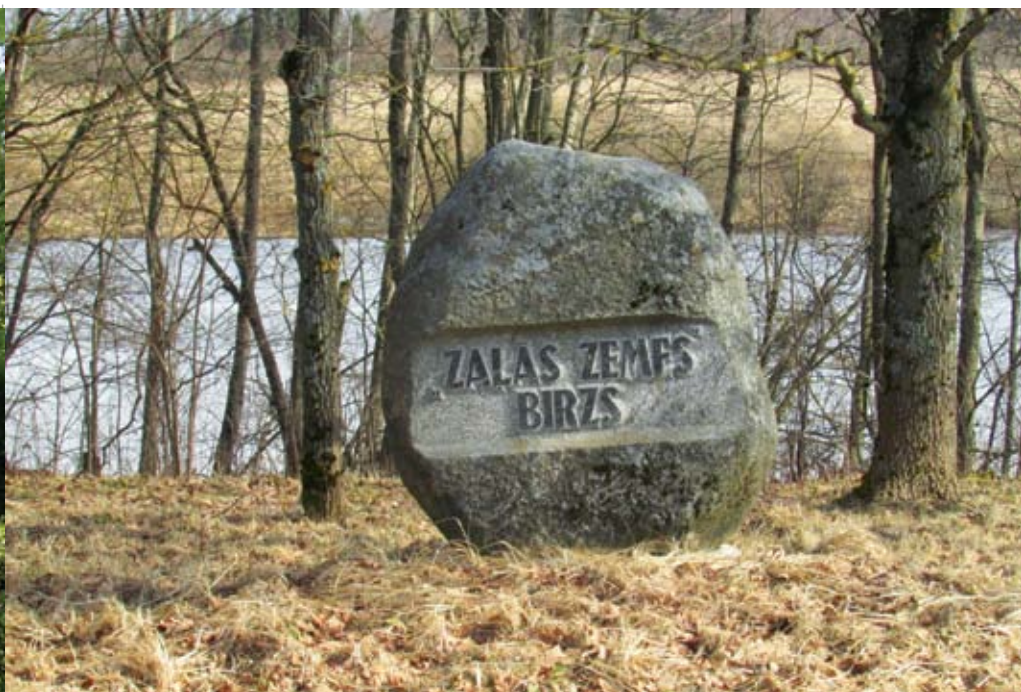
Skrīveru District, Skrīveri

The author Andrejs Upīts has mentioned the region in which he was born in several of his works, but the most famous is his novel *Zaļā zeme* (The Green Land). More than a hundred years have passed since the events described in the novel took place, but even now, in the 21st century, the places described in Upīts' works can be found in Skrīveri and the surrounding area.

The novel *Zaļā zeme* was written twice. The author was evacuated to Russia during WWII and a fire broke out in his home, which destroyed the partially completed manuscript. Upīts resumed writing only a few days after the fire. The novelist tells of Skrīveri municipality, where he was born, and the people who lived there – those he met personally and people he came to know through his relatives' stories. Because the story was based on his own experiences, the trajectory of the novel didn't change when Upīts began writing it a second time. This is how the new version of *Zaļā zeme* came to be; it was completed in the spring of 1944 and became Upīts' most celebrated accomplishment.

The year 2017 is the 140th anniversary of Andrejs Upīts' birth. On the occasion of the author's centenary, the 10th-grade pupils from Skrīveri secondary school planted a grove of birches and oak trees next to the Līči reservoir. Actors, who played characters from performances of *Zaļā zeme* also participated in the tree-planting campaign, and a stone monument was erected at the site. Other places associated with Upīts and his creative work include the great oak 'Lielais Andrejs' on Sprūds Hill, Salapkrogs (Salakkrogs) or Salap Tavern, Hardeļis' (Zauls') Mill, Rauda Tavern, Šarlova House (later a boarding school), the site of an ancient church at Aizkraukle, the Skrīveri rural district council house, the Veckrieviņi hamlet (from the novel Brīviņi).

Attēli / Photo: Skrīveru novada dome



ASPAZIJAS UN RAINIŅA CEĻŠ VIENAM PIE OTRA JŪRMALĀ

Jūrmala, Salacas iela 4; Poruka prospekts 61; J. Pliekšāna iela 5/7; Z. Meierovica prospekts 18/20

Rainis un Aspazija Jūrmalā - tas ir gan tikšanās prieks, gan zaudējuma sāpes. Abu dzejnieku ceļa sākumu vienam pie otra var atrast Jūrmalā, tagadējā Salacas ielā 4, kur Rainis dzīvoja 1894. g. vasarā un kur "Pēperkoku namiņā" satikās "Dienas Lapa" redaktors ar daudzsolšo jauno latviešu dramaturģi un dzejnieci...

Turpmāk Aspazijas un Raiņa dzīve ir bijusi saistīta ar Jūrmalu kā dzīves un vasaras atpūtas vietu. Nams J. Poruka prospektā 61, Dubultos, ko 1905. gada revolūcijas priekšvakarā cēla abi dzejnieki, un kuru tagadējie īpašnieki cer saglabāt un atjaunot pienācīgā izskatā. Seit tapuši 1905. g. revolūcijas notikumu ierosināts Raiņa dzejoļu krājums "Vētras sēja" un ievērojamā luga "Uguns un nakts".

Vasarnīcu J. Pliekšāna ielā 5/7, Majoros, dzejnieki iegādājās pēc atgriešanās no Šveices trimdas. Seit kopā pavadīts laiks no 1926. gada līdz 1929. g. rudenim, kad mūžībā aizgāja Rainis. 2016. gadā atklāts rekonstruētais un restaurētais muzejs.

Atjaunota arī Aspazijas māja Z. Meierovica prospektā 18/20, kur dzejniece līdz 1943. gadam. pavadīja mūža pēdējos 10 gadus.

Jūrmalu var saukt arī par Raiņa un Aspazijas pilsētu, par to liecina gan zināmās un saglabājušās dzīves un darba vietas, gan pieminekļi Horna parkā (1990., Z. un J. Rapas) un Z. Meierovica prospektā 18/20 (2009., A. Dumpē), gan skulpturālais objekts "Lauztās priedes" (2014., K. Ģelzis)

THE PATH ASPAZIJA AND RAINIS TOOK TOWARD ONE ANOTHER IN JŪRMALA

Jūrmala, Salacas iela 4, Poruka prospekts 61, J. Pliekšāna iela 5/7, Z. Meierovica prospekts 18/20

Rainis and Aspazija in Jūrmala – the joy of meeting one another and the pain of losing one another. The path of the two poets started in Jūrmala at Salacas Street 4, where Rainis lived during the summer of 1894. The editor of the newspaper Dienas Lapa met the promising and young Latvian playwright and poetess at what was known as the "Gingerbread Hut." From then on, the two authors spent their summers in Jūrmala. They built the building at J. Poruka Prospect 61 in Dubulti on the eve of the 1905 Revolution, and its current owners hope to preserve and restore it appropriately. It was in that building that Rainis wrote the poetry collection "Face of the Storm" and the important play "Fire and Night," both of which were inspired by the revolution.

The poets bought the summer home at J. Pliekšāna Street 5/7 in Majori after returning from emigration in Switzerland. They lived there from 1926 until the autumn of 1929, when Rainis passed away. A reconstructed and restored museum was reopened there in 2016. Aspazija's house at Z. Meierovica Prospect 18/20 was also restored. She spent the last ten years of her life there until her death in 1943.

Jūrmala can be seen as the city of Rainis and Aspazija because of places where they lived and work that have been preserved, as well as because of monuments of the two writers in Horna Park (1990, Z. and J. Rapa) and at Z. Meierovica Prospect 18/20 (2009, A. Dumpē). Another sculptural object, "Broken Pines," is in Jūrmala, as well (2014, K. Ģelzis).



Attēli / Photo: E. Šulcs, Aspazijas mājas arhīvs



RĪGA 1917. GADA KAUJU VIETAS PIE MAZĀS JUGLAS

Ikšķiles novads, Salaspils novads

Rīgas operācija 1917. gada septembra sākumā bija Vācijas armijas īstenots uzbrukums Rīgai ar mērķi ielenkt Krievijas 12. armiju, kura sargāja Rīgas fronti. Sākoties uzbrukumam, Krievijas armija uzsāka atkāpšanos, pametot savas pozīcijas. Tikai atsevišķas kaujas spējīgas Krievijas armijas vienības iesaistījās cīņās ar Vācijas karaspēku. Galvenās kaujas norisinājās 1., 2. septembrī (19.–21. augustā pēc vecā stila) Mazās Juglas krastos Salaspils un Ikšķiles novadu teritorijā, kur pret vairākas reizes lielāku pārspēku, cīnījās arī četri latviešu strēlnieku pulki, tā novēršot 12. armijas aplenkumu. Vairāku dienu ilgajās kaujās krita aptuveni 2000 latviešu un vācu karavīri.

Kaujas pie Mazās Juglas upes ir viens no leģendārākajiem un reizē traģiskākajiem notikumiem Latvijas vēsturē, par kuru šodien liecina vairāk nekā 10 karavīru kapsētas, kurās apbedīti gan latviešu strēlnieki, gan krievu un vācu karavīri, kā arī 2005. gada septembrī pie Timūžu skolas atklātais tēlnieka J.Karlova piemineklis latviešu strēlniekiem "Varoņu altāris". Salaspils novada: Teraudi, Auziņi, Piķukalns, Vecpelši, piemiņas plāksne bijušajā Salaspils baznīcā; Ikšķiles novada: Kaparāmurs, Lejas Lindenberģi, Sili, Liepāderi, Luņģi.

THE IKŠKĪLE RĪGA OPERATION: SITES OF HISTORICAL BATTLES

Ikšķile District, Salaspils District

The Riga operation in early September 1917 involved an attack by the German army on Riga with the goal of encircling the Russian 12th army which was defending the Riga front. With the commencement of the attack, the Russian army began to retreat and abandoned its positions. Only individual battle-ready Russian army units engaged in battles with the German troops. The main battles took place on 1st-2nd September (19th-21st August by the old calendar) on the banks of the Mazā Jugla in the territory of Salaspils and Ikšķile districts, where four Latvian Rifleman regiments also fought against a many times larger force, preventing the encirclement of the 12th army in this way. About 2,000 Latvian and German soldiers fell in the battles which lasted several days.

The battles near the Mazā Jugla River are some of the most legendary and at the same time most tragic events in Latvian history. Evidence of this is provided today by more than 10 soldiers' cemeteries, where Latvian riflemen, and Russian and German soldiers were interred, as well as sculptor J.Karlovs' memorial to the Latvian Riflemen called Varoņu altāris next to Timūži School, which was unveiled in September 2005. In Salaspils District: at Teraudi, Auziņi, Piķukalns and Vecpelši, with a memorial plaque at the former Salaspils Church; in Ikšķile District: at Kaparāmurs, Lejas Lindenberģi, Sili, Liepāderi and Luņģi.

Attēli / Photo: L. Vanaga, K. Freimanis



LATGALIEŠU SABIEDRISKĀ DARBINIEKA F. TRASUNA DŽĪVES VIETA "KOLNASĀTA"

Rēzeknes novads, Sakstagala pagasts, Sakstagals, Kalna iela 3

Latgaliēšu un latviešu politiķis, publicists un teologs Francis Trasuns dzimis 1864. gadā Sakstagalā. Beidzis Sanktpēterburgas garīgo akadēmiju, kur turpinājis darbu kā teoloģijas profesors. F. Trasuns dziļi izprata gan nepieciešamību kopt gan latgaliēšu valodu un kultūru, gan veicināt sapratni par latgaliēšu kopību ar citām Latvijas etniskajām grupām, kas savas intereses var īstenot vienotā un neatkarīgā Latvijas valstī. Šo uzskatu F. Trasuns aizstāvēja būdams gan deputāts Krievijas impērijas 1. domē, gan delegāts Latgales Pirmajā kongresā 1917. gadā, gan Latvijas Tautas padomes loceklis un 1. Saeimas deputāts. Savu liberālo uzskatu dēļ 1926. gadā ekskomunicēts no Romas Katoļu baznīcas (1998. gadā ekskomunikācija atzīta par nepamatotu). F. Trasuns mira 1926. gadā un apbedīts Rēzeknē, blakus Latvijas atbrīvošanas karā kritušajiem Latvijas armijas karavīriem.

Pieminot izcilā latgaliēša ieguldījumu Latvijas valsts vēsturē, 20. gs. 90. gados Sakstagala "Kolnasātā" sāka veidot muzeju par Trasuna dzimtu un citām ar Sakstagala pagastu un Rēzeknes novadu saistītām ievērojamām personībām.

Pamazām dzīvojamajā ēkā un klēti izveidoja piemiņas ekspozīciju Francim Trasunam un rakstniekam Jānim Klīdzējam. Klēti izvietota tautas mākslas un etnogrāfisko kolekciju. Rekonstruētajā bijušajā kūts ēkā izvietots muzeja krājums, darba telpas un izstāžu zāle.

"Kolnasātā" rodamas liecības par Latgales vēsturi un Latvijas valstiskuma veidošanos.

KOLNASĀTA, THE RESIDENCE OF F. TRASUNS

Rēzekne District, Sakstagala Municipality, Sakstagals, Kalna iela 3

Latgalian and Latvian politician, publicist and theologian Francis Trasuns was born in 1864 at Sakstagals. He completed his studies at St. Petersburg's Theological Academy, where he then continued his work as a professor of theology. F. Trasuns deeply understood the need to cultivate the Latgalian language and culture, as well as to promote an understanding about the Latgalian community among other ethnic groups in Latvia which could then promote their interests in a unified and independent Latvian state. F. Trasuns defended this view while being a member of the Russian Empire's 1st Duma, a delegate at Latgale's First Congress in 1917, a member of People's Council of Latvia and a member of the 1st Saeima. He was excommunicated (in 1998, the excommunication was recognized as having been unfounded) from the Roman Catholic Church in 1926 due to his liberal views. F. Trasuns died in 1926 and was interred at Rēzekne, next to soldiers of the Latvian army who fell in the Latvian War of Independence.

In the 1990s, the creation of a museum was begun at Kolnasāta in Sakstagala. To commemorate the contribution of this outstanding Latgalian to the history of the Latvian state, the museum featured the Trasuns family and other outstanding personalities associated with the Sakstagala Municipality and Rēzekne District.

A commemorative exposition to Francis Trasuns and writer Jānis Klīdzējs was gradually created in the residence and barn. A folk art and ethnographic collection was set up in the barn. The museum collection, a working space and an exhibition hall have been set up in the reconstructed former cattle-shed.

Information about Latgale's history and the development of Latvian statehood can be found at Kolnasāta.

Attēli / Photo: R. Mūrnieks



ZEMGALE LATVIJAS ATBRĪVOŠANAS KARA KAUVAS VIETA PIE BEĶERU KROGA

Nerētas novads, Mazzalves pagasts, Beķeri

Pie Viesītes ietekas Mēmelē, tikai Beķeru kroga drupas iezīmē nozīmīgu Latvijas atbrīvošanās kara epizodi. Kad Rīgā vēl norisinājās kaujas par Pārdaugavas atbrīvošanu, 1919. gada 12. novembrī Latvijas armijas Kurzemes divīzijas 3. Jelgavas kājnieku pulka virsseržants Pēteris Kalnaraups ar savu nodaļu nokļuva Bermonta armijas aizmugurē un pretuzbrukumā izraisīja vācu vienībās apjukumu. Bermontieši atkāpās, kaujas laukā atstājot 3 ložmetējus un vairākus kritušos un ievainotos, bet Kurzemes divīzija varēja turpināt uzbrukumu Skaistkalnes un Bauskas virzienā. Par izrādīto varonību, Pēteri Kalnaraupu 1920. gadā apbalvoja ar Lāčplēša kara ordeni. Atvaļināts 1921. gadā, vēlāk mežsargs Biržu pagastā un Jēkabpils mežniecības Leimaņu nodaļā, Otrā pasaules kara beigās devies trimdā un miris 1958. gadā Amerikas Savienotajās Valstīs.

Latvijas pirmo un augstāko militāro apbalvojumu – Lāčplēša kara ordeni – par kaujas nopelniem Latvijas atbrīvošanas karā saņēma 1600 kauju dalībnieki, no tiem 56 bija 3. Jelgavas kājnieku pulka karavīri.

Mazzalves pagasta iedzīvotāji atcerēsies Latvijas atbrīvošanas kara varoni ar piemiņas brīdi un atmiņu stāstījumiem par Latvijas valstiskuma veidošanās nozīmīgiem notikumiem.

BEĶERI KROGS, A LATVIAN WAR OF INDEPENDENCE SITE

Nereta District, Mazzalves Municipality, Beķeri

The ruins of Beķeru krogs, where the Viesīte flows into the Mēmele, are all that marks a significant episode in the Latvian War of Independence. On 12th November 1919, while battles were still taking place to liberate Pārdaugava in Rīga, Sergeant-Major Pēteris Kalnaraups of the Latvian army's Kurzeme Division's 3rd Jelgava Infantry Regiment was able to get behind Bermond's army causing confusion in the German units through his counterattack. Bermond's army retreated leaving 3 machine-guns and several dead and wounded on the battlefield, while the Kurzeme Division could continue its attack in the direction of Skaistkalne and Bauska. Pēteris Kalnaraups was awarded the Order of Lāčplēsis in 1920 for the courage he displayed. He retired in 1921, was later a forester in Biržu Municipality and at Jēkabpils Forestry's Leimanis Section. He headed into exile at the end of the Second World War and died in the United States in 1958.

1,600 battle participants received Latvia's first and highest military award, the Order of Lāčplēsis, for their war service in the Latvian War of Independence, with 56 of them being soldiers from the 3rd Jelgava Infantry Unit.

The residents of Mazzalve Municipality will commemorate the heroes of the Latvian War of Independence with a moment of silence and accounts of recollections from important events in the development of Latvian statehood.



Attēli / Photo: Latvijas kara muzeja krājums

ZEMGALE IECAVAS BRĪVĪBAS PIEMINEKLIS

Iecavas novads, Iecava, Iecavas parks

“Bauskas Vēstnesis” rakstījis, ka, atzīmējot Latvijas valsts pastāvēšanas 10. gadadienu pēc mācītāja Jāņa Lūša ierosinājuma atminēt domās un darbos 1905. gada brīvības pionierus, strēlnieku pulku varoņus, atbrīvošanās cīņu Lāčplēšus, lai paustu viņu drosmi un uzpurēšanos nākošām paaudzēm, radusies doma celt Iecavā kaut kāda veida pieminekli. Pēc tam vairāk nekā 50 Iecavas apkaimes organizācijas apvienojās “Iecavas un apkārtnes brīvības cīņtāju piemiņas biedrībā” ar mērķi ierīkot piemiņas vietu un uzcelt pieminekli tautas brīvības un Latvijas neatkarības cīņu varoņiem.

1934. gada 15. jūlijā svinīgā ceremonijā atklāja Brīvības tiltu, kas pār Iecavas upi veda uz Brīvības parku, kur tika ielikts pamatakmens Iecavas Brīvības piemineklim. Iecavas Brīvības pieminekli atklāja 1936. gada 23. augustā. Pieminekļa metu veidoja tēlnieks P. Banders. Pēc Otrā pasaules kara pieminekli mēģināts saspridzināt, tomēr tas, kaut arī daļēji bojāts, palika sākotnējā vietā Iecavas parkā. Atmodas laikā pieminekļa teritorija tika sakopta un attīrīta, 2016. gadā Iecavas novada pašvaldība nolēma pieminekli restaurēt, atjaunojot 1945. gadā bojātās pieminekļa daļas.

Stāstā par Iecavas Brīvības pieminekli atainojas Latvijas vēsturē raksturīgākais ar Latvijas valstiskuma veidošanu saistītais pieminekļos: vietējās sabiedrības vēlme iemūzināt piemiņu; kopīgs darbs piemiņas zīmes izveidošanā; padomju okupācijas varas centieni noliegt Latvijas valstiskuma ideju, noliedzot pieminekļa pastāvēšanu; sabiedrības ieguldījums piemiņas zīmes un līdz ar to arī Latvijas valstiskuma idejas saglabāšanā.

IECAVA FREEDOM MONUMENT

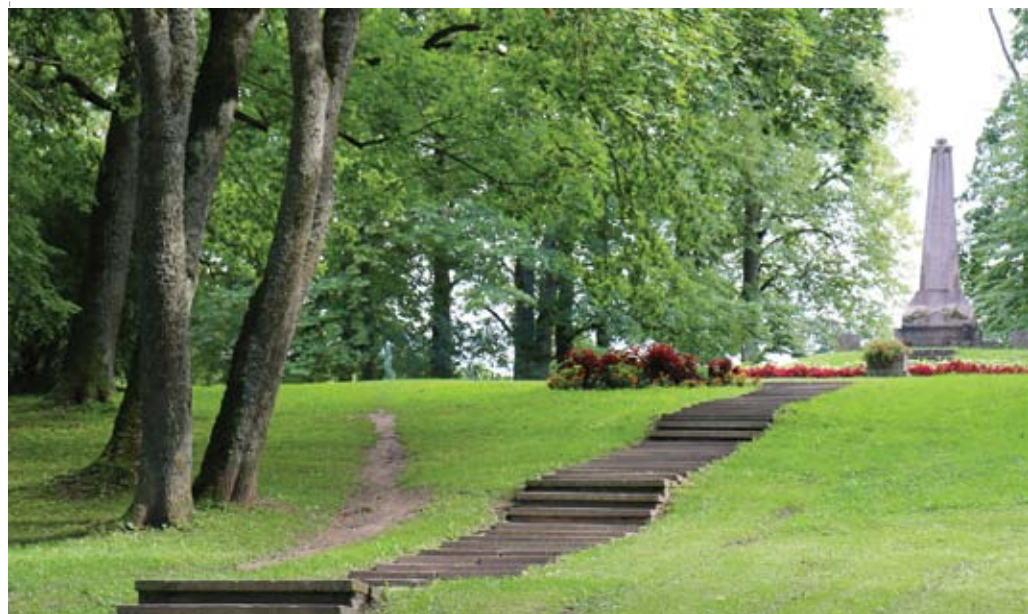
Iecava District, Iecava, Iecava Park

The Bauskas Vēstnesis wrote that an idea had been suggested for commemorating the 10th anniversary of the existence of the Latvian state with the construction of some kind of monument in Iecava. Pastor Jānis Lūsis had suggested commemorating, through thoughts and actions, the freedom pioneers of 1905, the heroes of the riflemen regiments and the Lāčplēsis winners of the battle for independence, to display their courage and sacrifice for subsequent generations. More than 50 organizations from the Iecava neighbourhood subsequently combined to form the “Iecava and Neighbourhood Freedom Fighters Commemorative Association”. Its aim was to establish a place of remembrance and to build a monument to the nation's freedom and the heroes of Latvia's battle for independence.

The Freedom Bridge which leads to Freedom Park over the Iecava River where the foundation stone for the Iecava Freedom Monument was laid, was unveiled in a formal ceremony on 15th July 1934. The Iecava Freedom Monument was unveiled on 23rd August 1936. Sculptor P. Banders created the monument's design. There was an attempt made to blow up the monument after the Second World War, but it remained at its initial site in Iecava Park even though it was partly damaged. The monument territory was cleaned up during the Awakening period. In 2016, the Iecava District Council decided to restore the monument and to renew the parts of the monument which were damaged in 1945.

The most characteristic aspects of Latvia's history are reflected through the story about the Iecava Freedom Monument and in the monuments associated with the development of Latvian statehood: the desire of the local community to perpetuate the memory; the joint work in creating the commemorative symbol; the Soviet occupation authorities' attempts to deny the concept of Latvian statehood and prohibiting the existence of the monument; the community's investment in the commemorative symbol and the associated maintenance of the idea of Latvian statehood.

Attēli / Photo: Iecavas novada dome



PIEMINEKLIS 10. AIZPUTES KĀJNIEKU PULKA KARAVĪRIEM

Daugavpils, Daugavpils cietoksnī, Komandanta (Cietokšņa) parkā

Pēc Latvijas atbrīvošanas kara (Brīvības cīņām) 1920. gada novembrī uz Daugavpils cietoksni garnizona dienestam pārvietoja Latvijas armijas Zemgales divīziju un tās sastāvā 1921. gadā arī 10. Aizputes kājnieku pulku, kurā 1922. gadā, pēc atgriešanās Latvijā, ieskaitīja arī 1. Latvijas strēlnieku (Troickas) pulka karavīrus.

10. Aizputes kājnieku pulks izveidots 1919. gada augustā, tā paša gada novembrī tas piedalījās kaujās ar bermontiešiem pie Liepājas fortiem, vēlāk apsargāja Latvijas robežas pie Palangas un Krāslavas.

1. Latvijas (Troickas) strēlnieku bataljons (no 1920. g. – pulks) komandieris – majors Pēteris Dardzāns – izveidots no latviešu brīvprātīgajiem 1918. gada oktobrī Krievijā, sākumā Samarā, pēc tam Orenburgas guberņas Troickas pilsētā. Bataljons piedalījās vairākās kaujās ar Sarkanu armiju, pēc tam caur Sibīriju, Harbinu un Vladivostoku, atgriezās Latvijā.

1924. gada 14. novembrī Daugavpils cietokšņa parkā atklāja pēc inženiera V. Riemera projekta veidotu pieminekli Latvijas atbrīvošanās cīņās 10. Aizputes kājnieku pulka un 1. Latvijas (Troickas) strēlnieku bataljona kritušajiem karavīriem.

Pēc Otrā pasaules kara pieminekli pārveidoja par pamatni Staļina, vēlāk Leņina piemineklim. Pieminekļa atjaunošanu paredzēts pabeigt 2017. gadā.

Daugavpils cietokšņa parkā esošais piemineklis ir liecība gan par Latvijas brīvības cīņām, gan Latvijas armijas karavīru dienestu un sadzīvi starp diviem pasaules kariem.

MONUMENT FOR SOLDIERS OF THE 10TH AIZPUTE REGIMENT

Daugavpils, Daugavpils fortress, the Commander's (Fortress) Park

After the end of the Latvian War of Independence, in November 1920, the Zemgale Division of the Latvian army was transferred to Daugavpils Fortress. From 1921, the 10th Aizpute Regiment was stationed there as part of the division. In 1922, soldiers of the 1st Latvian Rifleman Regiment (Troitsk Regiment) were incorporated in Aizpute Regiment after they had returned to Latvia.

10. Aizpute Infantry Regiment was formed in August 1919, and already in November it participated in fighting against the forces of Bermondts near the forts of Liepāja, and later guarded Latvia's borders near Palanga and Krāslava.

The 1st Latvian (Troitsk) Rifleman Battalion (from 1920 – Regiment), commander – major Pēteris Dardzāns, was formed from Latvian volunteers in October 1918 in Russia, initially in Samara, and then in Troitsk town in Orenburg province. The battalion participated in several battles against the Red Army, and afterwards returned to Latvia via Siberia, Harbin and Vladivostok.

On 14 November 1924, a monument for soldiers of the 10th Aizpute Infantry Regiment the 1st Latvian (Troitsk) Rifleman Battalion and fallen in the Latvian War of Independence was unveiled in the park of Daugavpils Fortress. It was designed by engineer V. Reimers.

After the Second World War, the monument was transformed into the base of a monument for Stalin and later – Lenin. Restoration of the monument is planned to be completed in 2017.

The monument in the park of Daugavpils Fortress is a reminder of the Latvian War of Independence, as well as the service and daily life of the soldiers of the Latvian army between the two world wars.

Attēli / Photo: Daugavpils cietokšņa Kultūras un informācijas centrs, Daugavpils Novadpētniecības un mākslas muzeja arhīvs



JĒKABPILS TAUTAS NAMS (AIZSARGU NAMS)

Jēkabpils, Vecpilsētas laukums 3

Jēkabpils Tautas nams sākotnēji celts kā Aizsargu nams, par vietējo iedzīvotāju ziedojumiem un ar valsts atbalstu, lai izveidotu vietu kultūras un valstiski domājošas sabiedrības uzskatu veidošanai. Sākotnēji nelielā apjoma ēka pārbūvēta pēc arhitekta M.Luca projekta, pielāgojot to jaunām vajadzībām. Aizsargu namu atklāja 1936. gada novembrī, bet ēkas izbūvi pabeidza 1937. gadā. Kopš nama atklāšanas, tas ir kalpojis Jēkabpils iedzīvotājiem un bijis vietējai sabiedrībai nozīmīgu notikumu norises vieta. Vēlāk ēku pārsauca par Jēkabpils O. Oškalna kultūras namu, tomēr saglabājot sākotnējā interjera detaļas. Atmodas procesos Jēkabpils Tautas namā 1988. gada 12. novembrī notika Latvijas Tautas Frontes Jēkabpils rajona nodaļas dibināšanas 1. konference, 1989. gada 23. septembrī notika 2. konference un 1990. gada 10. februārī – 3. konference.

Jēkabpils Oškalna kultūras nams bija viena no pirmajām ēkām pilsētā, virs kuras tika pacelts sarkanbaltsarkanais karogs. Tas notika 1989. gada 10. februārī. Laukumā pie nama pulcējās tūkstošiem jēkabpiliešu, rakstniece L. Kuzāne stāstīja par karoga vēsturi un dievkalpojumu vadīja dekāns J. Bratuškins. Pieminot Jēkabpils aizsargu nama iesvētīšanas 80 gadadienu, sabiedrība tiks iepazīstināta ar ēkas celtniecības un aizsargu organizācijas vēsturi.

JĒKABPILS PEOPLE'S HALL (AIZSARGI HALL)

Jēkabpils, Vecpilsētas laukums 3

The Jēkabpils People's House was initially constructed as the Aizsargi Hall through donations from local residents and with state support, to create a place for the development of culture and patriotic thinking within society. Initially, the small building was reconstructed, adapting it to new requirements according to a plan by architect M.Lucis. The Aizsargi Hall was unveiled in November 1936, with the construction of the building being completed in 1937. Since the opening of the hall, it has served the people of Jēkabpils and been a place where many important community events have taken place. The building was later renamed the Jēkabpils O. Oškalns Culture Hall, but kept its original internal details. During the Awakening processes, the Founding 1st Conference of the Popular Front of Latvia's Jēkabpils Regional Branch took place on 12th November 1988 at the Jēkabpils People's House, with the 2nd Conference taking place on 23rd September 1989 and the 3rd Conference on 10th February 1990.

The Jēkabpils Oškalns Culture Hall was one of the first buildings in the town where the maroon-white-maroon flag was raised. This took place on 10th February 1989. Thousands of Jēkabpils residents gathered in the square by the hall, where writer L. Kuzāne related the flag's history, while a church service was conducted by Deacon J. Bratuškins. While commemorating the 80th anniversary of the consecration of the Jēkabpils Aizsargi Hall, the community will be also be informed about the history of the construction of the building and the Aizsargi organization.

Attēli / Photo: Jāņa Zepa privātkolekcija, Latvija Nacionālais Vēstures muzejs



RAKSTNIECES Z. MAURIŅAS DZĪVES VIETA GROBIŅĀ

Grobiņas novads, Grobiņa, Lielā iela 84

Nelielā bijušā ārsta māja Grobiņā saistīta ar latviešu rakstnieces, filoloģes un domātājas Zentas Mauriņas dzīvi (dzimusi 1897. gadā Lejasciemā, mirusi 1978. gadā Bāzelē, Šveicē). Šeit pavadīts bērnības un jaunības laiks no 1898. gada līdz 1921. gadam. Zenta Mauriņa, neskatoties uz bērnībā iegūto invaliditāti, mācījās Liepājas sieviešu ģimnāzijā, ieguva augstāko akadēmisko izglītību Latvijas Universitātē un pēc Otrā pasaules kara beigām emigrācijā strādāja kā augstskolu mācību spēks – filozofijas zinātņu doktore, docente Uppsālas universitātē Zviedrijā. Viņas galvenās pētniecības temas ir baltu filoloģija, latviešu literatūras vēsture un cilvēka tiesības un brīvības, sociālais taisnīgums, brīva demokrātija un solidaritāte. Par ieguldījumu demokrātiskās Eiropas sabiedrības veidošanā 1971. gadā saņēmusi K. Adenauera balvu, 1977. gadā Šveices apvienības "Par cilvēka tiesībām un brīvību" godalgu, ierakstīta Francijas enciklopēdijā "Pasaules ievērojamākās sievietes". Zenta Mauriņa ir viena no spilgtākajām personībām Latvijas valstiskuma un demokrātiskas sabiedrības veidošanas procesā.

Bijusi Z. Mauriņas dzīves vieta laika gaitā ir piedzīvojuši vairākas pārbūves, saglabājot oriģinālo ielas fasādes veidojumu. 2010.-2012. gadā rekonstruētajā ēkā ierīkotajās muzeja piemiņas istabās Zentai Mauriņai un ārstam Robertam Mauriņam, iepazīstina ar Grobiņas novadam un Latvijai nozīmīgu personu dzīvi un darbību 20. gadsimta sākumā.

RESIDENCE OF PHILOSOPHER ZENTA MAURIŅA

Grobiņa District, Grobiņa, Lielā iela 84

This small house in Grobiņa, which was once a doctor's house, is related to the life of Latvian writer, philologist and thinker Zenta Mauriņa (born in 1897 in Lejasciems, died in 1978 in Basel, Switzerland). Here she spent her childhood and youth years from 1898 until 1921. Despite her disability since childhood, Zenta Mauriņa studied in Liepāja Women's Grammar School, acquired higher academic education in the University of Latvia, and after the Second World War in emigration she taught university students as a doctor of philosophy, associate professor in Uppsala University in Sweden. Her main fields of study were Baltic philology, history of Latvian literature and human rights and freedoms, social justice, free democracy and solidarity. For her contribution to creating a democratic society in Europe, she received the Konrad Adenauer prize in 1971, the prize of the Swiss award for human rights and freedom (1977), and she was included in a French encyclopaedia of the world's most remarkable women. Zenta Mauriņa is one of the brightest personalities in the process of formation of Latvia's statehood and democratic society.

The former residence of Zenta Mauriņa has undergone several reconstructions over time, but the original façade has been preserved. The building, which was reconstructed in 2010-2012, includes museum memorial rooms dedicated to Zenta Mauriņa and doctor Roberts Mauriņš, and tells about the life and work of people important for Grobiņa region and Latvia at the start of the 20th century.



Attēli / Photo: Grobiņas novada dome



KAUCMINDES MĀJTURĪBAS SKOLA

Rundāles novads, Rundāles pagasts, Pilsrundāle; Kaucmindes muižā (Saulaine)

Pēc neatkarīgās Latvijas valsts izveidošanās, ievērojot gan Pirmā pasaules kara, gan Latvijas atbrīvošanās kara un vēlākās zemes reformas radītās izmaiņas Latvijas demogrāfiskajā sastāvā un saimniecības struktūrā, bijušo muižu centri tika pielāgoti jaunajām ekonomiskajām prasībām. Tā Kaucmindes muižas centrā izveidoja valsts saimniecību un Latvijā pirmo mājturības skolu.

Kaucmindes muižas pils būvēta ap 1780. gadu agrīnā klasicisma stilā. Pili ar apkārtējām ēkām vienotā pusloka būvāpjomā apvienoja 1909.-1912. gadā pēc L. Reinīra projekta.

Tā kā līdz 1925. gadam mājturības skola bija jāuztur bez valdības finansējuma, Kaucmindes muižā mācības notika tikai vasaras sezonā, pārējā laikā mācības notika Rīgā, Baznīcas ielā 4a. Pirmais mācību gads parādīja, ka apmācības laiks – 15 mēneši, ir nepietiekams programmas apgūšanai, tādēļ tas pagarināts līdz 2 gadiem, bet ar 1935. g. – līdz 3 gadiem. Sākotnēji iecerētā mājturības skola kļuva par mājturības semināru, kas gatavoja skolotājus un instruktorus attiecīgā specialitātē vairāk nekā 10 lauksaimniecības mācību iestādēm Latvijā. No 1936. gada Kaucmindes mājturības skolu uzturēja Latvijas Lauksaimniecības kamera. Ar 1940. gada 1. janvāri Kaucmindes mājturības skolu pārdēvēja par Saulaines mājturības skolu. Kā mājturības skola darbojusies arī Otrā pasaules kara laikā un pēc tā, līdz savu pastāvēšanu tā beidza kā Saulaines lauksaimniecības tehnikuma struktūrdaļa.

Pēdējos gados pēc ilgstošas pamestības uzsākti muižas glābšanas darbi.

KAUCMINDE HOME ECONOMICS SCHOOL

Rundāle District, Rundāle Municipality, Pilsrundāle; Kaucminde Manor (Saulaine)

Former manor centres were adapted to new economic requirements after the establishment of the independent Latvian state, and took into account changes caused by the First World War, the Latvian War of Independence and the later land reforms, as well as Latvia's demographic situation and its economic structure. A state farm and the first home economics school in Latvia were created in this way at the Kaucminde Manor.

The Kaucminde Manor Palace was built around 1780 in an Early Classicist style. The palace and the surrounding buildings were connected in a unified semi-circular style from 1909-1912, following a plan by L. Reinīrs.

Studies at Kaucminde Manor only took place during the summer as the home economics school had to maintain itself without government funding up until 1925, with studies taking place at Baznīcas ielā 4a in Riga the rest of the time. The first academic year revealed that the allocated time – 15 months, was insufficient for learning the programme, and was therefore, extended to 2 years, and in 1935, to 3 years. The initially planned home economics school became a home economics seminar which prepared teachers and instructors in this area for more than 10 agricultural teaching institutions in Latvia. From 1936, Kaucminde Home Economics School was maintained by the Latvian Chamber of Agriculture. From 1st January 1940, Kaucminde Home Economics School was renamed Saulaine Home Economics School. It operated as a home economics school during and after the Second World War, until it ceased to exist as a structural unit of the Saulaine Agricultural Technical College.

After a long period of abandonment, restoration work has commenced at the manor in recent years.



Attēli / Photo: Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīvs

LĪVU TAUTAS NAMS

Dundagas novads, Kolkas pagasts, Mazirbe

1923. gadā nodibināta Līvu savienība, kas apvienoja vairāk nekā 1000 biedru – Ziemeļkurzemē saglabājušās somugru tautas – lībiešu (līvu) aktīvāko daļu. Ar Somijas un Igaunijas (vēlāk arī Ungārijas) somugru kultūras saglabāšanas organizāciju atbalstu, Latvijas Līvu savienība turpināja lībiešu valodas mācīšanu skolās, apkopoja un vāca lībiešu materiālās un nemateriālās kultūras liecības.

1927. gadā Līvu savienība sāka līdzekļu vākšanu Līvu tautas nama izveidei – Līvu nams tika iecerēts kā sanāksmju un izglītības centrs, kurā atrastos arī muzejs. Līdz 1930. gadam, pateicoties gan Latvijas sabiedrības ziedojumiem un valdības dotācijām, gan ārvalstu organizācijām, bija savākts pietiekami daudz līdzekļu, lai Mazirbē iegādātos zemes gabalu un sāktu darbu pie Līvu nama projekta izstrādes. Pirmo projektu 1932.-1935. gadam pabeidza arhitekts V. Paegle, bet tas izrādījās nepiemērots praktiskajam pielietojumam, tādēļ jauno projektu, ievērojot reālo līvu tautības iedzīvotāju skaitu un viņu prasības, 1935.-1937. gadam izstrādāja somu arhitekts E. Hutunens. 1938. gada oktobrī ielikts pamatakmens Lībiešu tautas namam. Nama būve, iekārtošana, mēbeles un pārējais kopā izmaksāja apmēram 100 000 latu. Pusi no šīs summas bija devuši somi, otru pusi – latvieši un igauņi.

1939. gada 6. augustā notika Lībiešu tautas nama svinīgā atklāšana, un kā vēstīja ieraksts piemēnas plāksnē pie nama ieejas: *Šo namu ir lībieši cēlušī ar savas tēvzemes Latvijas un ar savu radu tautu somu, igauņu un ungāru palīdzību.*

LIVONIAN COMMUNITY HALL

Dundaga District, Kolka Municipality, Mazirbe

The Livonian Society was founded in 1923, which had more than 1000 members – the most active part of Livonians (Livs) – a small Finno-Ugric nation living in the northern part of Kurzeme. With the support of Finnish and Estonian (later – also Hungarian) organisations devoted to preservation of the Finno-Ugric culture, the Latvian Livonian Society continued to teach Livonian in schools, and collected Livonian heritage.

In 1927, the Livonian Society began to collect funds for creating a Livonian Community Hall – it was intended as a centre for gatherings and education, and also a museum. By 1930, owing to people's donations and government grants as well as contribution by foreign organisations, enough funds had been collected to buy land in Mazirbe and begin work on the design of the Livonian Community Hall. The first construction design was completed between 1932 and 1935 by architect V. Paegle, but it turned out unsuited for practical use, therefore a new design was developed in 1935-1937 by a Finnish architect E. Huttunen, taking into consideration the real number of Livonians and their needs. In October 1938, the foundations were laid for the Livonian Community Hall. The construction, interior and furniture cost around 100 000 lats. Half of the amount was provided by Finns, and the other – by Estonians and Latvians.

The Livonian Community Hall was opened on 6 August 1939, and a memorial plaque at the entrance of the building read: *This building was built by Livonians with the help of their fatherland Latvia, as well as their related nations – Finns, Estonians and Hungarians.*

Attēli / Photo: B. Šuvāne



Ž. LIPKES MEMORIĀLS

Rīga, Ķīpsala, Mazais Balasta dambis 8 un 9

Žaņa (Jāņa) Lipkes memoriāls ir stāsts par t. s. mazo cilvēku ar lielu uzņēmību un pašizliedzību pasaules likteņu dzirnās. Ž. Lipke (1900-1987) bija ostas strādnieks un šoferis, kurš nacistiskās okupācijas laikā spēja izglābt vairāk nekā 50 ebreju dzīvības. 1941. gada rudenī ebreji tika slēpti dažādās slēptuvēs Rīgā. Pastiprinoties ebreju uzraudzības režīmam, Ž. Lipke nolēma izbūvēt slēptuvi pie savas dzīves vietas Ķīpsalā. 1942. gada janvārī naktīs tika izrakts pirmais bunkurs un pašā sākumā tajā izmitināti 4 cilvēki. Pēc tam izbūvēja jaunu bunkuru zem malkas šķūņa, kurā vienlaicīgi 1942.-1944.gada vasarai dzīvoja 8-12 ebreji. Ž. Lipke izglābto ebreju glābšanā un pārvietošanā uz laukiem iesaistīja vēl apmēram 25 cilvēkus. Ž. Lipkem un viņa sievai piešķirts Izraēlas valsts apbalvojums "Taisnīgais starp tautām".

Iecere izveidot memoriālu radās 2000. gadā, pēc piemiņas plāksnes atklāšanas pie mājas Mazajā Balasta dambī 8, un 2005. gadā uzņēmējs Māris Gailis, režisors Augusts Sukuts un Žaņa Lipkes vedekla Ārija Lipke nodibināja biedrību, lai uzsāktu naudas vākšanu muzeja izveidošanai. Memoriāla projektu izstrādāja arhitekte Zaiga Gaile, bet māksliniecisko koncepciju – Viktors Jansons. Saglabājot autentisko Ķīpslas strādnieku rajona apbūves struktūru, memoriāla veidols saistīts ar Noasa šķirstu kā dzīvības patvērumu.

Žaņa Lipkes memoriālu sviniņgi atklāja 2012. gadā Izraēlas prezidents Šimons Peress, Latvijas Republikas prezidents Andris Bērziņš.

Ž. LIPKE MEMORIAL

Rīga, Ķīpsala, Mazais Balasta dambis 8 and 9

Žanis (Jānis) Lipke Memorial is a story about the great bravery and selflessness of common people during difficult periods of history. Žanis Lipke (1900–1987) was a port worker and driver who succeeded in saving more than 50 Jews from death during Nazi occupation. In the autumn of 1941, Jews were hidden in various places in Riga. With the control of Jews becoming stricter, Lipke decided to make a hiding-place near his residence in Ķīpsala. In January 1942, the first bunker was dug at night, which initially housed four people. Later a new bunker was constructed under the woodshed, and 8–12 Jews lived there simultaneously from 1942 until the summer of 1944. Lipke involved around 25 other people in hiding Jews and transporting them to the countryside. Žanis Lipke and his wife received the award Righteous Among the Nations from the State of Israel.

The idea to create a memorial originated in 2000, after placing a commemorative plaque at the house on Mazais Balasta dambis 8, and in 2005 businessman Māris Gailis, director Augusts Sukuts and Žanis Lipke's daughter-in-law Ārija Lipke established a society to commence collecting funds for a museum. The memorial was designed by architect Zaiga Gaile, and the artistic concept – by Viktors Jansons. By retaining the authentic building structure of Ķīpsala working-class neighbourhood, the concept of the memorial is related to Noah's Ark as a refuge of life.

Žanis Lipke Memorial was opened in 2012 by Shimon Peres, President of Israel, Latvian President Andris Bērziņš.



Attēli / Photo: R. Krutovs

RĪGA SALASPILS MEMORIĀLS

Salaspils novads, Salaspils pagasts, Salaspils memoriāls

Otrā pasaules kara laikā 1941. gada oktobrī pēc Vācijas nacistiskās okupācijas, Latvijā tika radītas jaunā totalitārā režīma represīvās iestādes, Salaspils tuvumā, bijušās armijas šautuves teritorijā izveidoja Salaspils koncentrācijas nometni (*Lager Kurtenhof; Erweitertes Polizeigefängnis und Arbeitserziehungslager*), kurā līdz 1944. gada septembrim kopumā atradās vairāk nekā 25 000 ieslodzītie, no kuriem gāja bojā vairāk nekā 2000 cilvēku. Pēc Otrā pasaules kara par noziegumiem pret cilvēci tika notiesāti daudzi bijušie nometnes administrācijas un apsardzes locekļi.

Padomju okupācijas laikā, 1959. gadā pieņēma Latvijas PSR kompartijas un valdības vadības lēmumu par memoriāla ierīkošanu Salaspilī. Konkursā uzvarēja projekts, ko bija izstrādājuši: arhitekti Gunārs Asaris, Oļģerts Ostenbergs, Ivars Strautmanis un Oļģegs Zakamennijs, tēlnieki – Ļevs Bukovskis, Oļģegs Skarainis un Jānis Zariņš. Būvdarbi uzsākti 1963. gada pavasarī, memoriāls atklāts 1967. gadā un tas ir starptautiska mēroga emocionāli iespaidīgs memoriālais ansamblis – brutālisma stila objekts, spilgts tēlniecības un arhitektūras sintēzes piemērs.

Memoriāla ieejas sienā 2017. gadā izveidotajās ekspozīcijās būs iespējams iepazīties ar nacistiskā režīma noziegumu vēsturi Latvijā Otrā pasaules kara laikā.

SALASPILS MEMORIAL CONCENTRATION CAMP SITE

Salaspils District, Salaspils Municipality, Salaspils Memorial

During the Second World War, after the occupation by Nazi Germany in October 1941, the new totalitarian regime's institutions of repression were created in Latvia near Salaspils. The Salaspils Concentration Camp (*Lager Kurtenhof; Erweitertes Polizeigefängnis und Arbeitserziehungslager*) was created in the territory of a former army shooting range, where more than 25,000 prisoners were kept up to September 1944, of whom more than 2,000 were killed. After the Second World War, many of the former camp administration and security personnel were convicted for crimes against humanity.

During the Soviet occupation, a decision was adopted by the Latvian SSR Communist Party and government leadership in 1959 on the creation of a memorial at Salaspils. A plan developed by the following people won the competition: architects Gunārs Asaris, Oļģerts Ostenbergs, Ivars Strautmanis and Oļģegs Zakamennijs, and sculptors Ļevs Bukovskis, Oļģegs Skarainis and Jānis Zariņš. Construction commenced in the spring of 1963, with the memorial being unveiled in 1967. It is an international calibre emotionally impressive memorial ensemble – a brutalist style object and a striking example of synthesis between sculpture and architecture. The expositions which will be created on the entry wall to the memorial in 2017 will show the history of the Nazi regime's crimes in Latvia during the Second World War.

Attēli / Photo: L. Balcerbule



LATVIJAS CENTRĀLĀS PADOMES DARBĪBA VENTSPILĪ 1943. –1945. GADĀ UN PRETOŠANĀS KUSTĪBAS AKTIVITĀTES PĒCKARA PERIODĀ

Ventspils

Otrā pasaules kara laikā, Vācu okupācijas apstākļos, 1943. gada 13. augustā Rīgā darbību sāka slepeni izveidotā Latvijas Centrālā padome (LCP) Konstantīna Čakstes vadībā. Pēc padomju karaspēka ienākšanas Rīgā 1944. gada rudenī, LCP savu darbību pārcēla uz Kurzemi – Ventspili un tās apkārtni. Pēc K. Čakstes apcietināšanas LCP vadību Kurzemē no 1. novembra uzņēma Valdemārs Ģinters. Viens no lielākajiem panākumiem LCP darbībā bija palīdzības sniegšana cilvēkiem, kuri bēga uz Zviedriju, lai paglābtos no abām okupācijas varām. Būtiska nozīme laivu braucienu organizēšanā bija LCP Ventspils sakaru grupai Ā. Arniša vadībā. Ventspils sakaru grupā darbojās Oskars Alksnītis, Voldemārs Jurjaks, Voldemārs Mežaks, Žanis Gerge, Osvalds Bileskalns, Arvids Krasts, Alfons Priedīte, Kārlis Frišenfelds, Emīls Vecmanis u.c. Pirmā bēgļu laiva, kas no Latvijas jau 1942. gada 23. decembrī devas uz Zviedriju bija no Ventspils. LCP un Ventspils sakaru grupas darbība ir vēsturnieku apzināta (lai arī ne pilnībā izziņāta), un ir noskaidrotas ar tās darbību no 1944. līdz 1951. gadam saistītās vietas Ventspilī, no kurām daļa ir identificējamas šodienas Ventspils apbūvē, kā, piemēram, ēka Pils ielā 60, kur atradās Kārļa Grīnberga dzīvoklis, kuru tas nodeva bēgļu laivu organizētāju rīcībā, ēka Karlīnes ielā 4, kurā bija apmeties V. Ģinters, ēka Lauku ielā 4, kur atradās sakarnieces V. Lasmanes dzīvoklis, un citas. Eiropas kultūras mantojuma dienu kontekstā neatkarīgās Latvijas atjaunošanai nozīmīgais Latvijas centrālās padomes vēstures stāsts izstāstāms plašākai sabiedrībai, apzinoties Ventspils lomu tās darbībā un pretošanās kustības aktivitātēs pēckara periodā.

THE LATVIAN CENTRAL COUNCIL'S ACTIVITIES IN VENTSPILS FROM 1943–1945 AND THE RESISTANCE MOVEMENT'S ACTIVITIES IN THE POST-WAR PERIOD

Ventspils

During the Second World War, the secretly formed Latvian Central Council (LCC) headed by Konstantīns Čakste commenced its activities in Rīga on 13th August 1943 during the German occupation. After the entry of the Soviet army into Riga in the autumn of 1944, the LCC moved its activities to Ventspils and the surrounding area in Kurzeme. After K. Čakste was arrested the leadership of the LCC in Kurzeme was assumed by Valdemārs Ģinters on 1st November. One of the LCC's greatest accomplishments was the provision of assistance to people who were fleeing to Sweden to escape both occupation powers. The LCC's Ventspils Communications Group headed by A. Arnis played an important role in organizing boat transport. Oskars Alksnītis, Voldemārs Jurjaks, Voldemārs Mežaks, Žanis Gerge, Osvalds Bileskalns, Arvids Krasts, Alfons Priedīte, Kārlis Frišenfelds, Emīls Vecmanis and others were active in the Ventspils Communications Group. The first boatload of refugees from Ventspils set out from Latvia to Sweden on 23rd December 1942.

Historians are aware of the activities of the LCC and the Ventspils Communications Group (though they have not yet been fully investigated). The places associated with their operations from 1944 to 1951 in Ventspils have also been clarified. Some of them can be identified even today among Ventspils' buildings, such as the building at Pils iela 60 for example. This was where Kārlis Grīnbergs' apartment was located, which was given over to the organisers of refugee boats, the building at Karlīnes iela 4, where V. Ģinters was living, and the building at Lauku iela 4, where signaller V. Lasmane's apartment was located, as well as others. In the context of European Heritage Days, the historic story of the Latvian Central Council, which was so important to the renewal of an independent Latvia, should be told to the broader community, recognizing Ventspils' place in its activities and the activities of the resistance movement in the post-war period.



Attēli / Photo: J. Apmanis, I. Apmane



ZVĀRDES BAZNĪCAS DRUPAS UN RĪTEĻU KAPI

Saldus novads, Zvārdes pagasts

1953. un 1955. gadā Latvijas PSR valdība piešķīra zemi 24418 ha platībā PSRS Aizsardzības ministrijas Bruņoto spēku formējumu lietošanā Zvārdes aviācijas poligona ierīkošanai. Ar poligona izveidošanu likvideja 501 zemnieku saimniecību un piespiedu kārtā pārvietoja 3117 cilvēkus.

Poligonu izmantoja līdz 1992. gada oktobrim, kad Latvijas Republikas Ministru padome pieprasīja Krievijas Federācijas Ziemeļrietumu karaspēka grupas 15. gaisa armijai pārtraukt visus lidojumus poligona teritorijā un pēc teritorijas atminēšanas un rekultivācijas nodot zemi vietējām pašvaldībām.

Tā beidzās Zvārdes poligona darbība Latvijā. Poligona teritorijā atrodas liecības gan par Otro pasaules karu, gan par aviācijas mērķpoligona darbību – sagrauto baznīcu un citu kultūrvēsturiski nozīmīgu ēku drupas, fortifikācijas būvju paliekas, nesprāgusi municija, ieroči un dabā neatzīmēti gan Vācijas armijas, gan padomju armijas karavīru apbedījumi. Kā raksturīgākos varētu atzīmēt:

1785. gadā celtās Zvārdes baznīcas drupas, kur 1944. gada novembrī sagrautās un aviācijas poligona darbības laikā iznīcinātās baznīcas vietā ierīkots brīvdabas baznīcas altāris;
19. gs vidū ierīkotās Rīteļu kapsētas teritorija, kas atradās aktīvajā bumbu mešanas zonā, kur ierīkota piemiņas vieta iznīcinātajā kapsētā apbedītajiem Zvārdes pagasta iedzīvotājiem.

ZVĀRDE CHURCH RUINS AND RĪTEĻI CEMETERY

Saldus District, Zvārde Municipality

In 1953 and 1955 the government of the Latvian SSR granted land covering 24,418 hectares to the Soviet armed forces for establishing Zvārde aviation firing range. The establishment of the firing range meant that 501 farms were destroyed and 3117 people were forced to resettle.

The firing ground was used until October 1992, when the Council of Ministers of the Republic of Latvia demanded the 15th Air Force of the Russian Federation to cease flights over the firing ground. It was decided to clear the ground of unexploded ordnance and rehabilitate the area, and then return it to local municipalities.

That is how the operation of Zvārde firing range ended. The area of the firing range bears evidence about the Second World War and operation of the aviation firing range – ruins of destroyed churches and other heritage buildings, remnants of fortifications, unexploded ammunition, weapons and unmarked graves of German and Soviet soldiers. Some of the most important include:

ruins of Zvārde church built in 1785 – it was ruined in November 1944 and further destroyed during the operation of the aviation firing range. An open-air altar has been built there;
Rīteļi cemetery established in the middle of the 19th century. The cemetery was located in the area of active aerial bombing. A memorial place for the local people buried in the destroyed cemetery has been created.



Attēli / Photo: E. Lūseņa, R. Kļipurs

RAKSTNIEKU E. VIRZAS UN E. STĒRSTES DŽIVES VIETA "BILLĪTES"

Ozolnieku novads, Salgales pagasts, "Billītes"

"Billītes" ir ievērojama latviešu literātu Edvarta Virzas (Jēkabs Eduards Lieknis; 1883-1940) un Elzas Stērstes (1885-1976) dzīves un radošā darba vieta. "Billītes" tapusi daudzi dzejoļi un tulkojumi, šeit E. Virza 1933. gadā sarakstīja romānu "Straumēni" – episku tēlojumu par latviešu zemnieka dzīvi un kultūru.

20. gs. 30. gados "Billītes" pēc pārbūves ieguva tagadējo veidolu. Šeit vasarās abi dzejnieki bieži uzņēma draugus un kolēģus no Rīgas un Vakarēiropas, kad bija iespējas neformālā gaisotnē dalīties ar zināšanām par ciltautu kultūru un vēsturi, tās virzību un saistību ar personas uzskatu brīvību. Padomju okupācijas laikā "Billītes" nacionalizēja.

Pēc Otrā pasaules kara beigām Rīgā izveidojās latviešu inteliģentu grupa, kas no 1946. gada regulāri pulcējās Rīgā un diskutēja par aktuāliem literatūras un mākslas attīstības jautājumiem. Liktenīga kļuva A. Žida padomju ideoloģiju atmaskojošā darba "Atgriešanās no Padomju Savienības" (1936) apspriešana. Pēc denunciacijas 1950. un 1951. gadā "franču grupas" dalībniekus (to skaitā arī gleznotāju K. Fridrihsonu un dzejnieci E. Stērsti), apcietināja un apsūdzēja buržuāziskā nacionālisma slavināšanā un dalībā pretpadomju nacionālistiskās sanāksmēs. Elza Stērste soda izciešanas laikā Sibīrijā tika amnestēta 1955. gadā un atgriezās Latvijā.

"Billītes" ļauj ieskatīties ievērojamo latviešu literātu sadzīvē 20. gadsimta vidus politisko pārmaiņu laikā un liecina par radošas personības spēju saglabāt neatkarīgu pasaules vērtējumu, šoreiz varbūt "franču grupas" diskusiju gaisotnē.

BILLĪTES – MEMORIAL HOUSE OF E. VIRZA AND E. STĒRSTE

Ozolnieki District, Salgale Municipality, Billītes

Billītes was the residence and workplace of famous Latvian writers Edvarts Virza (real name – Jēkabs Eduards Lieknis; 1883-1940) and Elza Stērste (1885-1976). In this house many poems and translations were made, here in 1933 Virza wrote his novel *Straumēni* – an epic depiction of Latvian farmers' life and culture.

In the 1930s Billītes was reconstructed and acquired its current shape. In summers both poets often hosted their friends and colleagues from Riga and Western Europe, and this was their opportunity to share, in a free atmosphere, knowledge of foreign culture, history, the course of history and its relation to the free thought of man. During Soviet occupation Billītes was nationalised.

After the Second World War, a group of Latvian intellectuals emerged in Riga, who regularly gathered in Riga since 1946 and discussed topical issues of literature and art. One of the works they discussed was *Retour de l'U.R.S.S* (1936) by André Gide, which unmasked the Soviet ideology. This turned out to be fatal for the group, because they were denounced, and in 1950 and 1951 the members of the 'French group' (including painter K. Fridrihsons and poet E. Stērste) were arrested and indicted with glorifying bourgeois nationalism and participation in anti-soviet nationalist meetings. Elza Stērste was imprisoned in Siberia, and returned to Latvia in 1955 after amnesty.

Billītes gives an opportunity to look into the lives of famous Latvian writers during the turbulent political changes of mid-20th century, and bears evidence of the ability of a creative person to retain an independent view of the world in the form of discussions of the 'French group'.

Attēli / Photo: Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīvs



RĪGA UNESCO PASAULES MANTOJUMA ZĪME DOMA LAUKUMĀ RĪGĀ

Rīga, Doma laukums

UNESCO Pasaules kultūras un dabas mantojuma sarakstu sāka veidot saskaņā ar 1972. gadā Parīzē pieņemto "Konvenciju par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību". 2017. gada augustā šajā sarakstā iekļautas 1073 teritorijas un objekti 167 valstīs. Rīgas vēsturiskais centrs 438,3 ha platībā sarakstā tika iekļauts 1997. gada 6. decembrī ar Nr. 852. Kā nozīmīgākās Rīgas vēsturiskā centra vērtības minamas samērā neskartā viduslaiku un vēlākā pilsētbūvnieciskā struktūra, jūgendstila arhitektūras piesātinājums un kvalitāte, kā arī 19. gs. koka arhitektūra.

Lai atzīmētu Rīgas vēsturiskā centra iekļaušanu Pasaules kultūras un dabas mantojuma sarakstā, 1997. gadā Doma laukuma bruģi tika iestrādāta apaļa akmens piemiņas zīme, bet gadu vēlāk – 1998. gadā, UNESCO ģenerāļsekretāra Frederiko Majora vizītes laikā, svinīgi atklāja tēlnieka Kārļa Baumaņa darināto bronzas plāksni. Tajā iestrādāts Pasaules kultūras un dabas mantojuma sarakstam piederīga objekta un UNESCO simbols, kā arī teksts latviešu un angļu valodā: *"Rīgas vēsturiskais centrs ir iekļauts Pasaules kultūras un dabas mantojuma sarakstā. Tas liecina par šīs vietas ārkārtējo un universālo vērtību, kuras aizsardzība nepieciešama visas cilvēces labā".*

UNESCO WORLD HERITAGE SYMBOL IN DOME SQUARE, RĪGA

Rīga, Dome Square

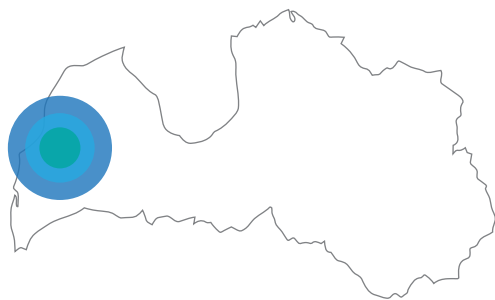
The UNESCO World Cultural and Environmental Heritage List was begun in accordance with the Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage which was adopted in Paris in 1972. In August 2017, 1,073 territories and items in 167 countries were included on this list. Rīga's historical centre, with its area of 438.3 ha was included on the list at Number 852 on 6th December 1997. The relatively unscathed mediaeval and later urbanist structure, the richness and quality of the Art Nouveau architecture, as well as the 19th century wooden architecture are worthy of mention as the most significant values in Rīga's historical centre.

To mark the inclusion of Rīga's historical centre on the World Heritage list, a round commemorative plaque was set in the cobblestones of Dome Square in 1997, and a year later a bronze plaque created by sculptor Kārlis Baumanis was formally unveiled in 1998 during the visit of the Secretary-General of UNESCO Federico Mayor. The fact that the item belongs on the World Cultural and Environmental Heritage List is included on it as is the UNESCO symbol and some text in Latvian and English: *"Historic centre of Riga has been inscribed upon the World Heritage List. Inscription on this List confirms the exceptional universal value of this cultural site which deserves protection for the benefit of all humanity".*

Attēli / Photo: J. Dambis, P. Blūms



KURZEME



DURBES KAUIJAS VIETA/THE BATTLEFIELD OF DURBE	25
EMBŪTES PILSKALNS UN VIDUSLAIKU PILS/ EMBŪTE CASTLE MOUND AND MEDIEVAL CASTLE	24
KUBALU SKOLA UN HARMONIJU MEISTARS A. DINSBERGS/ KUBELE (KUBALU) SCHOOL AND HARMONIUM MASTER A.DINSBERGS	60
KULDĪGAS LIVONIJAS ORDEŅA PILS UN KURZEMES-ZEMGALES HERCOGISTE/ KULDĪGA'S LIVONIAN ORDER'S CASTLE AND THE DUCHY OF COURLAND-SEMIGALLIA	32
ĶONIŅCIEMS-KURŠU ĶONIŅU BRĪVCIEMS KONIŅCIEMS – A FREE VILLAGE OF THE SO-CALLED KINGS OF COURLAND	36
LATVIJAS CENTRĀLĀS PADOMES DARBĪBA VENTSPILĪ 1943. -1945. GADĀ UN PRETOŠANĀS KUSTĪBAS AKTIVITĀTES PĒCKARA PERIODĀ/ THE LATVIAN CENTRAL COUNCIL'S ACTIVITIES IN VENTSPILĪ FROM 1943-1945 AND THE RESISTANCE MOVEMENT'S ACTIVITIES IN THE POST-WAR PERIOD	118
LIEPĀJAS SV. TRĪSVIENĪBAS BAZNĪCA/ LIEPĀJA HOLY TRINITY LUTHERAN CHURCH	48
LĪVU TAUTAS NAMS/LIVONIAN COMMUNITY HALL	113
NABEĻKALNS- ROBEŽKALNS/NABEĻKALNS-ROBEŽKALNS HILL	34
RAKSTNIECES Z. MAURIŅAS DZĪVES VIETA GROBIŅĀ/ RESIDENCE OF PHILOSOPHER Z. MAURIŅA	110
SUITU KULTŪRTELPA ALSUNGĀ/ SUITI CULTURAL ENCLAVE AT ALSUNGA	42
ZVĀRDES BAZNĪCAS DRUPAS UN RĪTEĻU KAPI/ ZVĀRDE CHURCH RUINS AND RĪTEĻI CEMETERY	120

LATGALE



1863.GADA POĻU SACELŠANĀS MARIENHAUZENAS (VIĻAKAS) MUIŽĀ/ THE 1863 POLISH UPRISING AT MARIENHAUSEN (VIĻAKA) MANOR	64
AKMENS LAIKMETA APMETNES DVIETES PALIENĒ/ STONE AGE SETTLEMENTS IN THE DVIETE VALLEY	10
DZEJNIEKA RAIŅA DZĪVES VIETA "JASMUIŽA"/ THE POET RAINIS' PLACE OF RESIDENCE IN JASMUIŽA	68
ĒGIPTES VĒSTURISKĀ MIESTA APKAIME/ THE HISTORIC VILLAGE OF ĒGIPTĒ AND VICINITY	56
LATGALIEŠU SABIEDRISKĀ DARBINIEKA F. TRASUNA DZĪVES VIETA "KOLNASĀTA"/ KOLNASĀTA, THE RESIDENCE OF F. TRASUNS	102
LĪKSNAS MĀCĪTĀJMUIŽA/LĪKSNA RECTORY	58
LUDZAS LIELĀ SINAGOGA/LUDZA'S GREAT SYNAGOGUE	86
LUDZAS VIDUSLAIKU PILS UN ĶIŠUKALNS/ ĶIŠUKALNS HILL AND THE MEDIEVAL LUDZA CASTLE	26
LŪZNAVAS MUIŽA UN KERBEDZU DZIMTA/ LŪZNAVA MANOR AND THE KIERBEDŽ FAMILY	90
PIEMINEKLIS 10. AIZPUTES KĀJNIEKU PULKA KARAVĪRIEM/ MONUMENT FOR SOLDIERS OF THE 10TH AIZPUTE REGIMENT	106
PREIĻU MUIŽAS APBŪVE UN BORHU DZIMTA/ THE PREIĻI MANOR BUILDINGS AND THE BORCH FAMILY	52

RĪGA UN RĪGAS REĢIONS



1917. GADA KAUJU VIETAS PIE MAZĀS JUGLAS/ THE IKŠKILE RĪGA OPERATION: SITES OF HISTORICAL BATTLES	100
AINAŽU JŪRSKOLA/AINAŽI MARITIME SCHOOL	88
A. PUMPURA LIELVĀRDES MUZEJS/ A. PUMPURS LIELVĀRDE MUSEUM	74
ASPAZIJAS UN RAIŅA CEĻŠ VIENAM PIE OTRA JŪRMALĀ/ THE PATH ASPAZIJĀ AND RAINIS TOOK TOWARD ONE ANOTHER IN JŪRMALA	98
GAUJAS LĪBIEŠU VALDNIKA KAUPU VĒSTURISKĀS VIETAS TURAIĀ UN KRIMULDĀ/ HISTORICAL SITES ASSOCIATED WITH THE GAUJA LIVONIAN RULER CAUPO IN TURAIDA AND KRIMULDA	20
KĀBEĻU KALNS/KĀBELE HILL	12
LIMBAŽU VIDUSLAIKU PILS – RĪGAS ARHIBĪSKAPU REZIDENCE/ THE MEDIEVAL LIMBAŽI CASTLE – RESIDENCE OF THE ARCHBISHOPS OF RĪGA	28
RĪGAS DOMA BAZNĪCAS DĀRZS/ RĪGA DOME CATHEDRAL GARDEN	22
SALASPILS MEMORIĀLS/ SALASPILS MEMORIAL CONCENTRATION CAMP SITE	116
TUKUMA EVANĢĒLISKI LUTERISKĀS BAZNĪCAS MĀCĪTĀJMUIŽAS PARKS UN MĀCĪTĀJU KAPSĒTA/ TUKUMS EVANGELICAL LUTHERAN CHURCH'S RECTORY PARK AND CEMETERY	62
UNESCO PASAULES MANTOJUMA ZĪME DOMA LAUKUMĀ RĪGĀ/ UNESCO WORLD HERITAGE SYMBOL IN DOME SQUARE, RĪGA	124
Ž. LIPKES MEMORIĀLS/Ž. LIPKE MEMORIAL	114

VIDZEME



ALŪKSNES VIDUSLAIKU PILS UN LIELAIS ZIEMEĻU KARŠ/ ALŪKSNE MEDIAEVAL CASTLE AND THE GREAT NORTHERN WAR	38
ĀRAIŠU ARHEOLOĢISKAIS PARKS UN ARHEOLOGA JĀŅA APALA IEGULDĪJUMS/ ĀRAIŠI ARCHEOLOGICAL PARK AND THE WORK OF ARCHAEOLOGIST JĀNIS APALS	14
BRĀĻU DRAUDZES "RIŅĀ" SAIEŠANAS NAMS/ THE BRETHREN CONGREGATION'S RIŅĀ MEETING HALL	84
CĒSU APRINĶA SKOLA/CĒSIS COUNTY SCHOOL	80
DZEJNIEKA E. VEIDENBAUMA DZĪVESVIETA "KALĀČI"/ KALĀČI – RESIDENCE OF POET E. VEIDENBAUMS	82
DZEJNIEKA F. BĀRDAS DZĪVES VIETA "RUMBIŅI"/ RUMBIŅI, THE HOME OF F. BĀRDA	92
LĪGATNES PAPIĒFABRIKAS CIEMATA VĒSTURISKAIS CENTRS/ THE LĪGATNE PAPER FACTORY VILLAGE'S HISTORICAL CENTRE	76
PIEMINEKLIS M. LUTERAM PIE GULBENES BAZNĪCAS/ MONUMENT TO M. LUTHER NEXT TO GULBENE CHURCH	44
RUBENES LUTERĀŅU BAZNĪCA UN DRAUDZES SKOLA/ THE LUTHERAN CHURCH AND SCHOOL IN RUBENE	35
SARKAŅU PAMATSKOLA/SARKAŅI PRIMARY SCHOOL	94
SMILTENES MĀCĪTĀJA MĀJA. MĀCĪTĀJA K.KUNDZIŅA DARBA VIETA/ SMILTENE PARSONAGE PLACE OF WORK OF PASTOR K. KUNDZIŅŠ	78
VALKAS LATVIEŠU SKOLOTĀJU SEMINĀRS UN TĀS DIREKTORA Ā.TĒRAUDA DARBĪBA/ THE VALKA LATVIAN TEACHERS' SEMINAR AND ITS DIRECTOR Ā.TĒRAUDS	70
VALMIERA- HANZAS SAVIENĪBAS PILSĒTA/ VALMIERA – A CITY OF THE HANSEATIC LEAGUE	30
ZUNDAS RIJA – PIRMĀ TEĀTRA IZRĀDE LATVIEŠU VALODĀ/ ZUNDAS KILN HOUSE – THE FIRST THEATRE PERFORMANCE IN THE LATVIAN LANGUAGE	54

